

EL LAICISME, UNICA TIRANIA

TOTES les impressions que ens vénen de Rússia, tant que siguin transmeses per catòlics com Joseph Douillet, com per socialistes com Vandervelde, convenen a pintar aquell desventurat país com una gran ergàstula on una població cristiana in comptable gem i mor, sota la fam i els suplicis, tiranitzada per la dictadura d'uns pocs que han recixit a organitzar la terror, valent-se de les desferres morals del llinatge.

Altres menes de dictadures oprimeixen o han oprimit diversos països d'Europa, però la palma de la crueltat i de la injustícia pertany indisputablement a la soviètica. Sempre s'ha vist que la tirania de baix és més feixuga que la de dalt. Si no és un grau major de malícia el que ho explica, és, en tot cas, una menor responsabilitat, provinent de la difusió d'ella entre la massa demagògica, i aquella absència del sentit de la mesura que és conseqüència natural de la manca d'exercici. La rusticitat podrà ésser més sincera que la polidesa, però la sinceritat en el mal és una qualitat funesta.

La conseqüència que voldriem treure d'aquesta coincidència en la tirania de les dictadures burgeses i de les proletàries, prescindint del major o menor grau que atenyin, és que el respecte a la dignitat humana només s'assoleix en els sistemes polítics inspirats en els principis del Cristianisme.

Arribant d'un salt al límit que ens proposem, notem que la idea de la immortalitat personal és l'única que pot inspirar aquell respecte a la persona humana que faci impossibles totes les tiranies. Sense aquesta idea, l'home, ésser transitori, és inferior a l'Estat, ésser permanent—bé que no etern—, i l'estatisme, sinònim de tirania, és conseqüència obligada. Però cal encara advertir que aquesta idea no basta que jègui en els esperits en estat estèril; cal que hi sigui viva i fecunda i que entri en el corrent polític com a llum orientadora i energia informadora de la ciutat d'ací baix. Quan un governant sabrà que regeix homes immortals, tindrà per la persona humana un respecte superior al que li mereixerà l'Estat, entitat transitòria, i les lleis divines que regulen la moral i marquen el camí

de la benaurança eterna senyorejara damunt les lleis humanes. L'home, en tant que part de l'organisme polític, podrà haver de sacrificar-se a l'Estat, organització més o menys recixida de la Pàtria—tal el cas de guerra—, però davant la persona humana armada de drets i carregada de deures transcendents a la missió de l'Estat i fins al sentiment patriòtic, la llei humana inspirada en el Cristianisme s'acotarà reverent.

Aquesta idea gràvida de conseqüències polítiques circula per totes les pàgines de l'Evangelí. Allí ens és dit que no temem els qui poden occir el cos, i prou, ans temem Aquell qui, després d'occir el cos, pot tirar l'ànima a l'infern. Allí ens és dit que quan els poders humans ens persegueixin per odi a la veritat que professem, no ens anguniem pel que hem de respondre a reis i a presidents, car tot el que haurem de dir ens serà inspirat. Allí són proclamats benaurats els qui patiran persecució per la justícia.

Hi ha, doncs, una llei superior a la humana, unes finalitats més altes que les polítiques, a les quals aquestes han de fer acatament. Suprimiu aquesta llei, traieu aquestes finalitats, o lleveu-los tota eficàcia en la constitució de la ciutat humana, i la consegüent sobirania absoluta de l'Estat serà la filosofia tenebrosa de la tirania.

El liberalisme fill de Rousseau, en declarar la societat civil filla exclusivament del contracte lliure entre els homes, en excloure'n tot element natural, ço és a dir, tot element diví, fa de l'Estat la finalitat suprema de l'home i converteix la llei política en llei eterna i la raó d'Estat en essència de tota moralitat. No és cap altra la filosofia del feixisme, del sovietisme, de tota mena d'absolutisme que hagi aparegut damunt la terra.

El Cristianisme, en donar a l'home la consciència de la seva dignitat de ciutadà d'una Ciutat eterna i en fer-li guardar aquesta consciència operant en tots els actes de la vida, majorment en la constitució i en el regiment de la Ciutat temporal, imposa als governs terrens una supeditació davant la persona humana i converteix la llei política en un adjutori inferior de la llei moral. Fora d'això, no hi ha sinó arbitrarietat. El desconeixement de Déu per l'Estat és la deificació de la sobirania terrena. El laïcisme és la tirania.

No sabem veure cap diferència entre les diverses tiranies que han malmenat els pobles. Que el qui es proclama sobirà absolut sigui un cabdill victoriós, o un ambiciós afortunat, o una majoria triomfant en els comicis, és indiferent quant a la llibertat dels ciu-

tadans, si el poder així establert es creu alliberat de la llei divina i es constitueix ell mateix origen de tots els drets i dictador suprem de tots els deures.

Així hem vist com la dictadura proletària de Rússia ha confiscat i profanat temples amb el mateix pretext amb què trenta anys enrera ho havia fet la França democràtica: en nom de la llei. La llei humana, o millor dit, la coacció disfressada de llei, es creia divina: que fos dictada per un tirà, o per una majoria, l'essència dictatorial roman la mateixa.

Només la Llei de Déu pot salvar els pobles de la tirania. Qualsevol poder humà que se'n declari exempt—i en fons, és aquesta l'essència del laïcisme—és per aquest sol fet un poder tirànic. Podrà ésser que per un moment la bona qualitat moral dels governants els guardi de comportar-se tirànicament, però tard o d'hora el mal arbre produirà mals fruits.

Quan a la base d'un govern hi ha el respecte a la Llei de Déu i a la destinació eterna dels homes, qualsevol sistema és bo; però no pot negar-se que aquest respecte comportarà com a conseqüència més o menys propera el reconeixement del dret dels ciutadans a tenir una intervenció en la gerència d'uns interessos que són de tots. Tots els grans juristes catòlics—aquí mateix s'ha demostrat—vindiquen el dret dels pobles a designar llurs governants i no és sense gran significació que les formes legítimament democràtiques nasquessin ja a l'Edat Mitjana sota la pressió de les idees catòliques.

Però si la democràcia vol usurpar els drets de Déu, cau ràpidament en tirania, qualsevol que sigui la forma externa que adopti. Ahir ho demostrà França, que encara no se n'ha guarit del tot; avui ho demostra Rússia.

MOSSEN SOL

LES vides dels grans homes d'èpoques llunyanes mai no tenen la colpidora exemplaritat de les dels contemporanis, perquè la gelosia, la indolència i fluixedat, l'egoisme i l'eixorquia hi troben un ample camp per a suposicions d'ambient distint, d'educació diversa, de circumstàncies més o menys propícies, en un mot, d'excuses i descàrrecs que ofeguin el rondineig de la consciència alarmada per l'enorme dissemblança que palesa la comparació. L'exemple viu, inafeblible, eloqüentment alligonador és el de l'home que ha respirat el mateix aire nostre, i ha estat educat sota la influència de les mateixes normes que nosaltres, i ha petjat els mateixos camins, i s'ha exercitat en els mateixos estudis i treballs, i ha reaccionat contra els mateixos obstacles que ens entrebanquen, i ha amat com nosaltres amem, i potser ha plorat amb nosaltres sobre un mateix cadàver, i ha encreuerat la seva rialla amb la nostra en celebració d'un acudit o d'un fet enginyós... Aleshores les pàgines biogràfiques adquireixen un relleu impressionant, i com si fossin de palimpsest on una imperfecta superposició no hagués aconseguit d'esborrar l'escriptura primitiva, un hom hi llegeix al transparent la contraposició de les tares pròpies i hi beu a bell doll, de vegades inconscientment i tot, l'elixir meravellós de l'estímul de la imitació.

Doncs l'il·lustre sacerdot tortosí Mossèn Manuel Domingo i Sol, per al procés de beatificació del qual fou celebrada la sessió inaugural el dia 13 del proppassat novembre al temple de Reparació per ell erigit a la ciutat de Tortosa, és ben dels nostres dies i és ben de casa nostra, mirat pel cantó que hom vulgui.

Fill del seu temps, capellà de solideu perenne, de capseta de rapè i de sotana sense mànegues ni botonada externa, fora de les ocasions solemnes, durant tota la seva vida, des dels bancs de l'escola primària i de llatinitat, que deixà l'any 1851, a l'edat de quinze anys, per començar els seus estudis de Filosofia a l'internat del Se-

minari, se sentí acompanyat del picaroleig, tan genuïnament vuit-centista, amb què llavors dringaven els records històrics de *Las Navas de Tolosa*, de *Los Cármenes de Granada*, de *Pavía* i de *San Quintín*; com el seu compatrici Balmes, com el seu conciutadà Tió, s'educà i escriví i discursejà en castellà perquè els corrents del segle no permetien altra cosa¹; però, ¡com estimava la seva terra!, ¡com estimava la seva llengua!, quina afecció tan vehement li inspiraven totes les coses de Tortosa, per insignificants que semblessin, i com li descobrien tot seguit aquesta patriòtica passió els forasters que el tractaven!

Els qui el conegueren a València, en les diverses ocasions que anà a la bella ciutat de les flors per motius de salut, o per visitar com a Superior general de la Germandat d'Operaris Diocesans, per ell fundada, el Col·legi de Vocacions de Sant Josep, saben com es rebellava tot sovint contra el detestable costum dels valencians d'emprar a tot estrop un idioma foraster, i com era capaç de sostenir una llarga conversa amb un interlocutor castellà postís sense amollar gens ni mica el graciós llenguatge tortosí, que als seus llavis i amb el contrast de l'altra llengua prenia encara més dolcesa i unes inflexions més tendres.

Àdhuc parlant amb castellans que res o ben poca cosa entenien del català, li eixien espontàniament, *ex abundantia cordis*, aquells *xiquet, xiquet* i *Jesús, Jesús* que arribaren a fer-se cèlebres per terres foranes, i frases senceres com *¿Què et donaré? ¿Què en farem d'esta animeta?* i d'altres, que l'oïent havia d'interpretar pel context o per l'acció que les acompanyava.

Les lletres, les seves innombrables lletres, car no en deixava cap per contestar i a tots els amics absents incitava a escriure-li, són plenes de mots catalans: "Nuestro asunto debe ir muy bien—escriu

¹ A les acaballes de la primera meitat del segle XIX, l'eximi Rubió i Ors posava aquest epitafi sobre la tomba del seu periòdic *Lo Verdader Català*, qui se li morí a les mans per manca de lectors quan encara era nadó innocent:

Catalans!... que aquí passau,
si sentiú lo vostre cor
inflamiat de patri amor,
ah!... sí, sí, plorau, plorau,
puix baix d'esta tomba jau
"Lo Verdader Català",
lo qual, perquè desitjà
parlar en sa pròpia llengua,
d'alguns fou tingut en mengua
i això la mort li causà.

Vegeu *Temps, vida i obres del polígraf D. Jaume Tió i Noè*, per FRANCISCO MESTRE I NOE, capítol preliminar.

de Roma estant a una monja—, cuando nos van tan mal: es señal que Dios quiere *amassonar-lo*² mucho.” A un altre destinatari li feia: “Mons. Merry es el Director espiritual del Colegio. Tenemos, pues, un buen *creixent*³ para formar un buen espíritu en los que vayan viniendo.” A un altre: “No puedo llevar esta vida no de trabajo mental, però sí de continua ocupación mental; y ahora, por añadidura, con los proyectos de plano de la capilla central de reparación universal, que me desvela alguna noche y *m'aixuga lo cervell*...” Als Operaris de Roma, després de la malaltia del 1900: “Los nuestros, para aquietarme en medio de la crisis, me ponían un *pallé* de mantas que me hicieron reventar los poros; y sus alientos me producían el efecto del famoso *No et queixes* del no menos famoso Estevetus.” Al Rector del Col·legi Espanyol: “Mi pereza me enerva y acobarda ante esta *màrfega de palla* de mi cuerpo.” A un altre Operari: “No faltan a V. V. penas y a nosotros nos sobran y a mi *sobrixen*⁴. Mai no acabariem si ens proposàvem de recordar-nos de tot.

El jove Magistral de València, Mn. Rogeli Chillida, en un magnífic paràgraf de l'oració fúnebre que predicà el dia de la translació de les despulles de Mossèn Sol des del cementiri al temple de Reparació (22 d'abril del 1926), feia notar a l'auditori com la causa de destacar-se tan vivament la figura del difunt era la integritat i plenitud de les seves qualitats, li lloava el do celestial que posseïa de saber descendir als detalls més minuciosos i humils sense separar l'esguard aguilenc de les seves empreses gegantines i li admirava la manera que tenia de “completar els anhels divins amb el foment de les ànsies legítimes de la naturalesa, d'unir meravellosament els ideals divins amb els ideals humans, amb l'amor a la pàtria, com exemple, amb l'amor al carrer on havia nascut, amor que li féu publicar una novena del Sant Àngel, que n'és el titular, per tal que els seus veïns conservessin llurs tradicions piadoses; amb l'amor tendríssima a Tortosa que li féu difondre estampes de l'Àngel de la Ciutat, editades per ell, i li féu prendre una part tan activa i cordial en l'organització de les festes de beatificació del venerable Gil de Federich i en la construcció del seu primer altar...” Havia d'ésser, efectivament, intensa l'afecció amb què se sentia atret per la seva

² Això és, “picar-lo, comprimir-lo i enfortir-lo amb el maçó o picó”.

³ Llevat o massa fermentada per a fer pa.

⁴ Sobreixen.

casa i per la seva barriada, puix des de la mort de l'últim germà⁵, amb el qual visqué al carrer de l'Àngel, fins que es determinà a instal·lar-se definitivament al Rastre, al Col·legi de Sant Josep que ell havia fundat, del qual tenia la direcció suprema i on ja de temps residia habitualment, passaren encara cinc anys i mig, tot i havent deixat escrit aleshores (festa de Sant Josep de l'any 1894) que amb el traspàs d'aquell restava ell "completament deslligat de tots els llaços qui li impedièn de córrer amb llibertat". I quan, pel setembre del 1899, es decidí a buidar de mobles el pis de la que ell anomena ex-casa seva, quan relata que hi anà a les quatre de la matinada per tal de dirigir l'operació, a desgrat de la seva afirmació que l'acte no l'havia afectat gens, el mateix fet de remarcar la seva coratgia, la raó que en dóna: "*porque todo se pasa*", l'incipi de la relació "*... del piso de mi ex-casa, en donde nacimos todos los hermanos*" i l'afegitó final "*Sólo siento la separación de mi Angel ante el cual nací*"⁶, delaten un estat d'esperit no tan animós com ell arribà a creure's que el tenia en aquella ocasió i la necessitat en què es trobà de fer-se unes ales amb la meditació de les paraules de la Doctora castellana per a encelar els afectes del cor que, al cap i a la fi, és pastat de fang i tira naturalment a la terra mare; ¡Dóna bo de descobrir en els grans homes aquestes *febleses* tan pregonament humanes que els acosten tan a frec nostre i ens són un incitament per a enlairar-nos amb ells seguint el camí que ells fressaren!

Com havia estimat la seva casa i el seu carrer, estimà després la cella del Col·legi i el garroferal escalonat de marges de pedra seca on passava les hores de recreació i jugava a les botxes amb els sacerdots companys d'apostolat, la ponderada "muntanya del col·legi de Tortosa", la vista de la qual solia causar un desencant a tots els forasters que la hi havien sentida a celebrar tant quan ell anava a les terres llurs i enlloc no trobava res que se li pogués comparar.

I l'amor que sentí pels llocs de la seva naixença i del seu sojorn fou respecte de súbdit, fou entusiasme d'admirador i veneració de devot envers el gran bisbe Benet Vilamitjana i Vila, insigne precursor de Torras i Bages en l'episcopat de la nostra pàtria, el darrer

⁵ N'havia tingut onze, tots majors que ell.

⁶ A la placeta de l'Àngel, vora mateix de la casa dels Domingo-Sol, a l'entreforc que fa el carrer que ve de la plaça de Querol per a entrar al d'En Carbó per una banda i al de Sant Blai per l'altra, hi ha una capella dedicada al sant Patró de Tortosa, capella que al vèrtex de la portalada toscament renaixentista tingué per cim ornamental, fins no fa gaires anys, la imatge de talla del titular amb les ales obertes o l'espasa defensora a la mà.

prelat català que ha governat la diòcesi tortosina⁷, aquell que des de la seu de Tortosa i després des de la de Tarragona manifestà tantes voltes de paraula i per escrit el seu vehement desig de veure conservat el dret català en les lleis de l'Estat espanyol i que, per damunt de tot, "seguís essent catalana la nostra Catalunya"⁸, aquell savi i zelós pastor d'ànimes, dels escrits del qual adquirí el nostre biografiat nombre d'exemplars després de la mort del seu autor, per tal d'infiltrar el seu esperit apostòlic als clergues joves entre els quals els distribuïa.

Quant a la devoció de Mossèn Sol al seu gloriós compatrici el Beat Francesc Gil de Federich, que esmentava l'orador sagrat en la solemnitat necrològica dessus dita, caldria fer constar només que és molt possible que el màrtir tortosí no hagués rebut encara avui dia els honors oficials de l'Església si no hagués estat la intervenció eficaç d'ell, que el solia anomenar "lo meu Gil de Federich"⁹. Volem, però, recordar un episodi que bastaria ell tot sol per a donar fe del seu abrandat tortosinisme.

Era a començaments del segle, quan Tortosa, per iniciativa d'ell gairebé exclusiva, delineava els primers projectes d'organització de les solemníssimes festes amb què celebrà el cinquantenari de la proclamació dogmàtica de la Concepció Immaculada de Maria Santíssima, l'any 1904, i ell, que tenia el propòsit d'aprofitar aquella bona avinentesa per donar a conèixer el venerable màrtir als seus paisans, digué sobtadament a un sacerdot jove amb qui passejava galleria amunt i avall del col·legi a l'hora de la recreació vespertina:

—Tinc de donar-te una bona notícia: lo procés de la beatificació de Gil de Federich està bona cosa avançat. No crec que tardéssim molt de temps a vore'l als altars.

—Qui és Gil de Federich?—preguntà ingènuament el jove acompanyant a l'orella del qual no sonaven aquells cognoms sinó d'una manera molt poc precisa.

Ni mai que s'hagués manifestat tan candorosament sincer! El

⁷ Fou successor de l'Il·lm. Miquel J. Pratmans i antecessor immediat de l'Il·lustríssim Francesc Aznar. Ocupà aquesta seu des del 1862 al 1879, que passà a l'arquebisbat de Tarragona. Era fill de Sant Vicents de Torelló, diòcesi de Vich.

⁸ Vegeu la lletra adreçada en 17 de maig del 1883 als signants de l'exposició a les Corts per la conservació del dret civil català, en *Escritos Pastorales del Exmo. e Ilmo. Sr. Dr. D. Benito Vilamitjana y Vila*, secció segona, n. XCI, pàgines 653 i 654.

⁹ Nasqué a Tortosa, l'any 1702. A l'edat de quinze ingressà al convent dominicà de Santa Caterina, de Barcelona, i morí decapitat per la fe al Tonquín on missionava, després de vint anys de captiveri, l'any 1745. Fou beatificat en 1906.

fervent devot del màrtir s'enutjà, i creiem que no tant per la ignorància supina que suposava la pregunta, com pel descastament patriòtic que algú podia conjecturar en el que la feia. Per això no cessava en la seva admiració:

—Com! Que qui és Gil de Federich? I això ho dius tu? Quina vergonya! Un tortosí! Un català!... Que no se n'entere ningú!... Si no ho sentigués no ho creuria!...

I amb un ràpid canvi de to, reprenent aquell tan afable que li era habitual i del qual no se sabia desprendre sinó per breus moments i en raríssimes ocasions, anà contant amb interessants detalls a l'avergonyit company de passeig a quin carrer havia nascut, quin hort era el dels seus pares on ell jugava de petit, a quin convent professà i a quines terres llunyanes anà a vessar la seva sang per la propagació de la fe cristiana aquell que era una legítima glòria de Tortosa i del qual encara es conserven a la nostra ciutat algunes de les lletres que en català adreçava a la seva mare, així des de Barcelona com des de l'altra banda de la mar gran...

Per càstig de la seva autodelació, el capellanet ignorant fou *condemnat* a ésser el primer instrument de Mossèn Sol per a la difusió d'aquelles noves que acabava d'adquirir, i a l'efecte li fou encarregada l'adaptació i correcció de proves de la biografia del venerable que havia deixat escrita el seu germà Mn. Antoni, i que el generós devot anava a editar per compte propi; i encara sospita l'ingenu delinqüent que *in petto* del seu sever jutge fou damnat a una altra *pena* més greu per a l'execució de la qual invocà potser l'ajut dels àngels i sants de la seva devoció: la cosa certa és que el que fou tan nèciament desconexedor de les heroiques virtuts del gloriós compatrici, fou després un dels seus més calids panegiristes, tant en públic com en privat.

No volem deixar aquesta matèria sense anotar una altra anècdota patriòtica relacionada també amb el gloriós dominicà tortosí.

Mossèn Sol solia manifestar-se humilment mancat de coneixements artístics, i quan li calia donar el seu vot en afers d'aquesta mena, consultava sempre uns quants tècnics que ell, amb absoluta candor, per bé que un xic riallera, però sense ni el més mínim deix d'ironia, anomenava "los savis". En ocasió, doncs, de l'examen del dibuix-projecte de l'estàtua del nou Beat, que ell feia entallar per a l'altar de la catedral, també construït gairebé totalment a despeses d'ell, reuní els seus areopagites en consell a la petita biblioteca del

Rastre, que li feia de despatx, de salonet de descans i de rebedor de visitants íntims, i els ensenyà l'estampa admirablement delineada. Com en altres ocasions semblants, l'opinió dels consultats arrossegà la del consultor en totes i en cadascuna de les parts discutides... llevat d'una. Dissortadament, el pinzell, tan pròdig altres vegades amb molt menys motiu, no ens ha deixat els trets fisonòmics del nostre màrtir, i calia endevinar-los per tal de fixar-los en la seva primera imatge com a model perpetu. Doncs Mossèn Sol reprovà en això el que tots els altres aprovaven, i l'única raó que allegà per refusar el dibuix i encarregar-ne un altre a gust seu, fou que aquell rostre no havia estat mai semblant al del Beat Francesc Gil, perquè no era ni podia ésser rostre català ¹⁰.

Encara ens ve a la memòria un altre record que, al nostre entendre, no desdiu dels precedents.

—Sense girar-me—feia—, conec la procedència del qui em crida: Si em diu "Doctó Sol", és de Barcelona; si "Don Manuel", de València; los nostres tortosins me tracten de "Mossèn" ¹¹.

I només en pronunciar el catalanescament clerical "Mossèn" era quan se li ajustaven suaument els ulls castanys, com si temés de perdre la seva fruïció interna amb la vista del món extern, i se li humitejaven les commissures dels llavis somrients, com si li anés a "caure la bava" de tanta satisfacció.

Llàstima que no hagués nascut una cinquantena d'anys més tard, o que el deixondiment de la nostra terra no s'hagués avançat una meitat de segle!

¹⁰ Mossèn Sol no pogué presenciar de la terra estant la glorificació popular tortosina del seu Beat, que ell tenia preparada amb tanta cura i que se celebrà a la Seu poc després del traspàs d'ell, ni arribà a veure la discutida imatge, obra de Feliu Ferrer, arribada dos dies després del seu enterrament i ara venerada a l'altar del reracor de la Catedral.

¹¹ Així, almenys en substància, si no exactament amb les mateixes paraules, ens recordem d'haver-li-ho sentit a dir quan es trobava en bona salut. Al *Correo Josefino* del març-abril del 1909, en el lloc on són detallats els seus últims moments, llegim que el dia 25 de gener, molt poc abans d'expirar, deia a la monja Serventa de Jesús que el vetllava: "Cuando voy por la calle y oigo que me llaman Mossén Manuel, seguro que es alguna devotita; los nuestros [los nuestros vol dir els Operaris del seu Institut religiós] me llaman Don Manuel; si me dicen Mossén Sol, o son antiguos discípulos, colegiales o tortosinos; si oigo Doctor Sol, ya sé que el que me llama o es catalán o educado en Cataluña; Mossén Domingo no me lo dicen más que los amigos contemporáneos y condiscipulos; Pare Vicari... sin duda que se trata de algún vecino del pueblo de la Aldea o del barrio de Santa Clara."

II

En intentar donar una ullada a la grandesa espiritual de Mossèn Sol ¹², l'argument més decisiu que se'ns acut per a provar-ho és el testimoni d'un dels qui més motius tenen de conèixer-lo.

Els homes d'anomenada són tot al contrari de les muntanyes: aquestes semblen més grans com més de prop es miren; aquells, com de més lluny. Doncs del nostre eximi compatrici podem afirmar que avui el més convençut de la solidesa de les seves virtuts, de la vàlua dels seus mèrits en presència de Déu i davant dels homes, del bon paper que faria entre els altres benaventurats del santoral i col·locat en efígie a la veneració pública entre ciris a un altar, és el sacerdot que li féu de cambrer i de secretari durant molts d'anys, que fou el seu company de romiatges per dins i per fora de la península i que l'assistí en la seva última malaltia i recollí el seu darrer sospir, a la cella del Col·legi de Sant Josep de Tortosa, el dia 25 de gener de l'any 1909.

* * *

Com és imprescindible en tot aspirant a la santedat, en tot bon capellà, fou la caritat la virtut que excel·lí entre les de Mossèn Sol; més encara, en Mossèn Sol, com en els altres justos i sants, és la caritat la que dona escalf i vida a totes les restants.

Amava Déu, com ho proven tota la seva vida consagrada al servei d'Ell des dels primers anys de la seva infantesa i els seus temples de Reparació de Mèxic i de Tortosa, i els que havia bastit en desig per les ciutats principals del món, i aquell anhel de reparació eucarística universal que el feia glatir per "una xarxa que abracés la vetlla diària contínua en totes les capitals i l'Adoració Nocturna en tots els pobles, amb adoradors en totes les famílies".

L'amor de Déu el feia viure tothora a la seva presència i li infonia una confiança tan il·limitada en Ell, que arribà fins a suggerir-li aquestes valentes paraules adreçades a una religiosa que negava la viabilitat d'un projecte d'ell si no hi mitjançava un miracle: "Dona de poca fe! I per què no puc fer miracles jo, si tota la meua vida no és altra cosa que un miracle de Jesús Sagramentat?" ¹³.

¹² D'aquesta manera l'anomenaven sempre. Gairebé ningú no es recordava del seu primer nom de casa.

¹³ Es referia, segurament, a les anomalies del seu organisme, que els metges no se sabien explicar, a aquella bradicàrdia tan rara que torbava tots els tècnics que n'havien esment. El Dr. Manuel Vilà parla així de la constitució física de Mossèn

L'amor de Déu era el que li proporcionava aquelles hores tan delicioses passades davant del sagrat tabernacle amb els genolls clavats a terra i "fent tats a Nostre Sinyò", segons gràfica expressió d'ell, i li abrandava la devoció envers Maria Santíssima, Sant Josep i els sants Àngels custodis d'individus, pobles i nacions; l'amor de Déu era el que li feia tan dolça la vida interior que portà sempre i li aplanava i allisava el dificultós camí de les tribulacions i de les humiliacions que el conduí a una humilitat tan sincera i a una paciència tan exemplar¹⁴.

Amb Déu i en Déu amava el proïsme, amb una amor tan vera, tan pura i tan distingida en cada cas particular, que cadascun dels qui el tractaven s'hauria pogut creure el preferit.

Sol: "El seu cor quelcom hipertrofiat, però sense cap indicatiu de lesió orgànica ni en els orificis ni en les vàlvules, bategava d'una manera perfectament ritmada, però amb una freqüència de trenta-sis sistoles per minut. Hom distingia perfectament ambdós sorolls del cor: el primer amb una intensitat un xic reforçada i separat del segon per un silenci breu; i immediatament després del soroll segon, hom notava el silenci major, que durava més d'un segon. El pols, imperceptible en la radical dreta, es notava en l'esquerra per una impulsió forta brevíssima, i entre una pulsació i la següent mitjançava un llarg període de calma, durant el qual era completament i absolutament imperceptible el corrent sanguini. Aquesta disminució tan considerable en el nombre de les pulsacions, sembla natural que havia de provocar trastorns considerables. Doncs no succeïa així. El primer dels efectes que cal assenyalar és la lentitud en el corrent sanguini. Si hom considera que a cada vint-i-set pulsacions tota la sang del cos ha fet un viatge sencer pel torrent circulatori, en el cas nostre resulta que aquest viatge trigaria 44'82 segons a realitzar-se, quan en estat normal només en triga 23. En estat de salut mai no tingué més enllà de trenta-vuit pulsacions, i només en dies de sofrència moral o de malaltia pujava a quaranta o a quaranta-dues. Ara fa tres anys que tingué una erisipela a la mà amb quaranta graus de febre i, això no contrastant, tenia només quaranta-dues pulsacions per minut. Aquesta lentitud en la circulació transcendia d'una manera molt poc acusada a la salut i estat general de l'ara difunt. Seria natural i lògic de suposar que el metabolisme cel·lular es realitzava d'una faïso molt defectuosa i li privava l'exercici de gran part de les funcions de l'organisme; doncs no s'esdevenia res d'això, car resistia un treball quotidià suficient per a afadigar qualsevol individu jove i perfectament organitzat. Sembla natural que un dels òrgans més castigats per aquesta lentitud en la impulsio cardíaca havia d'ésser el cervell, puix, ultra que en aquest cas la nutrició de la delicada i no regenerable cèl·lula cerebral és defectuosa, el sudit òrgan havia d'experimentar més aquests efectes, per tal com va tancat dins d'una caixa òssia que, per tant, no es pot distendre; cada sistole del cor havia de comprimir la massa encefàlica, per tal com ja era buida de la sang que hi havia vessat l'anterior. És clar que una part d'aquests efectes havia d'ésser compensada per l'expulsió del líquid cefalo-raquidi cap a la cavitat raquidiana més dilatada, i també per l'acció indemnitzadora del cos tiroides; era, però, extraordinàriament estrany de no trobar símptomes de compressió ni d'isquèmia cerebrals, més que més quan, en el cas de coincidència d'una inspiració amb una diástole del cor, el cervell havia de restar, si no exsangüe, almenys pobríssim de sang. I noteu bé que no es tractava d'un individu desnarit i malaltís que portés una vida pobra i artificiosa, no: per les seves manifestacions exteriors el seu cervell, percebia clarament i distintament les sensacions i les graduava; la seva ideació era de les privilegiades; la seva memòria, envejable; la seva voluntat resta ben palesa en els actes que realitzà: les obres que emprengué i desplegà demostraren com eren de gegantines les seves facultats psíquiques."

La cita és una mica llarga; no ens negarà, però, el lector, que és interessant.

¹⁴ Hom dedueix com era d'escabrós el seu camí de fundador i de director d'ànimes considerant que, pel que fa referència al primer concepte, tot i el seu opti-

Donar era la seva dèria, donar a tothom, donar diners, objectes piadosos, consells, consols, protecció. Donà el seu ric patrimoni fins a esgotar-lo completament; donava les llatinadures amb què tot sovint era obsequiat i que ell anomenava *providència*, o repartint-les entre els sacerdots del col·legi on es trobava, o "posant-los ales", com deia ell, per fer-ne part a les persones de fora a les quals creia deure algun agraïment; donava la seva ciència, la seva paciència, el seu repòs i la seva salut, de paraula i per escrit, als penitents, a les moltes ànimes que dirigia, als innombrables corresponents escampats pertot arreu... Ni la xicra de xocolata no sabia prendre's sense donar-ne sucades als circumstants allà en la històrica taula de la biblioteca, tan coneguda dels qui freqüentaven el col·legi de Tortosa!

"Què et donaré", era la seva frase feta habitual en disposar-se a prendre comiat d'un visitant, com ho són en altres les fórmules d'oferiment de casa i persona i les d'expressió, no sempre sincera, de plaer per la visita, o d'encàrrecs de salutacions afectuoses per als parents; i darrera de la pregunta seguia immediatament l'escorcoll del calaix de la taula o de l'armari de la llibreria per trobar-hi un llibre, una estampa, uns rosaris, un objecte qualsevol que servís de record al qui se n'anava.

*Tot just acabat d'ingressar al Seminari, ja repartia objectes piadosos entre els companys d'estudis, per fomentar la devoció a la Mare de Déu; capellà i fent vida de família a la casa paterna, rebia a totes hores les visites dels pobres, per als quals havia manat als criats que deixessin sempre franca la porta de la seva habitació, i quan tornava de celebrar al convent de Santa Clara, d'on fou Vicari vint-i-tres anys, havia de deturar-se sovint per aquelles costes on l'anaven a esperar tota mena d'indigents, sobretot el dia, que ja coneixien ells prou bé, que cobrava la modestíssima nòmina que mai no deixaven arribar ni fragmentàriament a la casa del generós mossèn.

Tenia les corresponents llistes de pobres vergonyants, als quals portava o feia portar clandestinament l'òbol periòdic a les cases

misme constant, més d'una vegada se senti temptat d'abandonar les seves empreses per considerar-se instrument inepte rebutjat de Déu, i quant al segon, hagué de permetre que la seva ploma es desfogués amb aquestes paraules que transcrivim del fascicle de Mossèn Antoni Torres *Recuerdo de unas fiestas*, amb la lectura del qual hem revifat, il·lustrat i ampliat els nostres records personals: "Sí que desearia que la N... fuese a ver a V. Ya tendría V. bastante con una visita; y compadecería entonces al Dr. Sol que la ha sostenido ¡siete años!"—"Ayer vino X. Es una santa alma, pero capaz de hacer santos a los que ella tiene confianza."

llurs, i de pobres *rendistes*, que acudien al seu domicili el dia assenyalat de cada setmana per rebre llur pensió¹⁵.

La passió de donar, unida al seu candor, li feia enviar rapè al Sant Pere Pius Xé. perquè, segons ell, el de la nostra terra (oh, l'incomparable rapè de Vich!) era molt superior a tots els d'Itàlia; li feia oferir petits obsequis, obsequis insignificants, si no hagués estat la immensa vàlua que els comunicava la magnanimitat del remitent, a prínceps i dignataris de l'Església, llibrets ascètics als estudiants quan s'ordenaven (si n'haurà fet de bé a les ànimes sacerdotals del bisbat de Tortosa aquell petit *Directorio del Sacerdote* del P. Valluy!), caramels als acolitets que li ajudaven la missa, i fins racions extraordinàries d'aliment a les tórtores i pavons del jardinet de la muntanya i llepolies al papagai de la galeria, que ja el coneixia d'un tros lluny i li donava la benvinguda amb els seus xisclets.

Per donar-ho tot, fins donava ànimes, i no ens referim ara, precisament, a les que conqueria per Déu amb exemples i prédiques, sinó a les que s'havia educat, gairebé podríem dir criat, curosament per fer-se-les cooperadores en la seva Germandat d'Operaris Diocesans, i després lliurava sense recança a altres Congregacions o Ordres religioses bon punt coneixia que aquesta era la voluntat de Nostre Senyor. Si no en tinguéssim altra confirmació, ens bastaria la del jesuïta P. Josep M.ª Bover, antic col·legial de Mossèn Sol, que en el *Correo Josefino* corresponent als mesos de març i abril del 1909¹⁶ consagra el seu article necrològic a aquesta matèria que de tan a prop li toca, i hi insisteix en el número del desembre prop passat.

* * *

D'aquelles festes marianes tortosines del cinquantenari de la proclamació del dogma de la Immaculada Concepció, d'aquelles memorables i solemníssimes festes del 1904, en l'organització de les quals tingué Mossèn Sol una intervenció tan directa i principal, recordem un episodi que diu ben eloqüentment com el desig d'afavo-

¹⁵ Era popularíssim a Tortosa aquell *Don Enrique* que morí a l'asil de les Germanetes dels Pobres, el qual passava comptes a Mossèn Sol de les setmanes que aquest havia passat fora de la ciutat i li exigia rigorosament el seu corresponent a cada una. I devia haver-n'hi tants d'altres com ell!...

¹⁶ El *Correo interior Josefino* és una revista mensual de la Germandat d'Operaris Diocesans destinada als estudiants i antics alumnes dels col·legis i seminaris que la Germandat regeix. El número de referència és extraordinari, tot dedicat a la memòria del fundador, traspassat pocs dies abans.

rir se li presentava en totes les formes possibles i li era suggerit fins pels fets en aparença menys avinents.

Un dels números del programa de les susdites festes era la celebració d'uns Jocs Florals que se celebraren, efectivament, a les cinc de la tarda del dia 9 de desembre i en els quals fou adjudicada la flor natural a una ampulosa Oda catalana a Maria Immaculada, que tenia per autor un jove teòleg tarragoní, alumne del Col·legi Espanyol de Roma, avui canonge ben conegut en el camp de les nostres lletres, que en la seva forçada absència, donà la seva representació a un sacerdot tortosí. Doncs Mossèn Sol, que no tenia cap relació especial amb aquell estudiant, explicà al sacerdot que havia de llegir l'Oda, que el jove autor era pobre i no podia deslliurar-se del servei militar i s'exposava a perdre la vocació, com tants d'altres la hi perderen, per les casernes, i amb la vocació sacerdotal qui sap si també l'adequat conreu d'aquelles aptituds poètiques que tanta glòria podien donar a l'Església i a Catalunya, i demanà, pregà al lector de la composició premiada que repetís de la tribuna estant aquelles idees a la gernació allà congregada, per veure si, amb la contribució de tots, era possible d'arreplegar els tres-cents duros que calien per a la redempció del servei perillós. El que escriu aquestes ratlles, pot donar plena fe que el capellà lector de l'Oda complí el desig de Mn. Sol, que en eixir al carrer ja topà amb assistents generosos que oferiren llur òbol per a la llista redemptora que hom donava per oberta... i que, dos dies després, fou el mateix iniciador de la benèfica llista qui donà al seu lloctinent l'ordre de tancar-la o, més ben dit, de donar-la per no començada, per tal com ja tot estava arranjat per un mitjà més senzill, més planer.

El sacerdot delegat del seminarista poeta sospità i segueix sospitant encara avui, que tot allò no fou sinó una treteta de Mossèn Sol per a interessar en l'afer l'Arquebisbe de Tarragona, el prelat propi del col·legial de Roma premiat, el qual el dia següent vingué a Tortosa, com ho tenia anunciat, s'assabentà del projecte, com és natural, i no consentí que hom fes en una diòcesi forastera el que ell podia fer en la pròpia, i el jove poeta-teòleg pogué passar del col·legi de Roma a la càtedra del Seminari de Tarragona i d'ací a la seu de la metròpoli catalana i a la redacció de les nostres publicacions més reeixides, sense els entrebancs d'una professió envers la qual no se sentia gens atret.

III

No fou sinó la dèria, l'afany de donar que tothora sentia el nostre biografiat el que li inspirà la idea de fundar els seus Collegis de Vocacions Eclesiàstiques de Sant Josep, planters de tantíssims sacerdots que de cap manera no haurien pogut arribar a l'altar sense aquest adjutori.

La revolució de setembre del 1868 deixà un ròssec anàrquic de més de cinc anys, durant els quals foren tancats els seminaris, aterrats temples, robats convents, empresonats bisbes i assassinats innocents ministres de Déu. Ferits els pastors, es dispersaren les ovelles, i dels seminaristes que aleshores hagueren de tornar forçosament a llurs cases i guanyar-se la vida amb llur treball, foren ben comptats els que tingueren la sort de salvar-se del naufragi i de rebre la sagrada ordenació.

El senyor bisbe de Tortosa, que llavors era l'Ihm. Vilamitjana, no feia, en aquells dies luctuosos, més que omplir les pàgines del seu *Butlletí Oficial* de queixes i protestes perquè se li prenia el Seminari; perquè era decretada la supressió de convents de monges; perquè la Junta revolucionària de Govern de la ciutat prohibia tots els actes públics del culte; per la introducció del concubinat legal sota el nom de matrimoni civil; per les calúmies i injúries del periòdic cleròfob *La Iberia* contra la clerecia tortosina; per l'adhesió al blasfem Suñer i Capdevila dels 111 lliurepensadors de Tortosa¹⁷, signada damunt el periòdic madrileny *La Igualdad*; per l'intent del Govern de fer aparèixer com a dividits en doctrina i sentiments els prelats espanyols; per la prohibició de Viàtics solemnes; per l'acord de l'Ajuntament de Tortosa d'adquirir i aterrar edificis eclesiàstics; per la profanació de cementiris amb l'enterrament de no catòlics i per l'intent de llur secularització; per la penúria amb què s'obligava a viure els clergues; en defensa de quatre sacerdots tortosins calumniats en una reial ordre del ministeri de

¹⁷ En aquella ocasió, hi hagué més soroll que nous: alguns dels cent onze figuraven a la llista sense que ningú no els hagués demanat la signatura, d'altres eren incapaços de conèixer la transcendència del que subscrivien, a uns altres se'ls féu creure que es tractava només que d'una declaració política. Nosaltres tinguerem el consol de presenciar com anaven *destorcent* alguns d'ells que encara vivien una trentena d'anys després, i fou precisament Mossèn Sol qui, amb aquell somris de satisfacció tan característic d'ell, i que en ocasions com aquesta se li escampava dolçament per tot el rostre, ens féu adonar de com, ranquejant i tossint, acudia un d'ells cada dia a Missa d'onze a l'altar de les Animes de la Catedral.

Gràcia i Justícia; contra el projecte de llei presentat a les Corts per l'esmentat ministre per tal de consumir l'espoliació de l'Església espanyola; contra l'altre projecte de separació de l'Església i de l'Estat; protestant de l'anunci de subhasta del Seminari i de la Casa-Missió; contra els comandants i batlles que atropellaven els clergues...

En una comunicació adreçada al Ministre de Gràcia i Justícia, el dia 18 de desembre del 1868, en la qual es nega a publicar la Pastoral que aquell li demanava, feia aquesta recapitulació dels greuges que l'Església tortosina rebia del Govern:

"Por lo demás, ruego a V. E. se digne fijar la atención sobre el ningún efecto que indudablemente produciría una pastoral mía dirigida al Clero y fieles de la Diócesis en la anómala situación en que todo el mundo me ve de hallarme privado de la libertad de ejercer todo acto de culto público, hasta de llevar al Señor Sacramentado con luces fuera de los templos, de la libertad de formar en ciencia y en virtud a mis jóvenes levitas, con haberseme quitado ambos Seminarios, de la libertad, en fin, de hacer oír a mis fieles de la manera más eficaz la palabra de Dios, con haberseme privado también de la Casa de Misión, mientras hay libertad para todo, aun para predicar las doctrinas más impías y disolventes."

I el dia 18 de setembre del 1875 s'adreçava al Sr. Nunci Apostòlic per a dir-li: "Todo, Excmo. y Rmo. Señor, todo sigue en Tortosa como estaba y peor. Nada ha sido devuelto, ni siquiera el Archivo de la Catedral: al contrario, para el día 30 del corriente está anunciada la venta en pública subasta de la Casa de Misión. Después tocará probablemente el turno a los Seminarios.—El año último fué vendido el edificio donde donde tuvieron el Instituto local, y el de la Aduana; ahora se vende, con la Casa de Misión, la Iglesia de Santo Domingo, donde estuvo el Parque de Artillería, y el Convento de la Merced, donde tenían las escuelas municipales y no sé qué oficinas; y el día en que vendan los Seminarios, a donde han llevado el Instituto, escuelas y oficinas, llevarán todo esto a los Conventos de monjas, al palacio episcopal y a las pocas iglesias que nos quedan, convertidas hace tiempo en teatro y almacén las de la Merced y Carmen, o, sin vender los Seminarios, echarán mano de aquellos edificios religiosos para Parque, para Aduana, o para cualquier otro objeto que sirva de pretexto al despojo... La miseria es extrema en la mayor parte del clero de la diócesis. He

perdido la cuenta de las iglesias convertidas en fuerte y de los sacerdotes desterrados o compelidos por la persecución a abandonar sus puestos. Esto es una desolación..."

És cert que dos anys després del cop revolucionari ja s'obrí alguna càtedra particular en algun poble del nostre bisbat, i que l'any 71 es donaven lliçons de Filosofia i de Teologia a Tortosa; però, com era difícil la situació dels estudiants, majorment dels mancats de béns de fortuna, que eren la quasi totalitat!

Tenim a la vista la relació d'un testimoni d'aquells temps calamitosos, l'actual Curat d'Arnés, Mossèn Ramon Valero, que ens conta com dels trenta-vuit que començaren la carrera amb ell l'any anterior a la revolució, no eren sinó cinc els que arribaren a l'estudi de la Filosofia.

Per la susdita relació sabem que el seu autor i dos companys seus d'estudis, durant el curs del 72 al 73, a l'hora de dinar, anaven a buscar la sopa a casa d'un capellà tortosí que es deia Mossèn Boix, i a la de sopar, les sobres d'unes senyores caritatives; que se n'assabentà Mossèn Sol, i s'encarregà de donar-los el pa que els mancava, per mitjà del P. Marian García, i que aquest i el pagador del pa i el caritatiu company d'ambdós, Mossèn Bonaventura Pallarès, cregueren que, per a afavorir els tres pobres estudiants i tants d'altres tan necessitats com ells que pullulaven per Tortosa i tantíssims d'altres que s'hi afegirien segurament, no hi havia res més pràctic que fundar una casa on hom els pogués aixoplugar i salvar de la misèria, i que pel setembre de l'any 1873 era inaugurat el primer Col·legi de Sant Josep, sota els auspicis del bisbe Vilamitjana i amb vint-i-dos aspirants al sacerdocí, tots pobres, dos dels quals eren alumnes del cinquè curs de Teologia, un del quart, un del segon, dos del primer, tres del tercer de Filosofia, dos del segon, tres del primer, i tots els restants del primer any de llatí. I amb la inauguració del Col·legi restà obert l'avenc que s'acabà d'engolir l'exabundós patrimoni del seu eximi fundador.

I com que la caritat mai no diu "prou", i com que no hi ha cadenes ni ceps suficients per a engrillonar la caritat, ni muralles capaces de confinar-la i limitar les seves activitats, una volta salvada la difícil situació del bisbat propi, allargà la mirada als forasters, tan necessitats com el tortosí, i els Col·legis de Vocacions es multiplicaven, i els sacerdots Operaris Diocesans de la Congregació o Germandat que fundà perquè l'ajudessin en els seus projectes,

cada dia més en nombre i de més torbadora amplitud, s'estengueren per tota la Península, inclús Portugal, i s'allargaren fins a la capital del món cristià, i passaren la mar, i s'internaren a l'Amèrica... El cas era donar, donar-se tot, donar-se a tothom, de totes les llengües, de totes les races...

Aleshores, quan fundà el primer dels seus Collegis de Vocacions, fou quan s'adonà bé dels estralls causats per la revolució entre els aspirants al sacerdoci, i aleshores fou quan s'abrandà el seu zel apostòlic i organitzà una companyia d'artistes incipients, triats entre els collegials més eixerits, i se'ls endugué pels pobles de la diòcesi a predicar la Bona Nova en formes ameníssimes i variades, a fer sentir en els entreactes d'un sànet o darrera d'un cant líric el dolç lament del diví Mestre quan s'exclamava de l'abundor de les messes on hi havia tanta escassetat de treballadors per collir-les, i demanava oracions perquè el Senyor de les messes hi enviés treballadors, a fi de reclutar joves per a les aules del Seminari i diners per als estudiants necessitats.

I el veritable director d'escena era ell, i era ell el que es passava les hores de recreació de l'hivern fent assajar les peces teatrals, les recitacions poètiques i els cants que s'havien de representar, declamar i cantar a l'estiu per les places públiques dels pobles que podien donar contingent al Col·legi, i era ell el que suportava les molèsties que necessàriament li havien de causar els xavalets de la seva companyia en excursions, tan complicades com eren en aquells temps de l'exclusiva tracció animal, a Cintoresses, a Càlig, a Artana, a Vilafranca del Cid i altres poblacions gairebé incomunicades de la província de Castelló.

No es feren esperar gaire els fruits d'un treball tan intens: es repoblaren aviat les aules desolades del Seminari i, vint anys després, eren bastants més els capellans tortosins que els càrrecs oficials que hi havia per exercir a la diòcesi, i els novells ordenats, abans de començar el romiatge parroquial, podien prendre's tranquil·lament una bona temporada de descans dels seus estudis al redós de la família.

IV

Com la fundació dels Collegis de Vocacions, com la Germanat d'Operaris, foren totes les obres de Mossèn Sol: hom hauria dit que totes naixien per atzar, de la casualitat, d'una inspiració sob-

tada que brollava de les necessitats del moment, quan en realitat no eren sinó manifestacions del seu zel apostòlic submisament, amb plena indiferència abandonat a l'impuls de la divina Providència perquè el decantés allà on a ella fos plaent.

Dels dies de la seva ordenació sacerdotal es conserva un autògraf en el qual consta la seva voluntat de deixar-se portar per Déu de no iniciar res per compte propi, de no desitjar res absolutament que no li vingués imposat de dalt. "Indiferencia para todo cargo o empleo—escrivia aleshores—Dejarme a las eventualidades de la Providencia. Repulsión a todo beneficio colativo".

Quan, en 1862, fou nomenat regent de la parròquia de l'Aldea, es lliurà al compliment del difícil càrrec com si hagués nascut només per això i no hagués de fer altra cosa en tota la seva vida; obligat pel senyor bisbe a reprendre els seus estudis, per tal d'obtenir graus acadèmics, deixà la parròquia tan amatent com l'havia acceptada, i es matriculà al Seminari de València, i tornà per encarregar-se d'una de les parròquies de la ciutat, i entrà l'any 64 a l'Institut de segona ensenyança com a professor de Religió i Moral, i el 68 començà el seu llarg ministeri entre les monges de Santa Clara, que encara avui l'anomenen "el nostre Pare Vicari", sempre portat per l'obediència i sempre amb la bona voluntat i l'entusiasme del qui coneix que fa el que més li escau i s'ocupa en allò que ell mateix s'hauria triat si li haguessin deixat l'elecció al propi albir.

No es limitava, però, la seva activitat al compliment del càrrec imposat pel superior jeràrquic: allà on li semblava de veure una necessitat, allà se sentia atret com si no hi hagués ningú més al món per remeiar-la; per això foren tantes les ànimes que acceptà per filles espirituals, i el trobem entre els fundadors de la casa de Missioners de la diòcesi i dels convents de monges de Mora d'Ebre, Vinaró, Benicarló, Vall d'Uxó i Oblates de Tortosa, i el veiem donant l'ésser i mantenint amb els seus escrits la vida de la Revista *El Congregante de San Luís*, i fundant després el *Correo Josefino*, que encara avui es publica, després de trenta-quatre anys; i el veiem organitzant festes a la Joventut Catòlica de Tortosa, i la gran pelegrinació de joves de tota Espanya al sepulcre de Sant Lluís, instal·lant associacions piadoses per tots els pobles per on passava: la Vetlla Nocturna al Santíssim, la Congregació de Sant Lluís, les Congregacions Catequístiques, l'Apostolat de l'Oració, l'Associació de Cambreres de Jesús Sagramentat, el famós Gimnàs

de Tortosa, lloc de recreació dels seus congregants tortosins, que tantes penes li feren passar amb llur inconstància jovenívola...

Ell mateix s'esverava del seu propi dinamisme, tot assegurant que d'ençà dels seus temps d'estudiant de Filosofia no sabia el que era estar sense feina¹⁸, i anomenava "les meves atrevides pretensions" la munió de projectes que se sentia remoure i debatre interiorment en el seu bull esbalaïdor d'energies; i quan el delicat estat de la seva salut obligà el metge a delimitar-li l'extens camp de treball, tot era girar la vista enrera, cap als bons anys del moviment continu, i recordar-ne les gestes, i repetir malenconiosament una vegada i altra: "Quan jo vivia..."

* * *

Qui sap si ací seria lloc a propòsit per a remarcar que, en els grans homes, de vegades hi ha coses més dignes d'admiració que avinents per a la imitació. Una activitat excessiva, amb ocupacions massa variades, és, ordinàriament, un defecte, àdhuc en aquells individus sincerament humils que es troben ben lluny de considerar-se necessaris per a tot i amb facultats suficients per a capgirar el món. Hom mai no es propassa, estenent-se més del que pertoca a unes forces tan limitades com les humanes, que no sigui amb detriment de la intensitat i, per tant, de la perfecció. Ben segur que si les exigències, cada dia més tiràniques, de la vida moderna no contribuïssin a estimular el demble peculiar de la nostra raça i fos possible que cadascú s'especialitzés i dediqués totes les seves energies només a allò que pot bonament consumir sense necessitat de forçar gens la màquina, el renovellament de la pàtria seria encara més esplèndid i més integral.

* * *

No volem pas que cregui el lector que Mossèn Sol reeixí en totes les empreses. Ni és l'èxit, sinó el recte intent d'assolir-lo, el que Déu recompensa, ni la plena realització d'un projecte sant pot atribuir-se mai a una simple criatura, per grans que siguin la seva bona voluntat i les seves forces naturals: l'eficàcia, que davalla

¹⁸ Deia en una lletra: "El tiempo que más me duele es el que he de emplear en afeitarme i comer." I en un altra: "Pidan a Jesús que me dé 48 horas cada día y me quite la necesidad de dormir."

tota del cel, depèn de múltiples circumstàncies, molt sovint només visibles del tron diví estant; de vegades aquells en favor dels quals s'inicià l'obra intentada en són indignes; de vegades els successors del que la concebé, planejà i començà no es mereixen de continuar-la; de vegades és que Déu només volia el bon inici, i dintre l'orde dels seus plans inescrutables encaixa molt millor el fracàs que el reeiximent.

Cap, però, dels fracassos no el descoratjà ni el torbà gens, ni arribà a sobtar-lo; com aquell qui rep una nova ja esperada, ple-gava tranquil·lament les seves tendes donant per acabada, almenys temporalment, la missió en aquell lloc, i en cercava tot seguit un altre on esmerçar amb més encert les seves activitats; i més d'una vegada s'escaigué que, després d'una marrada més o menys llarga, tornà al mateix punt de partida i hi trobà aplanats tots els obstacles que el n'havien foragitat i assolí planerament el que havia donat abans per perdut.

Només d'una vegada sabem que arribés a sentir-se i manifestar-se pessimista, però al capdavall fou per a edificació dels qui hi intervingueren. Havia treballat tant pels joves tortosins, s'havia il·lusionat tant amb el sant desig d'acoblar-los tots sota el mantell blau de Maria Immaculada en la Congregació de Sant Lluís, tenia unes esperances tan fermes en l'eficàcia de tots els elements que havia posat en joc per dur a bon terme la seva idea, que quan hagué de plegar la revista *El Congregante*, i de llicenciar els seus pocs coadjutors seglars, i de destinar a uns altres ministeris els sacerdots de la seva Germandat que tenia dedicats gairebé exclusivament a això, i de vendre el Gimnàs, aquell espaiós gimnàs amb extens pati de jocs, sales de recreació, saló d'espectacles i devota capella, que avui és Col·legi dels Germans de les Escoles Cristianes, li semblà que li queien les ales del cor i que no hi havia regeneració possible per a un jovent que li era tan estimat. I un dia, anys després, que un novell capellà li manifestà el desig de col·laborar amb un pare jesuïta que es proposava de restaurar la Congregació Mariana de joves tortosins, "No ho intentésseu—li aconsellà—; no fareu res. Això està perdut". Però quan veié, poc temps després, que la restauració de la Congregació era un fet, que els joves hi acudien, que se celebrava amb regularitat i amb molta assistència l'acte dominical, que funcionaven les seccions, amb una activitat algunes d'elles que mai no havien tingut, es donà immediatament i, lluny

de sentir gens de gelosia perquè uns forasters havien aconseguit, contra els seus pronòstics i consells, allò que a ell, veterà tan experimentat, li havia estat impossible, manifestà la seva satisfacció, fou un dels protectors i propagandistes més entusiastes, i allà, a l'àlbum d'Ihustres de la Congregació Mariana Major de Maria Immaculada i del Beat Francesc Gil de Federich, figura l'autògraf de Mossèn Sol en segon lloc, entremig del del senyor Bisbe de la diòcesi i del del senyor Bisbe de la Seu d'Urgell.

Anys després, el clergue secular restaurador adquirí els indicis suficients per a opinar que aquella nota pessimista del fundador fracassat no era inspirada per l'amargor del mal èxit propi, sinó per la temença que el jove sacerdot, en el qual tenia posades unes esperances que, malauradament, no es realitzaren, tot just en les seves primeres passes pel camí de l'apostolat ja sofrís una decepció qui l'inutilitzés per a sempre.

* * *

No fou aquesta l'única vegada que s'equivocà en la tria de col·laboradors. Si tots els que ataüllava haguessin posseït les excel·lents qualitats que la seva bonesa natural els atribuïa, a hores d'ara no hi hauria al món una població de vida espiritual més intensa que Tortosa, ni cap Estat podria competir amb l'espanyol en religiositat. Tants i tan vastos eren els plans que baixaren amb ell al sepulcre per manca de personal adequat per a realitzar-los.

Ni es limitaven a Tortosa, ni a Catalunya, ni a Espanya els seus projectes: el seu cor gran no se saciava amb tan poca cosa. L'Operari placentí Mossèn Esteve Ginès, que tenia molts motius per conèixer-lo, deia: "Don Manuel tiene un corazón que cabe en él el mundo entero". Encara deia més una monja, en una lletra adreçada a ell mateix: "Tiene Vd. un corazón mayor que el mundo". I el seu gran amic, el P. Xercavins, S. J., li escrivia: "Dios bendecirá las aventuras de Vd. ¿Quién le ha dado un corazón tan grande?" Ell mateix s'ho coneixia quan deia que "tot Portugal no era prou per a satisfer la seva ambició", i que "si tingués vint Operaris auxiliars, arrabassaria tots els Seminaris i totes les ànimes de l'antic Imperi Mexicà", i quan escrivia a una comunitat religiosa: "Un momentito para mí el primer viernes, pidiendo a Jesús que llene mi corazón que está ambicioso y, por consiguiente, vacío".

¡Vacío!... ¡Si en devia ésser d'ample aquell cor ocupat amb tantíssimes coses, totes grans, per sentir-se'l encara buit!

V

Un dels elogis més justos i més bells de Mossèn Sol, entre tots els publicats ran de la seva mort, és el que escriví el nostre mala-guanyat Mossèn Frederic Clascar, sota l'epígraf *Secret de la seva força*. Com li descobrí l'ànima tot seguit, amb tan poc de temps de tractar-lo!

Era; en realitat, com ell diu, un caràcter sencer, però sense tosudereries de pseudo-místic; posseïa flexibilitat en la fermesa, amorositat en la justícia i humilitat en la constància; sabia i volia vincclar-se quan n'era hora, perquè "tot home d'acció—parla Mossèn Clascar—, de voluntat triomfadora, comprèn que és més fàcil vincclar-se ell que les coses que vol dirigir. Cada cosa té la seva llei i cada home la seva psicologia, i qui vol ésser senyor, qui vol dominar els homes i les coses, ha d'objectivar i aprendre la llei singularíssima de cada home i de cada cosa. S'ha d'ajupir, s'ha de tòrcer, i aquest és el secret i el valor constructiu de la humilitat".

Realment, en sabia de vincclar-se, d'adaptar-se a tot, quan els interessos religiosos, els únics que li interessaven veritablement, ho exigien així; però apressem-nos a dir que, quan la glòria de Déu i el profit de les ànimes demanaven energia i tenacitat i absoluta intransigència, sabia posar-se al seu lloc, malgrat tot i en front de tot, com s'esdevingué quan va acudir-se-li la *calaverada* econòmica d'ampliar la cripta de l'absis a tot el temple de Reparació de Tortosa, contra el parer de tots els amics i benvolents i del mateix senyor Bisbe. El projecte es realitzà, i ell en cantà l'al·luia amb aquest epíleg tan breu com eloqüent: "Ja tenim coberta la cripta que ara tothom troba molt bé, encara que jo en porto l'esquena ben calenta".

La infantil conformitat amb què acatava les decisions del seu consell de *savis* en matèries artístiques no era sinó una manifestació més de l'esperit d'adaptació que hom descobreix en tots els actes de la seva vida. Era delicadíssimament cast, tant, que una vegada s'oposà a la publicació del *Correo Josefino* d'uns articles que combatien la impuresa, només perquè anomenaven aquest vici, i els admeté ben gojós de seguida que, lleugerament modificats,

aparegueren com un elogi de la virtut contrària, i, això no contrastant, sabé tractar no sols correctament, sinó de vegades fraternalment i paternalment i tot, amb sensuals, dels quals aprofitava el que podia per a les seves obres apostòliques; era generós, era esplèndid, era magnànim i sabia conviure amb esperits tancats, amb éssers repugnants de tan egoistes; havia estat educat dins l'ambient polític tradicionalista, que en aquelles èpoques i en algun sector semblava consubstancial amb la religió catòlica, i quan, per la volada de les seves empreses, sobretot quan, per la fundació del Col·legi de Roma, hagué de lligar tants dè caps i de mobilitzar tantes persones influents i de pidolar l'ajut de tanta mena de personatges d'ideari oposat, ningú no sorprengué mai en ell un gest de protesta ni displicència, ni li oí la més velada indirecta de retret, ans, cristianament tolerant amb tothom i urbanament respectuós per a totes les idees que Déu ha deixades a la lliure discussió dels homes, anava fent el seu camí donant-se a tots com Sant Pau i aprofitant-se de les bones qualitats dels que anava trobant al seu pas per a ajuntar-les i acumular-les, l'una al costat de l'altra, l'una al damunt de l'altra, en la seva obra constructiva.

VI

Tant com s'ha escrit sobre les virtuts que ornamenten l'ànima de Mossèn Sol¹⁰, encara en resten caïres per estudiar.

Hom ha parlat de la seva mortificació, així corporal com espiritual, de la seva paciència amb què suportà penes i tribulacions de tota mena, de l'eminent esperit de pobresa que li feia *dissipar* amb una mà entre els indigents i en santes empreses tots els seus cabals i els dels qui s'avenien a escoltar-lo, i el compellia a arregar de terra amb l'altra una agulla de cap salvada de l'escombra i a aprofitar un bocí de paper que restava blanc en la lletra acabada de rebre; s'ha exalçat la seva puritat d'intenció, tan ben manifestada en el seus propòsits escrits quan anava a ésser ordenat; la sinceritat, que no dissimulà mai ni en presència dels més enravenats per-

¹⁰ N'han parlat molt sovint el *Correo Josefino* i l'altra revista dels Sacerdots Operaris *La Reparación* i el diari tortosí *El Restaurador*, que li dedicà tres extraordinaris ben nodrits de firmes: el primer, dels Capitulars, l'altre, de fills de Tortosa, i el tercer, de col·legials de Sant Josep. L'ltre. Sr. Magistral de València edità la seva Oració Fúnebre del dia 22 d'abril del 1926, i l'Operari Mossèn Antoni Torres donà un tast de l'extensa biografia que prepara en la *Semblanza* que fou distribuïda el mateix any amb motiu del trasllat de les despulles del protagonista.

sonatges; l'alegria espiritual, de la qual deia que "és la salsa d'un bon apostolat", i que mai no abandonà perquè considerava la tristesa com "el mal més dolent de l'ànima després del pecat"; la fe vivíssima, l'esperança i limitada, la modèstia en tots els seus aspectes, el zel que l'arborava, l'amabilitat, la prudència, l'obsequiositat... Però encara podria afegir-se a tots aquests elogis aquell que escriví Sant Jeroni al bisbe Heliodor del nebot d'aquest, Nepocità²⁰, elogi fúnebre tan escaient per al que descendia als detalls més minuciosos en l'arranjament del seu Oratori privat, de la Capella dels col·legials i del Temple públic de Reparació: "L'esperit d'un hom es manifesta fins en els detalls més insignificants. Car així com admirem el Creador no únicament per la producció del cel i de la terra, del sol i de l'oceà, d'elefants, camells, bous, lleopards, óssos i lleons, sinó també per la dels animallets petits, com són la formiga, el mosquit, les mosques, els verms i d'altres, així que ens són més coneguts de vista que de nom, i en cadascun d'ells reverenciem la mateixa saviesa, així també una ànima lliurada al servei del Crist, s'aplica amb tant d'interès a les coses grans com a les petites, puix que sap que hom ha de donar compte fins d'una paraula sobrerera. Curava, doncs, amb tota sollicitud que l'altar fes goig, que les parets fossin netes, que el paviment fos ben fregat i no manqués l'ostiari a la porta, ni les cortines a l'entrada, ni pulcritud al sagrari, ni brillantor als vasos sagrats. La seva pia diligència s'estenia a totes les cerimònies, abraçava tots els oficis grans i petits... Ornamentava els temples i les capelles dels màrtirs amb varietat de flors, fulles d'arbres i pampolades..."

* * *

Tampoc el romanisme de Mossèn Sol no ha estat considerat sinó com un tret més dels essencials a la figura de tot bon capellà, quan, en realitat, constituïa una de les seves característiques més belles. Quan, pel març de 1892, portava a Roma els tretze primers alumnes reclutats de diverses diòcesis i els encabia com li era possible a Montserrat, l'edifici mal condicionat del Govern espanyol, ja preveia, segurament, els esplendors del palau Altemps, fogar de l'episcopat d'Espanya, i el molt profit que podia adquirir el seu Institut d'Operaris amb la direcció exercida sobre el més selecte

²⁰ Lletre LX.

de la clerecia d'aquestes terres, d'aquella clerecia que després havia d'ocupar alts càrrecs de l'Església; però els qui conegueren Mossèn Sol poden assegurar, sense cap por d'equivocar-se, que no fou aquest el disseny primari amb què concebé la idea i amb què se sostingué ferm en les aferrissades lluites per a dur-la a felicitat, sinó el seu amor a Roma, a la sagrada persona del representant de Jesucrist, i el zel per a inculcar-lo tan viu com ell el sentia als futurs ministres de Déu més escollits.

Una de les vegades que es palesà millor la devoció de l'insigne fundador al Papa fou quan Pius X manifestà el desig de veure'l al Vaticà. Dóna gust de llegir les lletres del 1904, on comunica aquesta designació del Pare Sant i les mostres de l'interès que es prenia per la Germandat. Però aleshores ja estava alaferrit i no li fou possible de volar als peus del Pontífex, com era el seu anhel.

D'ençà de l'abril del 1900 que es trobava malament i que el seu metge, el doctor Vilà, el tenia allunyat tant com podia de Tortosa i confinat a València, on el clima li era més propici. El dia 8 de novembre de l'any 1902, quan es trobava a la capella del col·legi de Tortosa per a la solemnitat de la vespra de l'anyal festa de la Reserva, sofí el primer atac cerebral, que es repetí poc després i l'obligà a un altre exili de Tortosa i a estar-se més de cinc mesos sense poder celebrar Missa. Les recaigudes sovintejaren, tant, que de vegades hagué de passar mesos sencers sense ni poder combregar, i en aquest pessim estat de salut fou quan rebé la nova falaguera de Roma, vers on volava amatent l'esperit del malalt, mentre el cos feixuc, la "màrfega de palla" del seu cos, que deia ell, es negava prudentment a seguir-lo. Però l'ànsia l'agullonava i, malgrat tot, pel maig del 1907 es posava en camí, ben acompanyat del seu secretari i d'un canonge i d'un beneficiat tortosins, i a primeries de juny tornava a Tortosa materialment afadigat, però amb els mocadors xops de les llàgrimes que li havia fet vessar l'emoció pels agombolaments pontificis, i amb el cor encara més ample i més romanitzat.

Hauria estat interessant, i edificant, indubtablement, alhora, de veure posada a prova l'adhesió incondicional de Mossèn Sol a les més petites indicacions emanades de la Sagrada Càtedra quan, pocs anys després de la seva mort, un ridícul urc nacionalista oposà una muralla de gel a la voluntat del suprem Jerarca d'uniformar la fonètica llatina en l'Església universal. És més que probable que, si

hagués viscut el romaníssim Mossèn Sol quan el Papa Pius X parlà per primera vegada dels avantatges que aquesta unitat de pronúncia portaria, ja no hauria calgut que els dos Papes successors, Benet XV i Pius XI, insistissin sobre el mateix tema amb una porfídia tan vergonyosa per a nosaltres; almenys no hauria calgut per als Col·legis i Seminaris que dirigeixen els sacerdots de la Germandat d'Operaris Diocesans ²¹.

* * *

Quant a la humilitat del servent de Déu, s'ha recordat la por que sentia pels pecats comesos i pels que podia cometre, el desig de viure i de morir oblidat de tothom, la insistència amb què, per l'agost del 1904, demanava que li fos acceptada la renúncia del càrrec de Director General de la Germandat, el costum que tenia de servir-se ell mateix en tot allò que bonament podia fer sense ajuda d'altri... Hi ha, però, de més a més, una anècdota, encara inèdita, que constitueix tot un ingenu auto-retrat del seu esperit humil.

A les primeries del seu exercici ministerial, un capellà més enamorat de Mossèn Sol que no pas de la prudència, predicava per la festa de Sant Josep en un col·legi dels Operaris, i, a despit de la sospita ben fonamentada que tenia d'ésser escoltat del chor estant pel seu admirat Superior General de la Germandat, dedicà bona part de la peroració a exaltar l'home de Déu que havia posat els seus col·legis sota la protecció del gran Patriarca, a fi de salvar l'Església espanyola en els tristos dies de revolta i persecució... Una estona després es topaven, en un passadís, predicador i panegiritzat, i, tot desplegant aquest aquella seva habitual rialla de bonat amb què s'atreia tot seguit el cor dels seus interlocutors i amb què amania els renys quan volia que guarissin sense molestar, digué al primer: "Tu et penses que has predicat de Sant Josep, i el sermó ha sigut de Sant Manuel". I inicià serenament una conversa la matèria de la qual no tenia res a veure ni amb la festa del dia ni amb el malaurat sermó. Passaren anys, més de set, durant els quals el dolç reprotxador i el seu confús reptat s'entrevistaren mantes voltes i sostingueren converses que ben naturalment podien revifar el

²¹ Mossèn Sol traspassà l'any 1909 i el Papa de santa memòria Pius Xè. escriví el seu document sobre la pronunciació romana del llatí, "per a consolidar més i més l'obra de la unitat litúrgica", segons paraules textuales, el dia 10 de juliol del 1912.

record d'aquell dia, i mai no se'n tornà a fer menció, ni amb l'al·lusió més llunyana.

* * *

Tortosa, a malgrat de la fama que hom li ha volgut carregar de freda, d'indiferent i desagraïda per als seus fills, donà mostres eloqüents de l'alta estima en què tenia el preclar fundador i de la pena intensa que li produí la seva mort. La desfilada imponent davant del cadàver, el seguici innumerable de gent de tots els estaments socials per a l'acte del sepeli, el solemníssim ofici funeral que li dedicà el Capítol de la Seu, els extraordinaris de la premsa, mencionats en altre lloc, l'estàtua de bronze del temple de Reparació, la gernació que omplí les avingudes del cementiri i els carrers de la ciutat i l'espaïosa església del Seminari amb motiu de les exèquies del dia del trasllat de les venerandes despulles, proven o que és injusta la imputació amb què s'ha volgut denigrar la ciutat de la Mare de Déu de la Cinta, o que en l'opinió dels tortosins era d'una magnitud tan fora de l'ordinari la figura de Mossèn Sol, que valia la pena de rompre en honor seu amb tota la vergonyosa tradició que hom els adjudica, amb tot l'atavisme infamant amb què són bescantats.

VII

I bé: serà beatificat, serà exalçat als honors amb què l'Església proposa a la imitació dels fidels els seus fills predilectes el nostre eximi compatrici Rvm. Dr. Mn. Manuel Domingo i Sol? Si havien de donar el seu vot eficaç els moltíssims admiradors del virtuós sacerdot que assistiren el dia 13 de novembre de l'any 1930 al memorable acte d'incoar el procés al clos del temple que ell tant amà en vida, i en presència de l'estàtua orant del mausoleu, que perpetua la seva actitud d'adoració tantes vegades repetida i prolongada en aquell mateix lloc; si l'havien de donar els tortosins que el conegueren, que s'edificaren dels seus exemples, o reberen consells i orientacions dels seus llavis, o almoïna material de les seves mans, no dubtem gens a afirmar rotundament que sí. Però, i si el sufragi decisiu hagués d'ésser el d'ell mateix? Ací ja no és possible una resposta tan categòrica.

Mirant les coses a la pobra llum d'ací baix i deixant de banda els motius d'ordre superior que del Cel estant ell veurà millor que nosaltres, no en manquen per a creure que votaria en contra. Plasmant a l'antiga catalana i perfeccionat a l'escola del sagrat Mestre que s'esvaï de la vista de les turbes que el volien proclamar rei, era tan refractari a les vanitats dels honors, que arribava a manifestar-ho fins en nimietats puerils, com és ara la repugnància que sentia de posar-se la sotana de tall modern que li feren confeccionar els Operaris, i d'usar mosquitera al llit d'una habitació infestada de mosquits, perquè "feia massa sinyô" ²². Hem dit ja també com es tancà tot accés a les dignitats eclesiàstiques amb aquell propòsit de no voler cap peça collativa, i podríem afegir encara amb quina compassió parlava dels atacats de *canongitis*, nom amb què ell designava l'epidèmia d'estralls més lamentables en l'Església.

Però hi ha també raons per creure en la possibilitat que s'avinquí a la pròpia exaltació als altars. Per a no resseguir-les totes, gosaríem a dir que, donada la seva idiosincràcia, el seu tarannà tan intensament tortosinista, bastaria la del patriotisme per a decidir-lo, si algun dubte li'n restés. Ell, que lamentava tant la manca de noms tortosins al santoral català, ell que tant treballà per la beatificació i glorificació entre els seus paisans del Beat Francesc Gil de Federich, ell que amb tant de joia escrivia a un Operari, set dies abans de morir, en la lletra darrera que hom conserva d'ell: "Estos días estoy ocupadísimo con los preparativos de la fiesta de nuestro reciente Beato Francisco Gil de Federich", no podria deixar de desplegar la seva rialla més dolça damunt la multitud de compatricis aplegats per orar davant la seva imatge nimbada i voltada de lluminàries litúrgiques, ni sabia estar-se, segurament, d'afegir als seus eternals càntics latrèutics i eucarístics, a guisa d'incís tan adient als uns com als altres: "Un nom català més al sagrat catàleg! Un altre Sant tortosí!"

TOMAS BELLPUIG, Prev.

Tortosa, gener del 1931.

²² Fins a la casa d'estiueig de Benicàssim, on aquests dípters, després de la posta del sol, compareixien a milers d'eixams, s'oposava a la instal·lació de pavellons de glassa i anava sempre proveït de pastilles Zampironi, més que per al seu ús personal, per al dels seus acompanyants, les habitacions dels quals ell mateix s'entretenia a fumigar.

LA SANTA DE FLORENCIA*

(Continuació)

II

SANTA MAGDALENA DE PAZZI I L'ORDRE DEL CARME.—Tractarem en primer lloc, de la devoció de l'Ordre del Carme en general a l'esmentada Santa, exclòs, però, el radi català, i després, en capítol especial, de la que hom li ha tingut a la nostra terra.

Desenrotllant, doncs, la primera part, comencem per constatar que en el Capítol General de l'Ordre, celebrat l'any 1660 en el convent de Santa Maria Transpontina, de Roma, fou pres l'acord de "fer mercès a l'Ihm. Sr. Gaspar Romer¹, per l'almoïna de 2.700 escuts que havia donat per contribuir a les despeses de la canonització de la Santa"².

En el Capítol General, celebrat l'any 1666 en el mateix lloc, fou resolt "pregar al Sant Pare que es dignés tenir per recomanada la causa de canonització de la B. Maria Magdalena de Pazzi, a fi que fos enllestida al més aviat possible"³.

En 1670 és diferida la celebració del Capítol General que calia celebrar en 1672, amb la condició que l'import de les despeses que s'haurien fet celebrant-lo fos aplicat al pagament del deute de 22.000 escuts que l'Ordre havia contret per contribuir a les despeses per a la canonització de la Santa"⁴.

De fet, la santedat estupenda i la celestial doctrina de Santa Magdalena de Pazzi havien causat i anaven produint una impressió profunda en els claustres del Carme. Era segurament per als Carmelites Calçats de Bèlgica que el gran pintor d'Anvers, Teodor Boe-

* V. el fascicle de setembre de 1930.

¹ Aquest pròcer havia ja ofert, anys enrera, de contribuir a les despeses de la causa de canonització de la Santa. En el Capítol General de 1654 fou resolt de donar-li mercès per aquest motiu i pel seu particular amor a l'Ordre. (*Historia Chronologica Priorum Generalium Latinorum Ord. Carm.*, p. 247, Nàpols, 1773).

² *Història citada*, p. 253.

³ *Analecta Ord. Carm.*, vol. II, p. 387.

⁴ *Història citada*, p. 259.

yermans (1620-1678), executava el magnífic quadre, servat avui al Museu de Gand, en què és representada la Santa acompanyada de Sant Angel, màrtir Carmelita, rebent el cor de Jesucrist ⁵.

De la Ven. Serafina de Déu (1621-1699), meravellosa tractadista de matèries espirituals, conta hom que, estant en èxtasi, se li va aparèixer la Santa un dia de la seva festivitat i que la Venerable va demanar-li, amb èxit, la conversió de trenta dones públiques ⁶.

El cèlebre escriptor Ven. Miquel de Sant Agustí (1621-1684) cita la Santa arreu de les seves obres. En la vida que d'ell escrivia el seu coetani Ven. P. Timoteu de la Presentació, publicada recentment pel P. Gabriel Wessels ⁷, conta hom que, sentint-se un novici temptat de deixar la vida religiosa, el Ven. Miquel va encomanar-lo a la Santa posant la seva imatge dessota una altra de la Mare de Déu, i dient-li candorosament: "No sortiràs d'ací fins que, amb les teves oracions davant Déu, no li obtinguis la perseverança" (*non prius hinc liberaberis quam tuis apud Deum precibus huic adolescenti constantiam in religione impetraveris*).

El Ven. Arnold de Sant Carles (1650-1672), anomenat amb raó el Sant Lluís Gonçaga de l'Ordre del Carme, a fi de tenir-la sempre present, s'havia posat en escrit la catorzena d'aquelles famoses vint regles que Jesucrist va donar a Santa Magdalena de Pazzi, la qual ja hem publicat, o sigui la que diu: "Stimerai la tua Regola e costituzioni di essa, insieme co' voti, quanto voglio che tu stimi me stesso" ⁸.

Del Ven. Joan Domènec Lucchesi (1652-1714) refereixen els escriptors de l'Ordre que guaria instantàniament alguns malalts amb l'oli multiplicat ⁹ de Santa Magdalena de Pazzi ¹⁰.

La gran serventa de Déu, Sor Maria-Rosa Serio (1674-1726), trobant-se la seva Comunitat, llavors pertanyent a la Reforma Teresiana, en el cas de modificar les lleis de l'Ordre, fou transportada en èxtasi, durant el qual va dir-li Santa Teresa: "Filla, no us hi capfiqueu si haveu de viure sota d'altres Constitucions; no canvieu l'hàbit de la nostra gran Mare i Regina del Carme, ans prengueu

⁵ Ha estat reproduït en *Annales de l'Académie Royale d'Archéologie de Belgique* (VIIe série, tom. IV, pp. 66 i ss.; Anvers, 1927).

⁶ *Analecta Ord. Carm.*, VI, p. 246.

⁷ Cf. *Introductio ad vitam internam et fructiva praxis vitae mysticae*, Roma, 1926.

⁸ *Vita Fr. Arnoldi a S. Carolo*, (*Analecta Ord. Carm.*, vol. III, p. 22).

⁹ D'aquest oli, en parlarem més endavant.

¹⁰ *Analecta Ord. Carm.*, vol. I, p. 429.

Maria Magdalena de Pazzi per Mare, car nosaltres dues som una sola cosa”¹¹.

En el Capítol dels Carmelites Calçats, celebrat en 1731, “va ésser encomanat al P. Prior General que, en nom de tot l'Ordre, demanés al Sant Pare que fes extensiu a tota l'Església l'Ofici de Santa Magdalena de Pazzi, amb ritu doble menor”¹².

La M. Maria Magdalena Mazzoni Sangiorgi (1683-1749), fundadora de les Terciàries Carmelites de Bolonya, va tenir sempre una devoció particular a la Santa. El seu confessor i servent de Déu, P. Ferran Salvi, que en una greu malaltia la va beneir amb una relíquia de la Santa (1721), puix n'era també força devot, fins al punt que hom el veu en el seu retrat ostentant una imatge d'ella i va voler anar a Florència per a venerar-hi el seu cos incorrupte, va fundar a Bolonya una congregació seglar titulada “Concerto Spirituale”, sota el patrocini de la Santa, amb moltes indulgències i cent Misses per al traspass de cada associat¹³. Devia ésser, doncs, el P. Salvi que inspiraria a la M. Mazzoni l'amor que ella va anar mostrant a la gran Santa, car l'anomenava “la Santa Maestra Maria Maddalena de' Pazzi”. A ella s'encomanava sempre: en rebre l'hàbit del Terç Ordre del Carme, va adoptar-ne el nom, i, més endavant, dedicava a la Santa el Convent-Collegi de Terciàries que va fundar a Bolonya. Més encara: havent escollit per patrona i directora Santa Magdalena de Pazzi, va voler la M. Mazzoni que les seves Terciàries vestissin l'hàbit carmelità, segons la forma usada per les monges Carmelites Calçades de Florència.

Transportem ara ací el suggestiu quadret que, entre altres, ens ofereix l'autora de la ja esmentada vida de la M. Mazzoni. El lector fruità contemplant una escena tan seductora com les que trobem a dojo en les candoroses pàgines de *Fioretti di S. Francesco*, *De Vitis Fratrum Ordinis Praedicatorum*, i fins en el *Magnum Exordium Sacri Ordinis Cisterciensis*:

“Una bona quantitat de trossos de carn de porcell, que les monges havien preparat per a ús del monestir, va ésser trobada, hom no sap per què, tota florida, i hauria estat impossible de menjar-ne. Greu perjudici era això per a les monges, les quals, compte hagut,

¹¹ *Cenno biografico della Serva di Dio Suor Rosa Maria Serio*, pel P. PÉRE-TOMAS M.ª QUAGLIARELLA, O. Carm, p. 19, Taranto, 1927.

¹² *Analecta Ord. Carm.*, vol. II, p. 391.

¹³ *Vita della Madre Suor Maria Maddalena Mazzoni Sangiorgi, Terziaria Carmelitana*, per JÚLIA FORNACIARI, p. 53, Roma, 1922.

de llur pobresa, no es trobaven llavors en situació de proveir-se d'altra cosa. La Mare Magdalena no es desanima, recorre a l'oració, s'abandona a aquella divina Providència que sempre l'havia socorreguda, i un matí, després de l'oració, mana a la monja rebostera que unti amb oli beneït amb una relíquia de Santa Magdalena de Pazzi aquelles pobres carns florides, mentre que ella s'encomana a la intercessió de la Santa, a fi que el Senyor vulgui tornar sa aquell aliment, a profit de la Comunitat. Obeeix la rebostera, i executat amb fe el que li havia estat manat, va ésser vist que aquells trossos de carn reprenien llur frescor, per la qual cosa les monges varen donar fervoroses gràcies a Déu" (Ob. cit., pp. 73-74).

On apareixia també amb vivíssimes fulgors la glòria de Santa Magdalena de Pazzi era en el sector carmelità de les terres castellanes, i molt particularment en el monestir de Carmelites Calçades de l'Encarnació de Saragossa.

Tenim a la vista llargs extrets de la *Vida de la Venerable Hermana Sor M.ª Josefa de Jesús en la Religión, y Maria Navarro en el siglo, natural de Sabiñan* [Aragó-Calatayud], *Religiosa de la Observancia de Nuestra Señora del Carmen en el Convento de la Encarnación de Zaragoza*, escrita pel P. JOSEP ANDRÉS, S. I., catedràtic de prima al Col·legi de la Companyia de Jesús de la mateixa ciutat, on va ésser publicada pels hereus de Joan de Ibar, l'any 1676 ¹⁴.

Cinc anys només va viure la Ven. M.ª Josepa en aquell monestir, en el qual moria amb gran fama de santedat, en 1625. La seva vida va ésser un veritable teixit de paoroses crucifixions i de contemplacions altíssimes. En unes i altres solia ésser visiblement i habitualment assistida per Santa Magdalena de Pazzi, la qual l'aidava a pregar i fer l'examen de consciència, l'acompanyava sovint pels difícils senders del món sobrenatural i d'ultratomba, pels quals el Senyor la feia discórrer, i, quan després de batuda per l'Esperit del Mal, o d'altres crucifixions, quedava estenallada a terra, la Santa l'aixecava, li feia el llit, la despullava i l'hi acomodava (Ob. cit., capítol XXVIII i ss.). Això va arribar a ésser cosa ordinària.

En la relació (ob. cit., cap XXX) que la Venerable trametia al seu confessor, P. Mestre Fra Miquel Pérez de Artieda, tot esgranant una llarga visió que va tenir, li deia entre altres coses: "Entre les

¹⁴ Des d'aquestes pàgines ens plau de remerciar la Rev. M. Carmela Martín, a la gentilesa de la qual devem els llargs extrets que tant ens serveixen per a redactar aquesta part del nostre estudi.

Santes del nostre Ordre, va mostrar-me una amor singularíssima Santa Maria Magdalena de Pazzi, la qual, entre totes les santes Verges, tenia singularíssima glòria i una resplendor admirable. Vaig gaudir-me infinitament de veure-la i li vaig fer mercès per la caritat que va tenir amb mi fent-me el llit, despullant-me i posant-m'hi les cinc nits que em vaig trobar tan afligida i lassa de tants de turments i dolors. També li vaig donar gràcies per tant de bé com m'havia fet manant-me que descansés, i vaig sentir que em deïa: *Vaig fer el que em va manar l'Altíssim*".

En el capítol XXXIX reconta la Venerable una batuda llarga, sangonent, que va haver de sofrir per part de l'Esperit del Mal. Escoltem-ne la fi tal com ella mateixa l'explica: "Vaig restar com a morta de dolor i vaig caure a terra ensangonant-me la boca i la toca. Estant així caiguda, vaig perdre altra vegada els sentits i vaig veure que Santa Maria Magdalena de Pazzi va venir a aixecar-me de terra tot dient-me: Alça't i vés-te'n al llit que estàs afadigada i amb necessitat... Tot d'una vaig aixecar-me, aidant-me la Santa, i em vaig trobar al llit... A l'endemà, vaig sentir la meva benvolguda Santa Maria Magdalena de Pazzi que em deïa: Alça't i vés a la teva obediència, i, puix que vaig aidar-te a anar-te'n al llit, vull aidar-te a aixecar-te i a vestir-te. Tot ho va fer la Santa, sentint-me jo avergonyida i confosa, considerant aquesta mercè fan gran i la meva petitesa i vilesa".

Més endavant, les monges d'aquell monestir convertien la cella de la Ven. M.ª Josepa de Jesús, on havien tingut lloc tantes meravelles, en Oratori dedicat a Santa Magdalena de Pazzi. "Ací—escrivia anys a venir el P. Roc-Albert Faci—, les religioses us adoren, i ofereixen llurs cors i sacrificis a llur Espòs Jesús, com en fan testimoniança l'aigua de llàgrimes i martiris espirituals. I on és escrita aquesta història? En el trespòl i parets de la vostra cella, on es veuen els testimonis que rubricava l'amor de Jesús i admira l'amor propi" ¹⁵.

Aquest "Oratori—enscrivia la M. Priora en 16 de gener de 1928—ha desaparegut ja per dissort, perquè en tornar les nostres Religioses al Convent, després de llur exclaustació, tan sols varen poder recobrar-ne una part, quedant-se el restant com a pavelló del contigu Hospital de la Mare de Déu de Gràcia" ¹⁶.

¹⁵ Dedicatòria de la novena a la Santa comentada ja en la bibliografia.

¹⁶ Constatem de passada que aquest monestir de Saragossa va ésser, en 1890, objecte d'una esplèndida almoïna de donya Dorotea de Chopitea. "Quan anava a Sara-

De totes maneres, la devoció a Santa Magdalena de Pazzi va restar tan viva entre els Carmelites de Saragossa, que, amb motiu de la canonització de la Santa (1669), varen celebrar grans festes, detallades en un volum, imprès, en part, a despeses del cèlebre P. Ramon de Lumbier¹⁷.

Anys a venir, en ple segle XVIII, un autor carmelità, ben conegut dels estudiosos, el citat P. Roc-Albert Faci, publicava una novena—ja enclosa en la bibliografia que abans havem posat—fent constar a la portada que “per mà del Convent de l'Encarnació de Religioses Carmelites Observants, de la ciutat de Saragossa, el dedica a la mateixa Santa i l'ofereix als seus devots”. En aquesta devotíssima novena són celebrats la levitat del cos de la Santa al claustre maternal (dia primer)¹⁸; l'ensenyament de la Doctrina Cristiana que, essent petita donava ja als infants (dia segon); el seu ingrés al monestir de Carmelites Calçades de Florència (dia tercer); la seva puresa (dia quart); els turments de la Passió de què va ésser participant (dia cinquè); la seva renúncia a conhortos celestials (dia sisè); les seves lluites amb l'Esperit del Mal durant cinc anys (dia setè); favors celestials i divines intelligències (dia vuitè); planys per la conversió dels pecadors, sequedats i mort de la Santa (dia novè).

Però més que aquesta part de la novena, han restat cèlebres els *Goigs* que el mateix P. Albert Faci va redactar i incloure-hi en honor de la Santa. Posteriorment varen ésser reproduïts en *Los cinco viernes de Santa Maria Magdalena de Pazzi*, publicats en 1892 pel nostre antic i fraternal amic senyor Linus Soler († 1905), fundador i director de l'antiga *Revista Carmelitana*, de Barcelona (1876-1892), i no fa gaire que el Rev. P. Simó M.ª Besalduch els transportava al seu *Devocionario-Manual de la Virgen del Carmen* (pàgina 275 de la primera edició [1916], i pàg. 324 de la segona edició, 1925). i puix que ben aviat haurem d'estudiar els Goigs catalans de

gossa, anava a veure una antiga serventa seva que s'havia fet monja al convent que en dita ciutat tenen les MM. Carmelites de l'Encarnació, on viu encara santament.

“Va donar-se compte en aquestes visites que el convent era molt ruïnós i en perill pròxim d'ensorrar-se qualsevol dia...”

“Aquell mateix any de 1890, convençuda que la gran pobresa de les religioses no els permetia de restaurar l'edifici, els va fer l'almoina de nou mil duros per a refer-lo, deixant-les admirades de tanta caritat i desinterès”. (*Un modelo de caridad: Doña Dorotea de Chopitea, vinda de Serra*, pel P. JACINT ALEGRE, S. J., pp. 118-119, Barcelona, 1926).

¹⁷ Cf. *Vida exemplar del Ven. P. Raimundo de Lumbier*, O. Carm., pel Dr. JOSEPH BONETA, p. 147, Saragossa, 1687.

¹⁸ “Estando aun en el claustro de vuestra madre no lo gravasteis como sucede en los mortales” (p. 8).

la Santa, donem ara una llambregada als tan devots com infants que el P. Faci redactava.

A la primera estrofa, constata l'autor la santedat estupenda de la Santa i l'esplendor que d'ella deriva a l'Ordre del Carme. Podríem ben dir que ella constitueix un resum o compendi de tots els Goigs:

*Luce tanto en tierra y cielo,
Que en santidad peregrina
Es Magdalena divina
Gloria y honra del Carmelo.*

En la segona estrofa, comença l'autor a esgrinar per peces menudes el programa indicat en la primera. És un relleu tan delicat com simple i candorós, en el qual apareix la Santa transformada d'humana en divina i muntant amb gran delit per la sagrada muntanya del Carme:

*Al monte, desde el jardín,
Sube Magdalena ufana,
Vuelta en divina de humana,
De mujer en serafín:
En celo y amor sin fin
Publican la tierra y cielo:
Es Magdalena divina, etc.*

En la tercera estrofa, constata l'autor la filiació eliana de la nostra Santa, remarcant particularment el seu zel ardentíssim:

*Vistiendo el traje de Elías
Su celo también hereda;
Tan unida en Cristo queda
Que en continuas alegrías
La aclaman las Jerarquías
En su remontado vuelo:
Es Magdalena divina, etc.*

En les quarta i cinquena estrofes, canta l'autor les titàniques lluites de la Santa, que ja ens vagarà d'analitzar, amb l'Esperit del Mal, i les inefables recompenses que rebia per les seves victòries:

*Quiere probar su valor
Con evidencias Dios mismo
Metiéndola en un abismo
De tentación y dolor:
Lleva con perfecto amor
El trabajo y desconsuelo:
Es Magdalena divina, etc.*

*En premio de la victoria
Que reportó del demonio
Fué evidente testimonio
Darle prendas de su gloria
El Esposo, y en memoria
Corazón, Anillo y Velo:
Es Magdalena divina, etc.*

En la sisena estrofa, canta l'autor un novell i ben corprenedor aspecte de la vida de la Santa. Els premis que rebia del Cel li eren alhora goig i turment perdurables:

*Corona y llagas recibe
Por más prueba Magdalena,
Sufriendo su acerba pena
Porque en Jesús sólo vive:
Como esposa ya le escribe
En el libro del consuelo:
Es Magdalena divina, etc.*

En arribar a l'estrofa setena, l'autor s'hi complau a recordar aquell favor tan extraordinari que li va concedir Sant Agustí, gravant-li en el cor les conegudes paraules de l'Evangeli de Sant Joan: *Verbum caro factum est*, que també, més endavant, estudiarem:

*Esmáltale el corazón
Con oro y sangre Agustino,
De lo humano y lo divino
Hace en ella ostentación:
Este favor fué ocasión
De más amor y más celo:
Es Magdalena divina, etc.*

Finalment, la vuitena i darrera estrofa es refereix al poder d'intercessió de la Santa:

*Favores nos comunica
 Con dar virtud a las flores
 Para sanar de dolores
 Si con je se las aplica:
 El enfermo, pues, publica
 El remedio a los del suelo:
 Es Magdalena divina, etc.*

Una altra filla del Carmel, la Venerable Isabel de Jesús, de Toledo (1611-1682), glòria singular del nostre Terç Ordre del Carme, que rebia freqüents i ben extraordinàries visites del Cel, parlava dels més pregons misteris de la Fe, com ara el de la Santíssima Trinitat, amb colpidora profunditat i posava en clar la filiació carmelitana de Santa Leocàdia de Toledo, era també visitada per Santa Magdalena de Pazzi. En la vida d'aquesta Venerable, escrita per ella mateixa, per ordre del seu confessor P. Manuel de Paredes, Mestre de novicis del Convent de Carmelites Calçats de Toledo i anotada pel P. Francesc Garcia, Catedràtic de la *Secunda Secundae* de Sant Tomàs a la Universitat d'Alcalà, es llegeix (llib. III, capítol V, pàg. 189), que un any, hom celebrava a Toledo solemnes funcions en honor de Santa Magdalena de Pazzi. Devia ésser amb motiu de la canonització de la Santa, decretada l'any 1669. En aquesta avinentesa, fou pregat a la Venerable que demanés al Senyor que fes parar la pluja que feia aquells dies, a fi que es pogués celebrar la processó de la Santa, i el Senyor li va respondre: "Com són cegues les ànimes que em cerquen en allò que és impossible de trobar-m'hi! O miserables, que no us enteneu! Quant allunyats sou de la manera com jo vull que em celebriu en la meua Santa! Oh, com no coneixeu que no són pas tots els qui em cerquen a Mi per Mi! Ànima: el que demanen no convé pas per ara, però tot serà per a major glòria de Déu i profit de les ànimes. Això diràs a aquell que t'ha fet l'encàrrec de pregar, i que l'obra de les seves mans ha estat agradable a Déu, i que la deixi perfecta en el més escondit de la seva ànima. De les primeres—escriu la Venerable—vaig entendre que no era del gust de Déu: mai no ho és de les comèdies ni de les seves profanitats; i que, dins de la seva església, seria respectat i venerat, i que moltes ànimes es millorarien en el servei d'aquest gran Rei i Senyor. Amb les dites festes s'hi barrejarien comèdies, i així el Senyor va apagar el foc amb la seva aigua"¹⁹.

¹⁹ Carmelo Esmaltado. *Venerable Orden Tercera de Nuestra Señora del Carmen*, pel P. ROC-ALBERT FACI, p. 466, núm. 293. Saragossa, 1743.

El dia 16 de novembre de 1669, els PP. Carmelites Calçats de Madrid celebraren actes solemnisssims amb motiu de la canonització de la Santa. Ressò d'ells és el que hom conta en l'obra *Vita ed Estasi di Sta. Maria Maddalena de' Pazzi*, publicada pel Cardenal A. Bausa, a Florència, en 1893. "El dia 16 de novembre de 1669, una senyora molt distingida, resident a Madrid, tenia una filla greuement malalta i desenganyada ja dels metges. La filla, sentint que passava la processó amb què hom celebrava la festa de la canonització de Santa Maria Magdalena, tant va pregar i importunar la seva mare perquè la portés al carrer, que fou complaguda: i passades vint grans estàtues de Sants de l'Ordre del Carme, en darrer terme apareixia el carro que duia l'estàtua de Santa Maria Magdalena. L'esmentada donzella es va agafar al carro, i sobtadament va quedar guarida, amb estupefacció de tothom i dels PP. Carmelites que, des de Madrid, ho han escrit" (Ob. cit., vol. I, pp. 462-463).

Potser a causa de trastorns polítics, o per manca de cabals, no va publicar el P. Dídac Lozano fins a l'any 1672 la relació d'aquestes festes, impresa a Madrid, per F. Sanz, amb aquest títol: *Gloriosos triunfos, solemnes fiestas y panegyricos sagrados en la canonización de la estática y prodigiosa Virgen Santa María Magdalena de Pazzi*.

Més puntualment sortia la descripció de les festes de la canonització celebrades a Roma, amb el següent títol: *Relatione delle Cerimonie et apparato della Basil. di S. Pietro nella Canoniz. di S. Pietro d'Alcantara e S. M. Maddalena de Pazzi* (Roma, 1669).

Les que en aquesta avinentesa hom celebrava a Lisboa varen ésser descrites en un fulletó titulat: *Triumpho Carmilitano que o Real Convento do Carmo de Lisboa faz em a Canonizaçao da Gloriosa Virgem Santa Maria Magdalena de Pazzi, Religiosa professa da sua Ordem o Convento de S. Maria dos Anjos da Cidade de Florença*. Impr. Domingos Carneiro, 1669²⁰.

Finalment, en 1670, sortia la *Relatione della festa solenne fatta in S. Giovanni de Fiorentini in Roma per la Canonizzazione di S. Maria Madd. de Pazzi*.

Molt sadollat de devoció a la Santa devia estar l'ambient castellà quan hom s'arriscava a publicar una novella edició de la seva vida, escrita pel P. Lezana. Un excel·lent amic nostre ha tingut la

²⁰ Deven aquests antecedents i d'altres que ens serveixen per a completar el present estudi, a la bona amistat del senyor Lluís M.ª Soler, conegut especialista en bibliografia carmelitana.

gentilesa de trametre'ns còpia de la portada, i l'anem a transportar ací: *Vida de la prodigiosa y extàtica Virgen S.^a Maria Magdalena de Pazzis, Monja Carmelita Observante, traducida de lengua toscana en castellana, con algunas Anotaciones de los puntos de Theologia mystica y sobrenatural que en este libro se encierran*, por el M. R. P. Mro. Fr. JUAN BAUTISTA DE LEZANA, Carmelita... y ahora nuevamente dada a luz a devoción del R. P. Fr. Antonio Garcia, Sacristan Mayor en el Real Convento del Carmen Calzado de Madrid". Madrid, impremta d'Antoni Pérez de Soto, 1754.

De totes maneres, la canonització de la Santa va provocar un renovellament extraordinari en la devoció a ella. Era arran de la canonització que hom devia preparar la magnífica *Vita Ser. Virg. S. Mariæ Magdaleneæ de Pazzis, Flor. Ordinis B. V. M. de Monte Carmelo, iconibus expressa*, publicada a Anvers, en 1670.

En el segle XIX, i ultra les nombroses ja esmentades en la bibliografia publicada en el cap. I d'aquest estudi nostre, sortien encara les següents obres sobre la Santa:

V. CEPARI: *Vie de S. Marie Magdeleine de Pazzi*. Lió, 1837.

***: *Avis Spirituels sur la vie religieuse*. Cl. Ferrand, 1865.

DOM BRUNIAUX: *Sainte Marie-Madeleine de Pazzi*. Oeuvres recueillies par le R. P. Brancaccio et traduites de l'italien par Dom Bruniaux, prieur de Valbonne. Paris, 1873, dos volums.

G. OLMI: *La scuola di S.^a M.ª M.ª de Pazzi aperta alle vergini cristiane*. Mòdena, 1873.

Remarquem, finalment, com a fets culminants de la devoció a la gran Santa en els nostres dies, d'haver estat posada sota el seu patronatge la recent província Arago-Valentina de Carmelites Calçats, creada en 13 de gener de 1906, la magnífica estàtua de la Santa que els PP. Carmelites Descalços posaven al sepulcre de Sant Joan de la Creu, a Segòvia, i la visita que, en 1887, va fer Santa Teresa del Nen Jesús al sepulcre de la mateixa Santa, a Florència. "A Florència—escrivia—vaig tenir el goig de contemplar Santa Magdalena de Pazzi en mig del chor de les Carmelites. Tots els pelegrins volien fer passar llurs rosaris pel sepulcre de la Santa, però solament la meua mà fou prou petita per a passar pels forats de la reixa. Per tal motiu, em vaig veure amb aquest noble càrrec, que va durar bona estona i em va deixar molt ufana" (*Histoire d'une âme*, cap. VI).

PERE M. BORDOY-TORRENTS

(Seguirà.)

CRONIQUE DE L'ESTRANGER

DE MEXIC

EL CATOLICISME DELS MEXICANS VIST PER UN SOCIALISTA BELGA

I

M. Piérard, diputat socialista belga, després d'un viatge a Mèxic, en 1929, ha escrit en la revista mexicana del seu partit, "Crisol" (octubre de 1930), un article sobre la pau religiosa en aquell país i sobre determinades manifestacions del seu catolicisme. Cal retre homenatge al to deferent i a l'esforç d'imparcialitat d'aquest article fins en les seves injustícies. Demostra un desig sincer de concòrdia i d'una legítima preferència per a les formes més afinades del sentiment religiós. No es podia esperar menys d'un esperit distingit i d'un artista, com Piérard.

Em permetrà, doncs, M. Piérard, que després d'haver esmentat la traducció del que diu sobre el catolicisme dels mexicans, discuteixi els seus prejudicis i la seva crítica unilateral. Per fer-ho bé, en el fons no hauria de fer més que apellar als postulats profunds que em semblen dirigir el seu pensament. Ell els oblida o els negligeix per a servir les estretones del partit. Capdavanter intel·lectual, no ha de seguir difícilment les passions mesquines dels seus estols?

Heus aquí la citació del seu article concernent al catolicisme mexicà.

"Malgrat la unitat del dogma, goso a dir que no hi ha res de comú entre el catolicisme que practica el poble de Mèxic i el que practica, no diré pas un Paul Claudel, sinó qualsevol obrer flamenc o való a Bèlgica. Ja he parlat de l'aspecte que ofereixen les innombrables Esglésies on es veuen Cristos ensangonats d'una realitat exasperant, Verges amb el cor traspasat, santes vestides amb robes grotesques... a les quals les joves devotes ofereixen llurs cabelleres. Hi ha aquí una religió bàrbara, en signes exteriors qui parlen més als sentiments que a l'ànima; una religió plena de reminiscències azteques. Res de més curiós a la meua manera de veure, que aquesta mescla d'idolatria i de religió, de paganism i de cristianisme. Als Estats Units acaben de publicar un llibre remarcable, que porta per títol "Idols darrera els altars". Vaig atrevir-me a parlar-ne discretament a alguns prelats que interrogui. Varen respondre'm: "Confesso que encara tenim necessitat d'un gran esforç d'e-

ducació per a eliminar de la creença dels nostres fidels, les restes del paganisme.”

Un missioner espanyol conta que en el lloc on es dreça avui la Basilica nacional de Nostra Dona de Guadalupe, la Verge de Lourdes o de Lisieux de Mèxic, s'alçava antigament un temple azteca consagrat a la mare dels Déus, que els indígenes venien a adorar des de molt lluny. Hi havia encara un altre temple per a l'àvia dels Déus. Allà hi ha ara una església... a Santa Anna. Els temples catòlics han reemplaçat els de la deessa de la pluja. Em diran: el mateix s'esdevé a Itàlia, particularment a Sicília i és natural que les esglésies cristianes hagin reemplaçat els temples pagans. Però, trobaríem a Europa l'extraordinari espectacle que vaig veure a Cholula, la ciutat santa, a judicar pel nombre d'esglésies? Aquest espectacle es repeteix, sembla, durant tota una setmana a la Basilica de Guadalupe, el 12 de desembre.

“Cholula és una ciutat magnífica, rosada, groga i blanca, situada sobre el camí de Puebla. Té 360 esglésies per 10.000 habitants, gairebé una per a cada dia de l'any. Són, per cert, molt belles, amb llurs cúpules roges i daurades, llurs faiances multicolors d'una riquesa incomparable. Una d'aquestes esglésies fou construïda damunt les ruïnes d'un antic temple azteca, en el cim de la mateixa piràmide, en mig de xipresos i d'eucaliptus, a honor de la Verge del Remei, els vestits de la qual, dos dies abans de la meua visita, havien estat desposseïts de llurs més belles joies. Cholula té una altra església consagrada a la Verge de Guadalupe. Aquell matí la veiérem des del lloc elevat on estàvem, adornada de guirlandes i de banderoles multicolors. Deixàrem la recepció oficial que ens esperava a Puebla. Pujant a l'església hi trobàrem uns 200 indis de genolls damunt el paviment, seguint amb fervor el curs de la missa que acompanyava una música dolça i captivadora. En el moment de l'elevació, uns deu homes vestits d'una tela blanca, el cap cobert amb un gran capell de palla, en punta, executaven a honor de la Verge, al so d'una música estranya, una dansa ràpida que semblava més de negres que de mexicans. Un tamborino l'acompanyava, com a l'Àfrica Central. Vaig veure el turban de plomes adornat de perles falses i de trossets de mirall, que es posen els indígenes el 12 de desembre per a executar aquesta dansa piadosa, davant de la Basilica. Després d'això, em direu, senyors catòlics, que cal salvar la fe amenaçada a Mèxic! Jo us responc: per la meua part no hi veig cap inconvenient. M'agraden les coses pintoresques i sóc apassionat del folklore.”

La ironia d'aquestes darreres frases vol ésser triomfant. Ho és en realitat? Confesso a M. Piéraud que a mi tampoc no m'agrada un cert paganisme i determinades exhibicions mesclades en el culte. Tot amb tot, jo tinc un avantatge sobre el diputat belga: jo critico aquestes excrescències en els flancs del tronc vigorós de la meua religió, però jo el venero i l'abraço fortament. Tinc el dret, doncs, de veure ballar els paràsits i la llengua seca que corren perill d'ofegar la seva saba i d'amaragar la seva vitalitat. M. Piérard que per les necessitats de la seva propaganda, identifica l'escorça morta amb el tronc, ignora aquest, les se-

ves forces latents, i la seva puixança vers els cims espirituals. Ni tan sols no pot comprendre la raó de les excrescències que sense néixer de la seva substància, hi llancen, tanmateix, llur arrel. Sovint embelleixen més que no desllueixen l'arbre.

La dansa dels indis davant la Verge, frapa el vostre puritanisme religiós i el vostre gust de gal cultivat, M. Piérard! Es que ignoreu, que la Grècia, aquests estetes superiors dansaven davant llur temple?, que els hebreus feien altre tant davant llur arca? I no gens menys Jahvè no contemporitzava pas amb les idolatries dels fills d'Abraham. Si aneu a Sevilla, en certes festes de l'any, veureu a la Catedral la dansa dels *seises*. (Avui dia deuen ésser uns dotze). Jo vaig assistir-hi. Davant del Sant Sagrament exposat, dues o tres vegades durant la missa pontifical, uns nois de tretze a quinze anys formats en dos chors iguals, vestits d'un vestit de patge color rosa, del segle XV, amb ales a les espatlles, executen alhora, a cada banda del santuari, uns moviments de dansa. Llurs gestos de braços, cames i testa tenien una gràcia i un encant que enamoren. La Música viva i ritmada, sense notes i sense veu, cantava pel Crist present a l'altar. En les seves evolucions, lentes o ràpides, simples o complicades, expressava el respecte, la joia i l'amor. No és l'art l'expressió en bellesa dels sentiments humans, pels sons, els colors, els trets, els mots i els moviments...? Doncs la dansa també és un art: ignoro si la dels indis davant la Verge de Cholula, tenia la gràcia, la delicadesa, l'encant que reunia la dels *seises* de Sevilla, transportada allà, diuen, pels grecs. Però opino que si M. Piérard no hagués tingut davant dels ulls la cataracta del seu partit i de la seva incredulitat, hauria percebut en el desgarnat i el rudimentari de llurs gestos cadenciosos, una devoció i una amor intensos per a la Verge Mare.

Si ell té fills d'entre ciac i deu anys, segurament els haurà vistos saltar sobre els seus genolls, donar voltes entorn d'ell, gesticular, somriure, cantussar, portar joguines, nines, distreure's amb ell a fet i àdhuc dansar. Així s'expressa el sentiment filial en la seva ingenuïtat. És molt semblant el sentiment religiós. És la consciència obscura d'un invisible que ens domina i ens governa, al qual cal ésser agradable i sumís. Per la revelació i el progrés humans, es purifica, s'eleva, es deslliura de la seva ganga grossera de diabolisme, d'antropoformisme, d'extravagant. En l'arca davant la qual dansen els fills d'Israel, aquest esperit invisible és més present que enlloc. Un jorn s'encarna en Jesús nat de Maria. Escapant a la vista material dels homes, esdevé l'inefable, el desaparegut que honoren en el Sant Sagrament les danses dels *seises* i en les imatges de la Verge Mare, la dansa dels indis de Cholula.

Que hi hagi una certa correlació entre l'invisible dels Azteques i dels cristians, entre les honors en temples, en danses que els uns i els altres li reten, què té d'estrany? Tenint el sentiment religiós pertot arreu les mateixes arrels, les mateixes exigències, responen a les mateixes necessitats de l'ànima, s'expressa per manifestacions anàlogues. Aquestes manifestacions són tant més espirituals com més elevat és el sentiment religiós, menys ficat en l'espai, el temps i l'extensió, tan desmaterialitzat

com l'objecte que s'esforça per assolir. L'azteca honora una mare i una àvia dels seus Déus, brutal i sanguinari: li sacrifica milers dels seus semblants, arrancant-los cruelment el cor. El cristià venera les castes i dolces imatges de Maria i d'Anna que l'engendrà, ofereix sobre l'altar el sacrifici místic del cos i de la sang del Crist envelopats i protegits pels vels del pa i del vi.

II

En una família, dos nois no expressen mai de la mateixa manera llur amor filial, amb més raó, un noi i una noia. Certes exterioritzacions i exageracions de tendreses afalaguen les mares i sobretot els pares. M. Piérard es posa de malhumor davant les imatges sanguinolentes del Crist dels mexicans, i els abillaments de llurs Verges. Si ell hagués viatjat per Espanya, sabria que els uns i les altres en vingueren directament a bord dels vaixells i estandards dels conqueridors. Elles substituïren sense gaire d'esforç els ídols dels vençuts. El sentiment religiós té el tint, no solament de l'individu on neix, sinó del clima, de l'ambient, de l'època que envolta la creixença física. L'espanyol és ardent, violent, fatalista. No té gaire el sentit de l'harmonia, de la dolcesa, de la pau, de la vida. Emplena, doncs, les seves esglésies de Cristos sangonents, despedaçats i morts. Hi ha poques imatges de Jesús ressuscitat. La seva Verge és la Verge dels dolors, vestida de dol i sense art, el cor traspassat per llargues i dures sagetes. Gairebé no tenen cap accident comú amb les Verges parisines, dolçament humils i somrients davant l'Infant diví qui reposa dret damunt llurs braços o als quals donen de mamar. Faré, no gens menys, una excepció pel Crist de Velázquez, amb el cap inclinat, els cabells del qual, caient damunt la corona d'espines, amaguen la meitat del rostre. La part que es veu, entristida, sembla amarada de la idea de l'obediència al Pare, de l'acte d'amor envers els seus germans que acaba d'acomplir-se tal vegada inútilment per a molts. Res no hi ha en ell de sanguinolent, que exciti el malestar dels ulls i dels sentits. Tot provoca l'esperit a la reflexió sobre les causes i les conseqüències tràgiques del sofriment i de la tristesa profunda, angoixosa, pintada damunt la figura mig amagada pels cabells i lúgubrement il·luminada d'aquest home en creu. Faré una altra excepció a favor de Murillo, sobretot d'aquella Verge de l'Assumpció tan rutilant de goig espiritual, alçant-se rodejada d'àngels de figures dolces i intel·ligents d'homes en flor, per eixir a l'encontre de Déu, el seu fill estimat. Que feliç sembla, d'apartar-se de l'espectacle d'aquest fill horriblement clavat sobre la creu i degotant sang! Però Velázquez i Murillo foren els artistes d'una *élite* i no de la massa espanyola...

L'ideal per mi i sens dubte per M. Piérard, són les Verges de París, els Bons Jesús d'Amiens, més encara que les Verges riques de carn i de color o els nens grassons. Ens agradaria molt que es corregissin els excessos d'aquests Cristos ruixants de sang, esmerllits i crispats, les tris-

teses d'aquestes Verges vestides de negre, travessades de venables, que poblen les esglésies de Mèxic i d'Espanya.

Tenim poques probabilitats d'aconseguir-ho. La idiosincràcia d'aquests pobles exigeix aquestes violències. Sapiguem travessar l'escorça i cop-sar l'esperit que aquesta dissimula.

M. Piérard ens diu que no hi ha res de comú entre el catolicisme dels mexicans i el dels obrers flamencs o valons. És que oblida que els contactes d'intercanvis entre Espanya i Bèlgica sota dominació de la primera, han deixat sobre el seu catolicisme traces irrecusables? A certes hores i en certes manifestacions hi ha un aire espanyol i mexicà perfectament honorable. Sense esforç es trobarien Cristos sanguinolents en les esglésies d'Anvers, de Bruges o de Brusselles, que daten tal vegada del Duc d'Alba. Les albes llargues i amples, les casulles estretes i sense creu darrera, l'ús de la cullereta per a posar l'aigua en el calze després de l'ofertori, semblen d'importació espanyola. Ho són certes verges abillades i sobretot aquestes processons que es desenrotllen en els camps i diverses ciutats de Wallònia o de Flandes per la festa del Sant Sagrament, durant la Setmana Santa, amb llurs gegants i llurs nanos, llurs apòstols i llurs màrtirs, llurs Cristos i llurs Verges vestits. És veritat que no s'hi troba, com vaig veure a València, en una processó de Corpus, a Josué armat d'un cetre amb una mà, deturant el sol, un petit ostensori en l'altre; a Jesús amb una canya per a pescar sens dubte en el llac de Genesareth. El belga, que té menys imaginació i més sobrietat religiosa hauria rigut d'aquestes exhibicions i ni tan sols el Duc d'Alba no hauria gosat a imposar-les. Així, doncs, la substància a part, sembla cert que hi ha accidents *comuns* entre "el catolicisme dels mexicans i el dels obrers flamencs i valons", pensi el que pensi M. Piérard. El dia que protestants puritans, durant diverses generacions fossin transportats en nombre i sense lligam amb els nòrdics, a Mèxic o a Espanya, llur protestantisme pendria el color de l'ambient i de la raça.

L'expressió per la pintura i la dansa, dels sentiments religiosos particulars a un grup ètnic, està de tal manera en la natura, que pretesos reformadors s'aperceben de llur error i àdhuc de llur niciesa. Ells imiten els catòlics espanyols i mexicans amb Cristos sanguinolents en realisme exasperat, i àdhuc amb la dansa! Un pastor episcopalista ha causat un avalot i un escàndol a Nova York, introduint-la en 1930 en el seu temple.

Ignoro, M. Piérard, si anava acompanyada del "so del tamborino com a l'Àfrica Central."

A. LUGAN

Mèxic, gener.

LLIBRES & REVISTES

ELS LLIBRES

En aquesta secció es faran recensions crítiques de totes les obres que ens siguin trameses en doble exemplar

VIDES INUTILS, per *Joscp Miracle*.—Biblioteca Literària. Llibreria Catalònia, 1930.

Aquesta novel·la d'un escriptor cristià planteja una visió totalment anticristiana de la vida. El fatalisme, el pessimisme més agre són les directrius del desenvolupament de l'acció, i això sense veritable raó, sols amb el desig—almenys en aparença—d'obtenir aquesta agror, aquesta amarga violència que han recercat tants i tants escriptors catalans, potser amb més intuïció poètica, i qui sap si d'una manera més instintiva, menys treballada que la de l'autor de *Vides inútils*. La inutilitat de les vides dels protagonistes ve, segons l'autor, de no haver—per causa d'un accident fatal i d'una caiguda deguda a les circumstàncies, en part, i més que a altra cosa, a flaqueja de caràcter—pogut assolir les finalitats humanes que cerquen, com si la utilitat de la vida d'un home depengués només del reeiximent de determinats propòsits de relativa transcendència; com si l'ànima no tingués finalitats molt més altes a les quals pot, en tot cas, aplicar-se la idea d'utilitat i de reeiximent.

A més, tampoc l'autor no aclareix aquest concepte d'inutilitat. No comprenem si el refereix a la culpa del personatge que malbarata el seu esdevenidor, o a una mera fatalitat. Les dues morts són tan adverses—ell mor atropellat bruscament per un camió, i ella se suïcida per la desesperació d'una caiguda portada arbitràriament i més o menys excusable—, que un home queda desorientat, i quan s'inclina a creure que la idea de l'autor és d'un total nihilisme, es troba que ell, entre ratlles, fa repetidament professió de fe cristiana.

Aquesta total desorientació ideològica perjudica indubtablement el valor psicològic de l'obra i és causa de la sensació d'irrealitat que deixa, a malgrat d'entrar en la seva composició elements plens de veritat. La vida d'aquella família, pare, mare i filla, i la pintura dels tres caràcters, els tres més importants de l'obra—encara que l'argument sembla voler centrar el de "l'Ermítà"—, és feta amb traça i té un valor; i si l'autor no hagués volgut fer comentaris més o menys filosòfics a l'obra, hauria trobat en el caràcter dominant de la mare, la rectitud benèvola del pare i la manca de caràcter de la filla raons més que suficients per a justificar el desplegament de l'acció i fins per a treure'n conseqüències plenes d'humanitat i de veritat cristiana.

També la forma, un xic carregada, adjectivada excessivament a estones, perjudica la claredat i la fluïdesa de la narració i predispesa en contra de l'autor. Si aquest no hagués cercat tantes coses i hagués escrit amb major simplicitat, ressaltarien més les qualitats innegables de l'obra. Si en successives produccions ho intentés, no hi ha dubte que hi surtiria guanyant.—MAURICI SERRAHIMA.

LA MASIA CATALANA, per *Magi P. Sandiümenge*. Breu estudi sobre la casa rural catalana.—"Biblioteca d'Art Catalònia", vol. II. Llibreria Catalònia.

Un llibre destinat a la divulgació del nostre art rural, tan poc conegut i explotat, té sempre interès. Aquest que comentem és fet en forma breu, resumida, i té la importància i el to a propòsit per a un obsequi a un foraster afectat a les nostres coses, o perquè un turista se l'endugui com a record d'una visita a Catalunya. Ben presentat i editat, conté una breu història de l'art rural de les nostres comarques i uns judicis artístics, tot plegat acompanyat d'unes quantes bones fotografies. Bona falta fan unes quantes monografies com la del malaguanyat autor d'aquesta, sobre diferents aspectes del nostre art, amb bona informació gràfica. Ací trobem l'única objecció a fer: no pas a la bellesa de les fotografies, ni a llur abundor, sinó a la manca de sistematització, i més encara al criteri amb què foren escollides, ja que en elles sembla cercar-se, més que altra cosa, el pintoresc i les visions de detall, essent així que fóra l'estructura total de les masies allò que oferiria un major interès.

Bona preparació, de totes maneres, a la gran obra de la Masia catalana, de la qual es van tenint noves.—MAURICI SERRAHIMA.

CARTES, CONSELLS I RECORDS DE SANTA TERESINA DE JESÚS INFANT. Traducció del *P. Lluís de Santa Teresa*, Carmelita descalç.—Un volum de 150 pàgs. 115 × 118 mm.—"Foment de Pietat", Barcelona, de 1930.

Temps enrera, el *P. Lluís de Santa Teresa*, C. D., ens donava la traducció de la *Història d'una ànima*, autobiografia de la gran "Santeta" Teresa de l'Infant Jesús, i ara podríem dir que ens en dona el complement amb aquest petit llibre, per la qual cosa li hem de restar agraïts.

Som en un temps que hom aima de recollir tots els escrits dels homes insignes. Cada dia apareixen noves "obres completes" on són aplegades àdhuc les engrunes més petites dels nostres escriptors. Fins de vegades hom s'ha d'exclamar que s'hagi arribat, en l'aplegament de materials, a una meticulositat excessiva, recollint treballs que més valdria que haguessin romàs inèdits. Particularment això s'esdevé en els epistolaris, que hom cada dia s'afecciona més a treure a la llum pública.

Aquest perill, no l'hem de témer quan es tracta d'escrits de Sants. Els nostres lectors saben prou bé l'escrupolositat amb què l'Església examina tots els escrits del candidat a la canonització abans no el compta en el catàleg dels Benaurats. Per això és de lloar la publicació dels escrits dels Sants i llurs epistolaris, on podem estar segurs de trobar pastura abundant per a les nostres ànimes i no hi

hem de témer ni el perill més remot. Ni els fragments més petits, ni les engrunes no hem de voler que es perdin: així podem pensar que ens exhorta la paraula sagrada: *No deixis perdre ni una engruna del bon do que et ve de Déu (Eccli., XIV, 14).*

No volem pas ara *descobrir* Santa Teresa de l'Infant Jesús. La seva autobiografia l'acredita de bona escriptora, tot i que en escriure-la no es proposa, ni de molt, fer cap obra literària. Les qualitats de l'autora de la *Història d'una ànima* no són pas desmentides en les seves *Cartes*. El caminet de la infància espiritual s'albira des de totes les pàgines d'aquestes lletres, aquesta infància espiritual que és la característica de la Santa i que tan pocs entenen; aquest caminet obert a tothom i que molt pocs segueixen. I els *consells* i els *records* que, com a perles precioses, recollen i servaven curosament les seves germanes de religió, mostren el mateix caminet, prediquen la mateixa infància espiritual. Sols Déu pot pagar a les bones monges la mercè que feien al món cristià en publicar-los.

El P. Lluís de Santa Teresa, en traduir-los a la nostra llengua, ha fet un gran bé a la nostra vida espiritual. Déu li ho pagui. Quant a la materialitat de la traducció hem de dir que la trobem molt acurada. Alguna lleugeríssima incorrecció gramatical no és prou per entelar-la. La presentació del llibre, també acuradíssima, com és de costum en les publicacions del "Foment de Pietat". Vegeu-ne ara el contingut: *Preliminars*: Diades assenyalades de la Santa i explicació del seu escut d'armes (amb el dibuix de l'escut); *Cartes*: a la seva germana Celina, a la Rda. Mare Agnès de Jesús, a Sor Maria del Sagrat Cor, a Sor Francesca Teresa, a la seva cosina Maria Guérin, a la seva cosina Joana Guérin i als dos missioners, germans seus espirituals; *Consells i records*; *Oracions compostes per la Santa*: Acte de consagració a la Santa Faç, Petites oracions al Pare Celestial, Oració a Jesús Infant, Oració a la Santa Faç, Oració inspirada per una imatge de Santa Joana d'Arc i Oració per a obtenir la humilitat. Recomanem vivament aquest llibre als nostres lectors.—J. GARCIA, Prev.

FABIOLA, O L'ESGLÉSIA DE LES CATACUMBES, pel Cardenal Wiseman. Adaptació catalana de Mn. Joan Puní i Collell, Prev. Il·lustracions de J. G. Junceda.—Un volum de XII-396, 11 x 18 cms.—"Col·lecció Roselles", Foment de Pietat, Barcelona, 1931. Preu, relligat en cartró: 3'50 pessetes.

D'ençà que, adolescents encara, llegírem, en castellà, la cèlebre novel·la històrica del Cardenal Wiseman desitjàvem ferventment veure-la traslladada a la nostra llengua, segurs que podrà fer un gran bé al nostre poble, desig que creixia a cada nova lectura que en fèiem. Car, ultra tenir tot l'interès d'una novel·la escrita amb totes les regles de l'art, les seves pàgines traspuen d'apologètica cristiana, tot descrivint-nos magistralment, com ho diu amb tota veritat el subtítol, la vida de l'Església en aquells temps heroics de les Catacumbes, del qual heroisme ens trobem tan allunyats a hores d'ara. El nostre car amic Mn. Puní ha satisfet el nostre desig i ens ha donat una edició esplèndida de la cèlebre novel·la wisemanaiana. Si ell anomena el seu treball *adaptació* i no *traducció*, és perquè, com explica en el pròleg, ha suprimit les digressions, més o menys extenses, de caràcter

històrico-arqueològiques, les quals, avui dia, i per raó dels estudis i descobertes especials que s'han fet, potser, isoladament considerades, ja no tenen prou interès, i fins, ben escatides, qui sap si resultarien inversemblants. Nosaltres aprofitem la seva determinació, perquè aquests fragments—ell mateix ho remarca—disminueixen l'interès de l'obra, perquè sospenen o trenquen ací i allà el fil de la narració.

El llenguatge de l'adaptació, sense deixar d'ésser planer, com pertoca a la finalitat de *Fabiola*, és, en l'ordre literari, perfecte. Potser ens plauria més la forma forta dels possessius: *el meu, la teva...*, per comptes de les formes febles: *mon, ta...* També ens plauria més que no usés *l'emperò*, i que per als temps compostos es valgüés del verb *haver* i no del verb *ésser*: "*s'és* decantat a creure", per exemple. Però tot això i algun lleugeríssim barbarisme que hom pot notar no arriba a desmerèixer el valor general de la versió, més que més, com ja hem insinuat, si tenim en compte la seva finalitat preferentment apologètica.

La representació, del tot reeixida, enriquida encara amb un centenar de dibuixos d'En Junceda, plens de vida. Sols ens fa mal als ulls aquell color groc de les guardes de l'enquadernació. La "Col·lecció Roselles", de la qual *Fabiola* és el volum tercer, segueix el bon camí emprès, i cal felicitar-ne la casa editora—el benemèrit "Foment de Pietat"—i el director de la "Col·lecció", que és el mateix Mn. Puntí. Voldríem que l'adaptació catalana de la cèlebre novella del Cardenal Wiseman es difongués tan amplament per la nostra terra, que ben aviat calgués fer-ne una nova edició.—J. GARCIA, Prev.

LES REVISTES

Les reproduccions i reduccions d'articles d'altri fetes en aquesta secció, tenen només caràcter documental; la inserció d'elles no implica, doncs, conformitat plena amb llur contingut.

LA MARE DE JOANA D'ARC, per Charles Baussan, a "La Croix", de París, número del 16 de juny de 1930.

Si és veritat, com digué Napoleó, que "l'esdevenidor d'un infant és sempre l'obra de la seva mare", ¿com ens sorprendríem que hom hagi cercat de conèixer les mares dels grans homes i les mares dels Sants?

Els rostres d'aquestes mares són sovint escondits i "l'obra" de què parla Napoleó es fa en l'ombra secreta de la casa; però nosaltres no volem altra cosa sinó descobrir-lo, contemplar aquest rostre velat, on no podem deixar de reconèixer els mateixos trets fisionòmics del seu fill, el Sant o el gran home. Hom no el coneixeria del tot si no conegués la seva mare.

Com, doncs, no voldríem, ara, veure la mare de Joana d'Arc?

Malauradament, la història no en parla gaire: alguns mots, solament en ocasió dels dos processos de Roan; el millor, el més ple de sentit, és certament el que la mateixa Joana d'Arc digué a la seva mare, i hom sent l'emoció i no sé quina bella fermesa de la Santa, quan declara als seus jutges que el que ella sap ho ha après de la seva mare, que la seva mare l'ha instruïda bé en la seva fe, bé en les feines pròpies d'una dona, i que per cosir o filar no tem que hi hagi cap dona de Roan que li passi al davant.

Jean Moura i Paul Louvet han volgut fer parlar més la història; s'han emprès de saber i de dir, fins allà on sigui possible el que fou realment *la mare de Joana d'Arc* i ells veritablement han tret de l'ombra el seu rostre i la seva vida¹.

D'antuvi, naturalment, han cercat pertot els documents històrics, les al·lusions de documents que han pogut trobar en la història de Joana d'Arc, i també en les cròniques contemporànies, en la història local. Així han construït un ordit sòlid, els buits del qual han anat omplint amb l'ajut de llurs coneixements de la vida d'aquells temps, amb l'ajut, també, d'una imaginació creadora, constructiva, obedient a llur ciència històrica.

Per tal de mostrar veridicament la fisonomia d'Isabelle Romée, han fet el que fan els arquitectes que restauen una casa vella i que prenen de les cases veïnes i de la mateixa època les motlures i els detalls que hi resten encara, quan aquestes motlures i aquests detalls han desaparegut de l'altra.

Aquesta reconstrucció és particularment encertada pel que fa referència a Domremy. Isabelle és sabut que nasqué a Vouthon, vers 1387. Els seus pares eren pagesos i tenien un camp i la casa de Domremy, que donaren en dot a llur filla.

Per què hom l'anomenava "Romée"? Havia estat a Roma, en pelegrinació? Moura i Louvet fan remarcar que aquest nom de "Romée", primitivament reservat als pelegrins de Roma, aleshores era donat, per extensió, a aquells que havien fet alguna altra pelegrinació. Malgrat l'opinió de gairebé tots els autors, ells creuen que Isabelle no fou anomenada Romée sinó des de 1429, després d'haver fet la pelegrinació del Puy, i que abans ella es deia simplement Isabelle, Isabellette o Zabillet de Vouthon.

La joventut d'Isabellette fou el que serà, gràcies a ella, la joventut de Joana.

"Ella estava asseguda en un recó de la llar on escoltava les llegendes de la vetlla. Es nodria de pa, de catecisme i d'històries meravelloses; aprengué tot el que cal saber per a esdevenir un dia la muller prudent i intrèpida que fa del seu marit un home feliç. Els seus pares li ensenyaren d'ésser piadosa i bona; li feien freqüentar els pobres; la feien agenollar a l'església; i la seva mare l'havia posada en front de la filosa, li havia ensenyat com es tallen els vestits i com es cusen. Li havia fet batre la mantega, salar el formatge i conservar el llard. Li deia que no hi havia repòs ni joia sinó en la tasca aconclerta."

Heus-la ací la nou-casada, que se'n va de Vouthon-le-Haut a Domremy, dalt d'un carret ple de saguls, de matalassos, de cànirs i de vaixella, escortada pel seu marit, Jacques d'Arc, i alguns dels seus parents, que cavalcaven a drete i esquerra.

¹ JEAN MOURA i PAUL LOUVET: *La mère de Jeanne d'Arc*.

Moura i Louvet la veien amb els trets d'una filla de Lorena, coïada amb un bonet cobert d'un vel penjant, la veien bruna i gran, l'esguard clar i viu. Arriben amb ella a Domreny, a la vella església voltada de les creus blanques del seu cementiri, i entren amb tot el seguici a la casa, ben pròxima a l'església: "una casa de dues plantes, amb dos graners".

I ens trobem amb la vida d'una camperola lorenese dels començaments del segle xv. Moura i Louvet fan un retrat veritable de la dona de casa experta i intrèpida i de les seves feines: el foc que s'ha d'encendre, la cuina de què cal tenir compte, el pa que cal pastar, la roba que s'ha de repassar, les bèsties que cal nodrir, etc., després de fer tot el que s'ha de fer a casa, l'ajut que cal donar a Jacques en els camps.

Nasqué Jacquenin, després Catherine, després Pierre, després Jean, i, finalment, Jeanette. Tòt el treball que pesa sobre Isabelle no li impedeix d'ensenyar als seus fills, de fer-los aprendre de dir "Jesús" i "Maria", el Parenostre, l'Ave-maria i el Credo; de mostrar-los el Crucifix i de contar-los i explicar-los l'Evangeli i la vida dels Sants, d'ensenyar-los el Catecisme i a ésser caritatius i bons; en un mot, d'educar-los severament, però amb molta de cura i de religió.

Així fou educada Joana d'Arc. Entorn d'aquesta vida de la dona de casa i de la mare, i mesclats amb aquesta vida, hi ha el cicle dels treballs rústics, les relacions familiars, la història de la casa i dels camps, i també l'altra història; aquella història la repercusió de la qual ve a tustar la porta mateixa de la casa de Domreny: les visites dels pares i les visites als pares, Avelina, la germana d'Isabel, el seu germà Joan, la gran misèria dels temps...

Quan, en família, hom parlava de les collites, dels ramats, del "Bois-Chenu" que comprà Jacques d'Arc, que aleshores tenia vint-i-quatre "arpents" de terra, vuit dels quals eren de bosc i altres vuit de prada, la conversació seguia sobre aquella misèria pública. En 1419, no hi hagué a Maxey-sur-Meuse, un combat entre francesos i borgonyons? En aquell mateix any, el major dels fills, Jacquenin, es casà i establí a Vouthon, en la granja dels seus avis.

A despit de les inquietuds de l'exterior, a despit dels avisos donats per les bandes de lladres, hi hagueren allà, per a Isabelle, alguns anys de vida feliç. És en el moment en què ella estava amb la seva filosa i en què Joanette, asseguda prop d'ella en un escambell, li demanava un conte, quan no jugava amb Mengette, la seva veïnet, sota la pomera.

Passaren els anys; Caterina es casà amb Colin, fill de l'alcalde de Greux, gairebé alhora que Joana, la filla d'Avelina, es casava amb Durand Laxart. Des d'aleshores, Jeannette reemplaça la seva germana, a la casa. Isabelle la veu, amb joia, preparar-se a ésser al seu torn una bona mestressa de casa, fer la cuina i encendre el forn; s'alegrava de veure-la confessar i combregar sovint i li permetia de bon gust d'emportar-se'n a casa alguna pobra dona, i cedir-li el seu llit.

De sobte, Joana canvia; està inquieta; té un secret. Hom ha comunicat a Jacques d'Arc alguns mots escapats a la seva filla; ell es posa a témer que un dia no li fugi amb una d'aquelles bandes de soldats que hom veu passar tan sovint per la carretera, i la seva robusta honestetat es revolta a aquest pensament:—Abans de saber-la jamai en tal companyia—deia als seus fills Pere i Joan—tireu-la al Mosa, i si no ho feu vosaltres, ho faré jo mateix.

Quin tarment, per a Isabel! Prova de calmar Jacques i d'arrabassar Joana a

les seves idees; la vigila. En aquest moment, mor Caterina, la filla gran, i en 1428 arriben els borgonyesos: els d'Arc corren a refugiar-se a Neufchâteau, a l'hostal de la "Rousse". Passada la maror, tornen a Domremy, el poble ha estat cremat, però llur casa se n'escapà. I recomença el treball.

Però heus ací que un dia, a principis de 1429, el nebot d'Isabel, Durand Laxard va a demanar Joana: ella se'n va amb ell, i ben aviat Mengette es precipita a la casa:—Jeannette m'ha dit "adéu"!

Cap més nova de Joana. On és? Isabel resta sola a casa... Un dia, per fi, Durand Laxart retorna a Domremy. Ho conta tot; digué les veus a què Joana hagué d'obeir, el viatge de Joana a Vancouleurs i la seva sortida vers Chinon, amb Bertrand de Paulangy i Jean de Metz. Quan havia encarregat a Laxard que pregués als seus pares que la perdonessin; ell els ho prega, i demana a Pere i Joan d'anar a reunir-se amb llur germana. Isabel està convençuda; consent en la partida dels seus dos fills; ella els suplirà; ja ajudarà el pare.

Aleshores són els reflexos de la glòria de Joana que vénen a aclarir el rostre d'Isabel. Dos esdeveniments, l'un darrera l'altre, rompen la línia recta de la seva existència de camperola: el seu pelegrinatge a Notre-Dame en Puy, on pren part al gran jubileu i on troba Bertrand de Paulangy i Jean de Metz que li donen noves de Joana, i el seu viatge a Reims, on des d'una finestra de l'hostal de l'"Ane rayé" mira com passa el seguici triomfal del rei, i pot veure finalment la seva filla, abraçar-la, parlar de Domremy amb aquella que les multituds aclamen, i dir-li, com abans, "Jeannette!".

Dolços moments, però ben curts! Joana se n'ha tornat a la guerra, i Isabel, amb el seu carro, cap a Domremy. Closa a casa seva per l'hivern, ella passa llargues hores davant la llar, amb Jacques, remembrant els absents. I heus ací que li arriba un rumor: Joana és presonera dels anglesos! I Pere! I Joan! Altres noves li arriben encara: hom diu que la seva filla va a comparèixer davant d'un tribunal. I després, un dia, la gent del poble calla, s'amaga quan ella s'acosta. Isabel i Jacques, tot amb tot, acaben sabent que Joana ha estat cremada!

Jacques i Jacquemin, que havia anat a ajudar els seus pares al treball dels camps, estaven aclaparats de tristesa. Isabel va d'un llit a l'altre, del seu fill al seu marit. Jacquemin mor primer; Jacques el seguí aviat. Isabel restà sola amb les seves bestioles i les seves terres, que deixen d'ésser treballades.

És massa llarga, ara, la taula familiar! La filosa? Per qui filar, ara? Però Isabel és un cor sòlid, una ànima creient i ferma; no s'abandona a la pena... Jean ha tornat del captiveri; s'ensopia a Vermandais i es casà. Pere continua essent presoner. Per al seu rescat, la seva dona vengué tot el que tenia i anà a refugiar-se a Domremy. Isabel, pel seu cantó, ven les seves terres i dóna en penyora els seus béns: finalment, Pere tornà.

En 1440, Isabel deixa Domremy. A Orleans i als camps d'Orleans, passa els darrers anys de la seva vida amb el seu fill Pere, la seva nora i el seu nét, i la seva néta Marguerida, filla de Joan. La ciutat d'Orleans li assigna una renda mensual. Pierre de "Lys rep de Carles d'Orleans l'heretatge de l'Illa dels Bous.

Les inquietuds d'ordre material han desaparegut. Però la mare de Joana no ha acabat encara la seva tasca. Ajudada per la simpatia dels orleanesos, i aconsellada per homes reputats per llur saviesa i llur ciència, s'adreça, d'acord amb els seus fills i els seus pròxims, una súplica al Papa, per demanar la revisió

del procés de Joana; al començament de novembre de 1455, convocada per la Comissió d'enquesta, va a París, i el 7 de novembre, a Notre-Dame, declarà i féu la seva reclamació.

Quan, el 7 de juliol de 1456, en nom del Papa Calixte III, el nou tribunal de Roan, hagué anul·lat la sentència de condemna de l'antic, Isabel no pogué assistir, vers la fi del mateix mes, a les festes amb què Orleans celebrà la rehabilitació de la seva alliberadora: ja no era més que una àvia a la qual hom portava la sopa al llit i que, amb les mans tremoloses, tenia penes i treballs per a menjar-la. Almenys, el crepuscle d'Isabelle Romée fou il·luminat per aquesta joia, pels raigs d'or del triomf de la seva filla, d'aquella a la qual ella havia donat la petita anell amb els noms de Jesús i de Maria. Morí el 28 de novembre de 1458, amb l'esguard somrient.

MM. Moura i Louvet han sabut treure del petit nombre de documents que hom tenia sobre Isabelle Romée, un personatge vivent, un personatge veritable. Han seguit la mare de Joana D'Arc sobre tots els camins de la seva vida i àdhuc sobre els camins de la seva ànima, car posaren tot llur esforç a llegir-hi els sentiments que hi devien fer néixer, que hi feren, certament, néixer els esdeveniments.

La vida dels camps, en aquell temps, el gran jubileu du Puy, les festes de Reims, altres vint imatges, i, a més, totes de la més encertada coloració, fan de fons al retrat d'Isabelle Romée. Però, com és natural que així sigui, és ella que hom veu sobretot, en aquest llibre, aquell bell rostre de la camperola lorenesa, de la dona forta aplicada a tenir en ordre la seva casa, de la mare que, tot fent rodar la filosa, parla dolçament i greument al seu fill, i que, tot filant la llana dels seus moltons, fila també aquest fil d'or que no es romprà mai: l'ànima creient d'aquesta noieta que serà Santa Joana d'Arc.

LES IDEES I ELS FETS

VIDA RELIGIOSA I MORAL

L'ENCICLICA "CASTI CONNUBII" DE S. S. PIUS XI

Atesa la transcendental importància d'aquest document pontifici, del qual s'ha fet ressò tota la premsa mundial, sense distinció de religions ni de tendències polítiques, hem cregut aconseguir una necessitat dels nostres lectors publicant-ne el text sencer en un sol fascicle. Més que el deure informatiu, ja complert en fascicles anteriors, ens mou el desig que en la nostra col·lecció resti ben llegidor i l'abast de la mà en qual-sevol moment el text egregi on són magistralment condensades les ensenyances de l'Església en un punt tan important, la desconeixença o infidelitat a les quals tants estralls produeix en les nacions més il·lustres de la terra. De passada, podrà servir també de base i de punt de referència a possibles i interessants estudis sobre els nombrosos problemes autoritativament resolts en aquesta Encíclica segons les normes immutables de la genuïna tradició cristiana.

Als Venerables Germans Patriarques, Primats, Arquebisbes, Bisbes i als altres Ordinaris dels llocs que estan en pau i comunió amb la Seu Apostòlica: Del Matrimoni Cristià, ateses les actuals condicions, necessitats, errors i vicis de la família i de la societat.

PIUS PAPA XI

Venerables Germans: salut y benedicció apostòlica.

La dignitat del matrimoni cast es pot ben veure, Venerables Germans, si considerem com Nostre Senyor Jesucrist, fill del Pare Etern, en prendre la natura de l'home caigut, no sols volgué que el matrimoni, principi i fonament de la societat domèstica i de la societat civil, entrés d'una manera especial en aquell disseny amorosíssim amb què assolí la reparació del llinatge humà, sinó que, retornant-lo a la primitiva puresa de la institució divina, l'elevà a vertader i *gran*¹ Sagrament de la Llei Nova, i per això encomanà totalment la disciplina i la sollicitud del matrimoni a l'Església, Esposa seva.

¹ Ephes., V. 32.

Necessitat i continuïtat d'ensenyança

Però, per tal que pertot arreu i en tots temps els pobles recullin d'aquesta restauració del matrimoni els fruits que esperem, cal primerament illuminar les intelligències dels homes amb la genuïna doctrina de Crist sobre el matrimoni; i cal després que els esposos cristians, corroborades les febles voluntats amb la gràcia interior de Déu, conformin totalment llur manera de pensar i de comportar-se amb la llei puríssima de Crist per obtenir-ne la felicitat i la pau pròpies i de llurs famílies.

I en comptes d'això, no solament Nós que estem a l'aguait des d'aquesta podríem dir-ne, talaia Apostòlica, sinó també vosaltres Venerables Germans, veieu i deploreu amb Nós com tants homes, oblidats d'aquella obra divina de restauració, ignoren totalment la gran santedat del matrimoni cristià, o descaradament la neguen, o bé la conculquen sovint basant-se en els principis falsos d'una doctrina moral nova i perversa. I com que aquells errors perniciosíssims i depravats costums han començat d'introduir-se entre els fidels i gairebé insensiblement procuren d'insinuar-se arreu cada dia més, pel càrrec de Vicari de Crist a la terra i de Pastor i Mestre suprem, creiem que tenim el deure d'alçar la veu apostòlica per tal d'apartar de les pastures metzinoses les ovelles que ens estan encomanades, i fins on puguem, les conservem immunes.

Decidim, doncs, parlar-vos, Venerables Germans, i per mitjà de vosaltres a tota l'Església de Crist i àdhuc a tots els homes, de la natura del matrimoni cristià, de la seva dignitat, dels avantatges i beneficis que en reporta la família i la societat humana, dels errors contraris a aquest capítol importantíssim de la doctrina evangèlica, dels vicis oposats a la vida conjugal, i finalment dels principals remeis que cal emprar, seguint en tot les petjades del nostre predecessor Lleó XIII, de felix memòria, del qual anostrem i confirmem l'Encíclica *Arcanum*² sobre el matrimoni cristià, escrita fa cinquanta anys, i, en exposar un xic més extensament algunes coses, segons les condicions i necessitats actuals, declarem que aquella Encíclica no és antiquada, sinó que conserva tota la seva eficàcia.

Els principis suprems.

I per començar amb aquella mateixa Encíclica, que gairebé tota fou escrita en defensa de la institució divina del matrimoni i de la seva dignitat sacramental i estabilitat perpètua, cal que resti establert de primer, aquest incommovable i intangible principi fonamental: La institució i la restauració del matrimoni no són cosa humana sinó divina; no els homes, sinó el mateix Déu autor de la natura i Crist reparador de la mateixa natura, són els qui l'han protegit amb lleis, l'han confirmat i l'han elevat; per on aquestes lleis no poden dependre del beneplàcit de ningú, ni tan sols d'un conveni dels cònjuges contrari a elles. Tal és

² Litt. Encycl., *Arcanum divinae sapientiae*, 10 febrer 1880.

la doctrina de les Sagrades Escriptures³, la tradició constant i universal de l'Església, la definició solemne del sagrat Concili de Trento que proclama i confirma amb les mateixes paraules de la Sagrada Escriptura que el nexa indissoluble i perpetu del matrimoni i que la seva unitat i estabilitat provenen de Déu creador⁴.

Però, encara que el matrimoni és per la seva natura una institució divina, també hi té una part importantíssima la voluntat humana: puix que cada matrimoni, en tant que unió conjugal de tal home amb tal dona, no neix sinó del lliure consentiment d'ambdós esposos; i aquest acte lliure de la voluntat amb què cada una d'ambdues parts lliura i accepta els drets matrimonials és tan necessari per a constituir un veritable matrimoni que no el pot suplir cap potestat humana⁵. Aquesta llibertat, però, no més s'estén a fer constar que els contraents volen verament contreure matrimoni i ho volen amb tal persona determinada; però la natura del matrimoni està fora de l'abast de la llibertat de l'home de manera que un cop algú ha contret matrimoni queda sotmès a les seves lleis divines i a les seves propietats essencials. Per això el Doctor Angèlic, tractant de la fidelitat i de la procreació "aquestes, diu, són efecte del mateix pacte conjugal de tal manera que si en el consentiment d'on ha sortit el matrimoni s'expressés alguna cosa contrària a ells, no hi hauria veritable matrimoni"⁶.

El matrimoni, doncs, uneix i estreny els esperits primer i més íntimament que els cossos, i no en virtut de l'afecte mudable dels sentits o del cor, sinó per una deliberada i ferma resolució de les voluntats i d'aquesta unió dels esperits neix, per disposició divina, un vincle sagrat i inviolable.

Els dos camins.

La natura enterament pròpia i singular d'aquest contracte el fa del tot divers dels acoplaments dels animals, obra del cec instint de la natura en què no hi ha raó ni voluntat deliberada, i d'aquelles unions humanes inestables allunyades de qualsevol vincle honest i veritable de les voluntats i mancades de qualsevol dret de domèstica convivència.

D'aquí es desprèn que l'autoritat legítima té el dret i el deure de cohibir, impedir i castigar les unions deshonestes contràries a la raó i a la natura; però com que es tracta de coses inseparables de la natura humana és ben cert allò que el nostre predecessor Lleó XIII de felicitosa memòria, palesament ensenyà: "En l'elecció del gènere de vida no hi ha dubte que està l'arbitri de cadascú de preferir una de les dues coses: o seguir el consell de Jesucrist sobre la virginitat, o bé lligar-se amb el vincle marital. Cap llei humana no pot llevar a l'home del dret natu-

³ Gen., I, 27-28; II, 22-23; Mtth., IX, 3 sqq; Ephes., V, 23 sqq.

⁴ Conc. Trident., sess. XXIV.

⁵ Cfr. Cod. iur. can., c. 1081, § 2.

⁶ Cfr. Cod. iur. can., c. 1081, § 1.

⁷ S. THOM. AQUIN.; *Summa theolog.*, part III, Supplem., q. XLIX, art. 3.

⁸ Litt. Encycl. *Rerum Novarum*, 15 maig 1891.

ral i innat del matrimoni, ni coartar de qualsevol manera la causa principal de les noces constituïda de bell començament per l'autoritat de Déu: *Creixeu i multipliqueu-vos*".

Per tant, el sagrat consorci del vertader matrimoni és constituït alhora per la voluntat divina i la humana: són de Déu la institució mateixa del matrimoni, els seus fins, les seves lleis, els seus béns; i proveint-hi i ajudant-hi Déu, és obra dels homes, fent generós lliurament de la pròpia persona a una altra per tota la vida, cada matrimoni particular amb els deures i beneficis estatuits per Déu.

I

ELS FILLS, LA FE, EL SAGRAMENT

I en emprendre l'exposició d'aquests nombrosos i grans beneficis atorgats per Déu al vertader matrimoni, ens acuden, Venerables germans, les paraules d'aquell preclaríssim Doctor de l'Església que no fa gaire enaltirem amb l'Encíclica *Ad salutem* en el XV centenari de la seva mort¹⁰: "Heus ací tots els béns que fan bones les noces: els fills, la fidelitat conjugal, el Sagrament"¹¹. I amb raó es pot dir que aquests tres punts contenen un claríssim compendi de tota la doctrina del matrimoni cristià, com declara palesament el mateix Sant Doctor en dir: "Amb la fidelitat s'atén a que fora del vincle conjugal no es faci l'acte carnal amb altra persona; amb els fills a què hom els aculli amb amor, els nodreixi amb benignitat i els eduqui acuradament; en el sagrament a què el matrimoni no es dissolgui i a què l'abandonat o l'abandonada, ni per causa del fills no s'uneixi amb altra persona. Aquesta és la norma nupcial que ennobleix la fecunditat de la natura i regula la malignitat de la incontinença"¹².

EL PRIMER BÉ: ELS FILLS

Per tant, entre els béns del matrimoni ocupa el primer lloc la *prole*. I verament, el mateix Creador del llinatge humà, que en la seva benignitat es volgué servir dels homes com d'instruments per a la propagació de la vida, ensenya això mateix quan al paradís terrenal, instituint el matrimoni, digué als primers pares, i en ells a tots els esposos venidors: "*Creixeu i multipliqueu-vos i ompliu la terra*"¹³. Sant Agustí dedueix bellament aquesta mateixa veritat de les paraules de l'Apòstol Sant Pau a Timoteu¹⁴: "L'Apòstol testifica que les núpcies es contrauen a causa dels fills puix que diu: *Vull que les joves es maridin*.

¹⁰ Gen., I, 28.

¹¹ Litt. Encycl. *Ad salutem*, 20 abril 1930.

¹² S. AUGUST., *De bono coniug.*, cap. 24, n. 32.

¹³ S. AUGUST., *De Gen. ad litt.* lib. IX, cap. q, n. 12.

¹⁴ Gen., I, 28.

¹⁵ I Tim., V, 14.

I, com si li preguntessin per què? afegeix de seguida: *Per tal que tinguin fills i siguin mares de família*"¹⁵.

La dignitat de l'home, el seu altíssim fi demostren la grandesa d'aquest benefici de Déu i d'aquest bé del matrimoni. L'home, ja solament per l'excel·lència de la seva natura racional, supera totes les altres creatures visibles. A més d'això, Déu vol que els homes siguin engendrats, no sols perquè existeixin i omplin la terra, sinó molt més perquè li donin culte, el coneguin i l'estimin, i a l'últim, el gaudeixin eternament al cel; i aquest fi, en virtut de la meravellosa elevació de l'home a l'ordre sobrenatural acomplida per Déu, supera tot el que *l'ull ha vist, i ha sentit l'orella ni ha vingut mai al pensament de l'home*¹⁶. Això palesa quin do de la bondat divina i quin fruit tan preciós del matrimoni són els fills nats de l'omnipotent virtut de Déu amb la cooperació dels pares.

Companys dels sants, familiars de Déu

Els pares cristians han d'entendre també que no solament són destinats a propagar i conservar en la terra el llinatge humà, i més encara, no sols a educar qualssevol adoradors del vertader Déu, sinó a donar fills a l'Església de Crist, a procrear conciutadans dels Sants i familiars de Déu¹⁷ per tal que creixi cada dia més el poble dedicat al culte del nostre Déu i Salvador. I puix que com els esposos cristians, encara que estiguin santificats, no poden comunicar als fills la santificació, i àdhuc la natural generació de la vida ha esdevingut una via de mort per on es trasmet a la prole el pecat original, així i tot, participen d'alguna manera d'aquell primer connubi del paradís terrenal, puix que els pertoca d'oferir llurs fills a l'Església per tal que aquesta mare fecundíssima dels fills de Déu els regeneri per mitjà del bany del baptisme a la justícia sobrenatural i els faci membres vivents de Crist, participants de la vida immortal, i, a l'últim hereus de la glòria eterna que tothom anhela de tot cor.

Si això pondera una mare verament cristiana, de seguida veurà que a ella fan reverència, i en el sentit més excels i consolador, aquelles paraules del Redemptor: *"La dona... quan ha infantat ja no es recorda de les congoixes, per l'alegria d'ésser nat un home al món"*¹⁸; i fent-se superior a tots els dolors, a les cures i a les càrregues de la maternitat, més justament i santament que no aquella matrona romana, mare dels Gracus, es gloriejarà en el Senyor d'una floridíssima corona de fills. I ambdós esposos miraran aquests fills, rebuts de bon grat de les mans de Déu com un talent que Déu ha confiat, no per esmerçar-lo exclusivament en avantatge propi o de la pàtria terrena, sinó per restituir-lo després amb escreix el dia del judici.

¹⁵ S. AUGUST., *De bono coniug.*, cap. n. 32.

¹⁶ Cfr., *I Cor.*, II, 9.

¹⁷ Cfr. *Ephes.*, II, 19.

¹⁸ Io., XVI, 21.

L'educació cristiana

El *bonum proles* no es redueix al benefici de la procreació, sinó que cal afegir-n'hi un altre que consisteix en la convenient educació dels fills. Déu sapientíssim no hauria mirat prou pel bé llur i de tot el llinatge humà, si no hagués donat als pares, a més del poder i del dret d'engendrar-los, el dret i el deure d'educar-los. Ningú, en efecte, no pot ignorar que la prole no es pot bastar a sí mateixa, ni quant a la vida natural ni molt menys quant a la vida sobrenatural, sinó que, durant molts anys, necessita l'ajut d'altri, la formació i l'educació. És cosa clara que, per institució natural i divina, aquest dret i aquest deure d'educar els fills pertoca primerament a aquells qui amb la generació comencaren l'obra de la natura que no poden deixar incompleta sense exposar-la a una segura ruïna. El matrimoni, doncs, atén de la millor manera possible a aquesta obra tan necessària de l'educació dels fills, puix que, lligats mútuament els pares amb un vincle indissoluble, es disposa sempre de l'actuació i de l'ajut d'ambdós esposos.

Però, com que en altre lloc hem tractat extensament de l'educació cristiana de la joventut¹⁹ podem resumir aquesta doctrina amb les paraules de Sant Agustí ja citades: "Quan a la fillada cal acollir-la amb amor i educar-la acuradament"²⁰, cosa que també intima el Codi de Dret Canònic amb aquestes enèrgiques paraules: "El fi primordial del matrimoni és la procreació i educació dels fills"²¹.

I no cal dir que essent tan dignes i importants aquests dos càrrecs encomanats als pares pel bé de la fillada, qualsevol ús honest de la facultat donada per Déu d'engendrar una nova vida, per disposició del mateix Creador i de la llei natural, és un dret i una prerrogativa exclusiva del matrimoni, i s'ha de mantenir necessàriament dins els límits sagrats de la unió conjugal.

LA FIDELITAT CONJUGAL

El segon bé del matrimoni que, com hem dit, esmenta Sant Agustí, és el bé de la *fidelitat* que consisteix en la mútua fidelitat dels esposos en l'acompliment del contracte conjugal, de manera que tot el que en virtut d'aquest contracte sancionat per la llei divina és degut exclusivament a un dels cònjuges no li sigui negat, ni sigui permès a qualsevol altre; ni sigui concedit al mateix cònjuge allò que no es pot concedir mai per ésser contrari a les lleis divines i estrany a la fidelitat conjugal.

Unitat absoluta

Aquesta fidelitat, doncs, exigeix en primer lloc l'absoluta unitat del matrimoni establert pel mateix Déu en el matrimoni dels primers pares puix que va voler que fos entre un sol home i una sola dona. I

¹⁹ Litt. *Encycl. Divini magistri*, 31 desembre 1929.

²⁰ AUGUST., *De Gen. ad litt.*, lib. IX, cau. 7, n. 12.

²¹ *Cod. iur. can.*, c. 1013, § 1.

per més que després Déu, legislador suprem, va afluir una mica aquesta llei primitiva durant algun temps, no hi ha dubte que la llei evangèlica restablí plenament la unitat antiga i perfecta i abrogà tota dispensa, com mostren clarament les paraules de Crist i la constant doctrina i manera de procedir de l'Església. Amb raó, doncs, el Sagrat Concili de Trento va proclamar solemnement: "Jesucrist Senyor nostre ensenyà clarament que amb aquest vincle sols s'uneixen i es lliguen dues persones, quan digué: *ja no són dos, sinó una sola carn*"²².

Fidelitat de la castedat

I Jesucrist, no sols volgué reprovar qualsevol forma, successiva o simultània, de poligàmia o de poliàndria, com diuen, o qualsevol altra acció deshonestament exterior, sinó que, per tal de conservar completament intacte el santuari sagrat de família, va prohibir també fins els pensaments voluntaris i desigs de tals coses: "*Però jo us dic: Qui mirarà amb mal desig una dona, ja haurà adulterat amb ella en el seu cor*"²³. I aquestes paraules de Jesús no poden ésser revocades pel consentiment del cònjuge, puix que elles expressen la llei de Déu i de la natura que cap voluntat humana no pot infringir ni tòrcer²⁴.

I per tal que el bé de la fidelitat resplendeixi amb la deguda puresa, cal que el tracte familiar entre els cònjuges sigui cast, de manera que els esposos es comportin en totes les coses segons la norma de la llei divina i natural i procurin sempre seguir amb gran reverència envers l'obra divina, la voluntat sapientíssima del Creador.

L'amor sant i pur

Aquesta fidelitat de la castedat, com d'una manera escaient l'anomena Sant Agustí, serà més fàcil i també molt més plaent i noble en virtut d'un altre punt importantíssim: l'amor conjugal, que informa tots els deures de la vida conjugal i ocupa un lloc preeminent en el matrimoni cristià. "La fidelitat matrimonial requereix també que el marit i la muller estiguin units per un espiritual amor, sant i pur, que no s'estimin com els adúlterers sinó com Crist ama la seva Església: l'Apòstol donà aquesta norma: *Marits, ameu les vostres mullers com Crist ama l'Església*"²⁵; i l'amà de fet amb aquella immensa caritat, no per a profit propi, sinó proposant-se únicament la utilitat de l'Esposa"²⁶. Parlem, doncs, d'un amor no fundat sols en una inclinació carnal que s'esvaeix aviat, o en paraules blanques, sinó també en l'intim afecte de l'ànima demostrat amb les obres exteriors, puix que l'amor es prova amb obres²⁷.

²² Conc. Trident., sess. XXIV.

²³ Cfr. Decr. S. Ofici, 2 març 1679, propos. 50.

²⁴ Ephes., V. 25; Cfr. Col., III, 19.

²⁵ Catech. Rom., II, cap. VIII, q. 24.

²⁷ Cfr. S. GREG. M., Homil. XXX in Evang., (Io., XIV, 23-31), n. 1.

Mutu ajut

Aquest comportament en la societat domèstica no comprèn sols l'ajuda mútua, sinó que cal que s'estengui principalment a procurar que els esposos cooperin a la completa formació i perfecció de l'home interior; talment que amb llur convivència progressin cada dia més en la virtut, sobretot en la vertadera caritat vers Déu i el proïsme, en què, al capdavant, "*s'enclou tota la llei i els Profetes*"²⁸. Poden, doncs i tenen el deure tots els homes de qualsevol estament, i qualsevulla que sigui l'honrada manera de viure que hagin elegit, imitar el model perfectíssim de tota santedat, proposat per Déu als homes, que és Nostre Senyor Jesucrist, i, amb l'ajut de Déu, assolir el cim més alt de la perfecció cristiana, com demostren els exemples de molts Sants.

Aquesta mútua formació interior dels cònjuges, aquesta cura assídua de perfeccionament recíproc, podem dir d'una manera veríssima, com ensenya el Catecisme Romà²⁹, que és la primera causa i raó del matrimoni, entenent-lo, no en el sentit més estricte d'una institució ordenada a la recta procreació i educació dels fills, sinó en el sentit més ample d'una convivència, tracte i societat que abasta la vida entera.

L'ordre de l'amor

Cal que tots els altres drets i deures matrimonials es conciliïn amb aquest amor, de manera que no sols siguin llei de justícia sinó també norma de caritat aquelles paraules de l'Apòstol: "*A la muller el marit li torni el deute, com també igualment la muller al marit*"³⁰.

En la societat domèstica consolidada amb el vincle d'aquesta caritat, florirà necessàriament allò que Sant Agustí anomena l'*ordre de l'amor*. Aquest ordre abraça la superioritat del marit respecte de la muller, com la recomana l'Apòstol amb aquelles paraules: "*Que les mullers estiguin sotmeses a llurs propis marits com al Senyor; puix que el marit és cap de la muller, com el Crist és cap de l'Església*"³¹.

Aquesta subjecció no nega ni treu la llibertat que de tot dret pertoca a la dona en virtut de l'excel·lència de la persona humana i dels nobilíssims oficis de muller, mare i companyona; ni l'obliga a condescendir a tots els capricis del marit, potser no gaire enraonats o menys adients a la dignitat de la muller; ni reclama, en fi, que la muller sigui equiparada a les persones que, en termes jurídics, s'anomenen menors, a les quals no sol atorgar-se el lliure exercici de llurs drets a causa de la poca maduresa de llur seny, o de llur inexperiència de les coses de món; sinó que prohibeix aquella llicència exagerada que descarta el bé de la família; prohibeix que en el cos d'aquesta família el cor estigui separat del cap amb el gran dany de tot el cos i amb perill prò-

²⁸ MATTH., XXII, 40.

²⁹ Cfr. *Catech. Rom.*, p. II, cap. VIII, q. 13.

³⁰ I Cor., VII, 3.

³¹ Ephes., V. 22-23.

xim de ruïna. Puix que si l'home és el cap, la dona és el cor, i si l'un té la primacia del govern, l'altra pot i ha d'atribuir-se la primacia de l'amor.

Jerarquia domèstica

La mesura i manera d'aquesta subjecció de la muller al marit varia segons les diverses condicions de les persones, dels llocs i dels temps; fins, si el marit manca al seu deure, la muller ha de suplir-lo en la direcció de la família. Però mai ni en cap lloc no és lícit de subvertir l'estructura de la família i les seves normes fonamentals establertes i confirmades pel mateix Déu, o atentar a elles.

Pel que fa a l'observança d'aquest ordre entre marit i muller, el nostre predecessor Lleó XIII, de felicitat memòria, ensenya molt sàviament en l'esmentada Encíclica del matrimoni cristià: "El marit és capitost de la família i el cap de la muller, la qual com que és carn de la seva carn i os dels seus ossos, ha de subjectar-se al marit i ha d'obeir-lo, no com una serventa, sinó com una companya, és a dir, amb una submissió decorosa i digna. Cal que la divina caritat sigui la norma constant dels deures de qui governa i de la qui obeeix, prenent per model l'una a Crist i l'altre a l'Església" ³².

Aquestes són, doncs, les virtuts compreses en el bé de la fidelitat: unitat, castedat, caritat, decorosa i noble obediència: totes elles són altres tants avantatges per als esposos i per al matrimoni puix que assegurin i promouen la pau, la dignitat i la felicitat de la unió conjugal. I així no és meravella que aquesta fidelitat hagi estat sempre contada entre els beneficis més exímis i propis del matrimoni.

EL GRAN SAGRAMENT

La suma, però, de tants beneficis es completa i acurulla amb aquell bé del matrimoni cristià que, amb paraula manllevada a Sant Agustí, hem anomenat *Sagrament*, i que designa la indissolubilitat del vincle i l'elevació i santificació del contracte feta per Crist en convertir-lo en senyal eficaç de la gràcia.

I primerament, el mateix Crist referma la indissolubilitat del pacte conjugal, dient: "*El que Déu ajuntà, que no ho separi l'home*" ³³. I "*qualsevol que deixa la seva muller i en pren una altra comet adulteri; i el qui pren la repudiada pel seu marit és també adulter*" ³⁴.

Sant Agustí fa consistir en aquesta indissolubilitat el bé que ell anomena Sagrament com ensenya clarament amb aquestes paraules: "Amb el Sagrament però (s'atén) a què el matrimoni no es disolgui, i que l'abandonat o abandonada, ni per causa dels fills no s'uneixi amb una altra persona" ³⁵.

³² Litt. Encycl. Arcanum.

³³ MATTH., XIX, 6.

³⁴ LUC., XVI, 18.

³⁵ S. AUGUST., *De Gen. ad litt.*, lib. IX, cap. 7, n. 12.

"Quod Deus coniunxit"

Aquesta inviolable estabilitat, encara que cada matrimoni no la tingui amb el mateix grau de perfecció, pertoca a tots els vertaders matrimonis; puix que la dita del Senyor: *"El que Déu ajuntà, que no ho separi l'home"*, pronunciada respecte del matrimoni dels primers pares, model de tots els matrimonis esdevenidors, ha d'aplicar-se necessàriament a tots els vertaders matrimonis. Encara, doncs que abans de Crist, la severitat i l'alta de la llei primitiva hagués estat tan atenuada que Moïses permeté als del mateix poble de Déu, a causa de la duresa de llur cor, de donar, en certs casos, el libel de repudi; Crist, usant del seu poder de legislador suprem, revocà aquesta tolerància i restablí íntegrament la llei primitiva amb aquelles paraules que no hem d'oblidar mai: *"El que Déu ajuntà, que no ho separi l'home"*.

Per això el nostre venerable predecessor Pius VI, de feliç memòria, responia sàviament al Bisbe d'Eger: "El matrimoni, àdhuc en el seu mateix estat natural, i abans d'ésser elevat a la dignitat de Sagrament pròpiament dit, per institució divina, implica un nexa perpetu i indissoluble que cap llei civil no pot desfer. Per tant, encara que pugui ésser separada del matrimoni la raó de Sagrament, com s'esdevé entre els infidels, fins en aquests matrimonis, si són vertaders matrimonis, subsisteix i ha de subsistir aquell nexa perpetu que, ja des del primer moment i per dret diví està tan connexe amb el matrimoni que no depèn de cap potestat civil. I així qualsevol matrimoni que es contregui, o es contreu de tal manera que és un vertader matrimoni, i aleshores tindrà anexe el vincle perpetu que per dret diví va anexe a tot vertader matrimoni; o bé es suposa que es contreu sense aquell vincle perpetu, i aleshores no és un vertader matrimoni sinó una unió il·lícita, objectivament contrària a la llei de Déu i que, per tant, lícitament no pot ésser iniciada ni mantinguda"³⁶.

I si aquesta estabilitat està subjecta a alguna raríssima excepció, com en certs matrimonis naturals contrets per infidels, o en els matrimonis rats i no consumats dels fidels, aquesta excepció no depèn de la voluntat dels homes, ni de la de qualsevol potestat merament humana, sinó del dret diví, l'única intèrpret i guardadora del qual és l'Església de Crist. Però una tal facultat, no podrà mai arribar, per cap motiu, fins al matrimoni cristià rat i consumat. En ell el vincle conjugal obté la plena perfecció i així, per voler de Déu hi resplendeix la màxima indissolubilitat i estabilitat que no pot desfer cap autoritat humana.

L'íntima raó de la indissolubilitat

I si volem investigar amb reverència l'íntima raó d'aquesta voluntat divina, fàcilment la trobarem, Venerables Germans, en aquella mística significació del matrimoni cristià que es verifica amb plena perfecció en el matrimoni consumat dels fidels. Com diu l'Apòstol en la seva

³⁶ Pius VI, *Rescript. ad Episc. Agriens.*, 11 juliol 1789.

esmentada epístola als Efesis³⁷, el matrimoni dels cristians representa la unió perfectíssima que hi ha entre Crist i l'Església: "*Aquest misteri és gran: jo ho dic respecte de Crist i l'Església*", i aquesta unió mai no es podrà desfer ni separar mentre viurà Crist i l'Església per ell. El mateix ensenya clarament Sant Agustí amb aquestes paraules: "Respecte de Crist i de l'Església mai per mai cap divorci no separa el vivent del vivent. I aquest Sagrament és tan escrupolosament observat en la ciutat de Déu... és a dir, en l'Església de Crist... que si per tenir fills, les dones prenen marit o els homes muller, no és lícit d'abandonar la muller estèril per prendre'n una altra de fecunda. I si algú ho fes, cometria adulteri, no en virtut de la llei secular (que, en cas de repudi, atorga la facultat de contraure matrimoni amb altres, cosa que, com diu Nostre Senyor. Moisès també va permetre als israelites per la duresa de llur cor) sinó en virtut de la llei evangèlica, i el mateix la dona si es casés amb un altre"³⁸.

Els seus avantatges

El que mediti, mal sigui damunt per damunt, sobre el bé dels esposos i dels fills i la conservació de la societat humana, comprendrà tot seguit els molts i grans avantatges que brollen de la indissolubilitat del matrimoni. Primerament, dóna als cònjuges aquella penyora certa d'estabilitat exigida naturalment pel generós lliurament de la pròpia persona i per l'intima unió dels cors, puix que la vera caritat mai no finex³⁹. A més, la castedat fidel hi troba una ferma defensa contra les excitacions interiors o exteriors a la infidelitat, si mai en vénen; es tanca la porta a qualsevol temor que algun dels cònjuges abandoni l'altre a causa d'alguna desgràcia o en arribar a la vellesa, i s'obté una tranquil·la seguretat.

La idea del vincle indissoluble és molt adient per a conservar la dignitat d'ambdós esposos i perquè s'ajudin mútuament, puix que és una continua advertència que han contret la unió nupcial, que no pot desfer sinó la mort, per cooperar a l'obtenció dels béns elevats i eterns i no per interessos caducs ni per satisfer la concupiscència. És també molt útil per a la cura i l'educació de la fillada, que ha de durar molts anys, puix que els greus i perllongats deures d'aquest càrrec es poden complir més fàcilment amb l'esforç combinat del pare i de la mare.

I no són menors els avantatges que reporta a la societat entera. L'experiència ensenya que la incommovible estabilitat dels matrimonis és una deu abundosa d'integritat de costums i de vida honesta: l'observança d'aquesta norma assegura la felicitat i bona conservació de la república, puix que aquesta serà tal com siguin les famílies i els homes de què es composi, que són com els membres del seu cos. Per on, els qui defensen amb coratge l'estabilitat inconcusa del matrimoni són benemèrits del bé privat dels esposos i dels fills i del bé públic de la societat humana.

³⁷ Ephes., V, 32.

³⁸ S. AUGUST., *De nupt et concup.*, lib. I, cap. 10.

³⁹ I Cor., XIII, 8.

La gràcia sacramental

Però aquest bé anomenat del *Sagrament*, a més del lligam indissoluble, conté uns avantatges d'ordre més elevat indicats d'una manera molt adient amb la mateixa paraula que per als cristians no és una paraula vana i sense sentit, puix que Crist, "instituidor i perfeccionador dels sagraments"⁴⁰, elevant el matrimoni dels fidels a la dignitat de vertader i propi Sagrament de la Llei nova, el va convertir en un signe i una font d'aquella especial gràcia interior amb què "va perfeccionar l'amor natural, va refermar la seva indissoluble unitat i va santificar els cònjuges"⁴¹.

I com que Crist va establir que el signe de la gràcia fos el mateix consentiment matrimonial vàlid atorgat pels fidels, la raó de Sagrament està tan estretament lligada amb el matrimoni cristià que no pot haver-hi "vertader matrimoni entre persones batejades" sense que, en virtut d'això mateix, sigui un Sagrament.

Altres dons especials

Quan, doncs, els fidels donen amb esperit sincer el consentiment matrimonial, s'obren la porta del tresor de la gràcia sacramental, d'on treuran les forces sobrenaturals per a complir fidelment, santament i amb perseverança fins a la mort llurs deures i tasques.

Aquest Sagrament, doncs, pel que fa als qui no hi posen obstacle, no sols augmenta la gràcia santificant, que és el principi de vida sobrenatural, sinó que, revifant i perfeccionant les forces de la natura, hi afegeix altres dons especials, com són, bons impulsos de l'esperit i llavors de gràcia per tal que els cònjuges puguin, no sols entendre amb l'enteniment, sinó sentir interiorment i adherir-se amb fermesa, voler amb eficàcia i posar en pràctica tot el que pertoca a llur estat i als seus fins i deures; i per fi, els dóna dret a l'actual auxili de la gràcia tantes vegades com els calgui per complir els deures d'aquest estat.

Cooperacions volenteroses

Però així com és llei de providència divina en l'ordre sobrenatural, que l'home no tregui tot el fruit dels Sagraments, rebuts després de l'ús de raó, quan ell no correspon a la gràcia, així també la gràcia pròpia del matrimoni romandrà en gran part com un talent inútil enterrat en un camp, si els esposos no fan servir les forces sobrenaturals i no conreen i fan fructificar les llavors de la gràcia. Però si al contrari, fent tot el que poden, es mostren dòcils a la gràcia, podran suportar les càrregues i complir els deures propis de llur estat, i se sentiran enfortits, santificats i gairebé consagrats per mitjà de tan gran Sagra-

⁴⁰ *Conc. Trident.*, sess. XXIV.

⁴¹ *Conc. Trident.*, sess. XXIV.

⁴² *Cod. iur.*, can. 1012.

ment. Ensenya Sant Agustí que així com pels Sagraments del Baptisme i de l'Ordre l'home és elegit i ajudat a dur una vida cristiana o a exercir el ministeri sacerdotal, i no ha de mancar-li mai l'ajut d'aquells Sagraments, gairebé de la mateixa manera (encara que no per mitjà del caràcter sagramental) els fidels units pel vincle del matrimoni no seran mai privats del seu ajut sagramental ni del seu lligam. I a més, com afegeix el Sant Doctor, no se separa d'ells aquest vincle sagrat encara que caiguin en adulteri, si bé aleshores el duen no per a glòria de la gràcia sinó per a pena de la culpa "a la manera que l'ànima de l'apòstata, allunyada del connubi de Crist, fins havent perdut la fe, no perd el Sagrament de la fe rebut en el bany de la regeneració"⁴³.

Imatge d'una unió divina

Els mateixos cònjuges, no lligats sinó ornats, no entrebancats sinó enfortits amb l'auri vincle del matrimoni, cal que s'esforcin perquè llur connubi, no sols per la virtut i la significació del Sagrament, sinó també per llur intenció i llurs costums, sigui sempre i romangui una viva imatge d'aquella unió fecundíssima de Crist amb l'Església, que és un venerable misteri de perfectíssim amor.

Si hom pondera tot això, Venerables Germans, amb atenció i fe viva, si amb la deguda llum són aclarits aquests preciosos béns del matrimoni, els fills, la fidelitat i el Sagrament, és impossible que no restem meravellats de la saviesa, santedat i benignitat de Déu que amb tanta generositat proveeix a la dignitat i fidelitat dels esposos i a la conservació del llinatge humà per l'únic mitjà de la casta i sagrada unió nupcial.

II

LES INSÍDIES, ELS FRAUS, ELS PERILLS

Com més ponderem, Venerables Germans, la gran dignitat del matrimoni cast, més ens sembla que cal plànyer que aquesta institució divina, sobretot en els nostres temps, sigui sovint i arreu menyspreada i viltinguda.

Puix que ja no d'amagat i a les fosques, sinó palesament i sense cap mena de vergonya, és calcigada o escarnida la santedat del matrimoni, de paraula i per escrit, amb representacions teatrals de tota mena, amb novel·les i contes amorosos o divertits, amb pel·lícules, amb discursos radiofònics, amb tots els darrers invents de la ciència; són exalçats els divorcis, els adulteris, els vicis més vergonyosos, o si més no pintats amb tals colors que sembla que els excusen tota culpa i infàmia. Ni manquen llibres que gosin a fer-se passar per científics, però que, en realitat sovint sols tenen un vernís de ciència que fan servir per obrir-se un camí més planer d'insinuar-se. Les doctrines que defensen són proclamades com a prodigis de la ciència moderna, és a dir, d'aquella cièn-

⁴³ S. AUGUST., *De nup. et conep.*, lib. I, cap. 10.

cia que no diu no cercar sinó la veritat i renega dels prejudicis dels passats entre els quals compta la doctrina tradicional cristiana del matrimoni.

Aquestes màximes són infiltrades a persones de tota mena: rics i pobres, obrers i amos, savis i ignorants, casats i solters, creients i enemics de Déu, adults i joves, i com que aquests són presa més fàcil, els posen els paranys més perillosos.

Una sacrosanta obligació

No tots els partidaris d'aquestes noves doctrines arriben a les darreres conseqüències de la desenfrenada luxúria: n'hi ha que s'aturen a mig camí i creuen que cal fer alguna concessió als nostres temps, però només en alguns preceptes de la llei natural i divina. Aquests, però, són també emissaris, més o menys conscients, d'aquell enemic nostre que sempre procura sembrar cogula en mig del blat⁴⁴. Nós, per tant, a qui el Pare de família ha confiat la guàrdia del seu camp, i que tenim la sacrosanta obligació de vigilar que la bona llavor no sigui ofegada per les males herbes, creiem que l'Esperit Sant ens adreça aquelles gravíssimes paraules amb què l'Apòstol Sant Pau exhortava el seu caríssim Timoteu: "*Però tu vigila... aconpleix el teu ministeri... predica la paraula, insisteix oportunament i importunament; argueix, suplica, increpa amb tota paciència i sempre instruint*"⁴⁵.

I com que per tal d'evitar els enganys de l'enemic, cal descobrir-los abans i serveix de molt denunciar als incauts les seves fallàcies, el bé i la salvació de les ànimes ens obliguen a no callar-los del tot, encara que ens estimàriem més ni anomenar aquestes perversitats "*com convé a sants*"⁴⁶.

Negació blasfema

I per començar des de les mateixes fonts d'aquests mals, llur principal arrel consisteix a proclamar que el matrimoni no ha estat instituit per l'Autor de la natura, ni elevat a la dignitat de veritable Sagrament per Crist Senyor nostre, sinó que és una invenció humana. Altres asseguren que ni en la natura ni en les seves lleis no han trobat rastre de matrimoni, que sols hi han trobat la facultat generativa i un impuls vehement a satisfer-la sigui com sigui; altres reconeixen que en la natura humana hi ha alguns indicis i gèrmens de veritable matrimoni, en el sentit que si els homes no s'acoblessin amb algun vincle permanent, no estarien atesos com cal la dignitat dels cònjuges ni el fi natural de la procreació i educació dels fills. Aquests, però, també ensenyen que com que el matrimoni és superior a aquells gèrmens, és una mera invenció humana, deguda al concurs de diverses causes, i una institució que depèn exclusivament de la voluntat de l'home.

⁴⁴ Cfr. MATTH., XIII, 25.

⁴⁵ II Tim., IV, 2-5.

⁴⁶ Ephes., V, 3.

Les terribles conseqüències

Com són de profunds els errors de tots ells, i com s'aparten ignominiosament de l'honestedat, prou ho hem constatat pel que hem exposat en aquesta Encíclica pertocant a l'origen i la natura del matrimoni, dels seus fins i dels béns que comporta. Quant al verí d'aquestes teories, esdevé ben palès per les conseqüències que llurs mateixos partidaris en dedueixen: les lleis, les institucions i els costums que han de regir el matrimoni, havent sortit de la sola voluntat dels homes, no estarien subjectes sinó a aquesta voluntat; per tant, podrien, i fins deurien, al grat dels homes i seguint les vicissituds humanes ésser promulgades, canviades, abrogades. La facultat generatriu, justament perquè està fundada en la natura mateixa, és més sagrada i va més lluny que el matrimoni: pot, doncs, exercir-se igual fora del matrimoni que a l'interior de la llar conjugal, i així la vergonyosa llicència de la prostituïda fruïria quasi dels mateixos drets que són reconeguts a la casta maternitat de l'esposa legítima.

Basats en aquests principis, alguns han arribat a l'extrem d'inventar altres formes d'unió acomodades, diuen, a les condicions presents dels homes i dels temps i que proposen com a noves formes de matrimoni: l'un *temporal*, l'altre *a prova*, i un tercer *amical* que s'atribueix la plena llibertat i tots els drets del matrimoni, després d'haver-ne llevat el vincle indissoluble i exclòs la prole, fora del cas que les parts s'avinuin a transformar aquella convivència en matrimoni vertader.

I no manca qui vol i procura que les lleis aprovin tals abominacions, o que si més no, les excusin els costums públics de les nacions; i sembla que no tan sols sospitin que aquestes coses, res no tenen de la cultura moderna, de què tant es vanen, sinó que són nefandes corrupteles que indubtablement reduïrien les nacions civilitzades a les usances bàrbares d'alguns pobles salvatges.

LES INSÍDIES CONTRA LA FECUNDITAT

Però, venint ja, Venerables Germans, a tractar de cadascun dels punts que s'oposen a cada bé del matrimoni, el primer sigui referent a la prole, que molts gosen a qualificar de càrrega enutjosa del matrimoni que afirmen que cal evitar enginyosament en la vida conjugal, no ja amb l'honesta continència (permesa també en el matrimoni quan els esposos hi consenten), sinó pervertint l'acte natural. I alguns s'arroguen aquest dret, que no és més que un criminal desenfret, perquè els fan por els fills i volen satisfer llur concupiscència sense cap càrrega; altres alleguen per excusa que no poden guardar continència i no poden tampoc tenir fills a causa de dificultats pròpies de la mare o de les condicions econòmiques de la família.

Però, no pot haver-hi cap raó, per greu que sigui, capaç de tornar honest i conforme a natura el que és intrinsecament contra natura. I com que l'acte conjugal és per la seva pròpia naturalesa destinat a la generació de la prole, els qui, en usar-ne, el fan a posta ineficàs, obren

contra la naturalesa i cometen una acció intrínsecament desordenada i inhonesta.

Per això no és de meravellar que la Majestat Divina, segons testimonien les Sagrades Lletres, odï sumament aquest crim abominable i l'hagi castigat de vegades amb la pena de mort, com recorda Sant Agustí: "Hom practica il·lícitament i deshonestament l'acte conjugal fins amb la legítima muller sempre que evita la concepció de la prole. Així obrava Onan, fill de Judà i per això Déu li llevà la vida" ⁴⁷.

Solemne condemna

Per tant, com que hi ha qui, apartant-se palesament de la doctrina cristiana, ha pretès als nostres temps de proclamar-ne públicament una altra sobre aquesta manera d'obrar, l'Església Catòlica a la qual el mateix Déu ha encomanat l'ensenyament i la tutela de la integritat i honestedat dels costums, considerant la corrupció moral que regna al voltant seu, per tal de preservar d'aquesta turpitud el consorci nupcial, en senyal de la seva missió divina, aixeca la veu per mitjà de la nostra boca i torna a promulgar: que qualsevol ús del matrimoni en el qual, per la malícia humana, l'acte sigui privat de la seva natural virtut generativa, infringeix la llei divina i natural, i els que el cometen esdevenen reus de culpa greu.

Per això, en virtut de la nostra suprema autoritat i de la cura a Nós confiada de la salvació de totes les ànimes, amonestem els sacerdots que es dediquen a escoltar confessions i a tots els altres que tenen cura d'ànimes, que no deixin en l'error els fidels que tenen encomanats en aquest punt greu de la llei divina, i molt més que es guardin d'aquestes teories falses i que no hi tinguin cap mena de convivència. I si, el que Déu no permeti, algun confés o pastor d'ànimes induís en tals errors els fidels que té encomanats o, si més no, els confirmés en ells amb la seva aprovació o amb el seu silenci culpable, sàpiga que ha de donar compte sever a Déu, Jutge Suprem, d'haver mancat al seu deure i tingui per adreçades a ell les paraules de Crist: "*Són cecs i guies de cecs; i si un cec guia un altre cec, tots dos cauran al sot*" ⁴⁸.

Exageració

Les causes en virtut de les quals és defensat el mal ús del matrimoni sovint són imaginàries o exagerades, i passem per alt les que són deshonestes. No obstant, l'Església, tendra mare, comprèn perfectament i sent al viu les dificultats que es presenten per part de la salut de la mare que posa en perill la seva vida. Qui mai podrà ponderar-les sinó amb viva compassió? Qui no serà colpit de gran admiració, en veure com una mare, amb heroica fortitud s'ofereix a una mort gairebé segura per tal de conservar la vida a la prole ja concebuda? Tot el que

⁴⁷ S. AUGUST., *De Coning. adult.*, lib. II, n. 12; cfr. Gen., XXXVIII, 8-10; S. Poenitent, 3 abril i 3 juny 1916.

⁴⁸ MATH., XV, 14; S. Offic., 22 nov. 1922.

haurà sofert a fi de complir perfectament el càrrec que la naturalesa li ha confiat, sols li ho podrà premiar Déu riquíssim i misericordiosíssim, el qual indubtablement li farà una mesura pitjada i que sobreix”⁴⁹.

En l'ordre de la naturalesa

Bé prou sap també la Santa Església que sovint un dels cònjuges més aviat sofreix el pecat que no el comet, quan, per una causa greu, permet sense ell voler-ho, la perversió de l'ordre degut; en aquest cas no peca, mentre, recordant-se també de les normes de la caritat, no negligeixi d'apartar l'altre del pecat. Tampoc no obren contra l'ordre de la natura aquells cònjuges que fan ús recte i natural de llur dret encara que en virtut de causes naturals degudes al temps o a certs defectes no pugui resultar-ne una nova vida. Puix que, tant en el mateix matrimoni com en l'ús dels drets conjugals, hi ha fins secundaris, com són l'ajut mutu, el foment de l'amor recíproc i l'apaivagament de la concupiscència, fins que els esposos tenen el dret d'atènyer, salvada sempre la naturalesa intrínseca d'aquell acte i la seva deguda subordinació al fi primari.

El pretext econòmic

També ens arriben al cor els gemecs dels esposos que, oprimits de misèria, troben gravíssimes dificultats per pujar llurs fills. Cal, però, procurar que les condicions funestes de les coses externes no donin pretext a un error encara més funest. Puix que mai no poden presentar-se dificultats tan greus que puguin eximir de l'obligació d'observar els manaments de la llei de Déu que prohibeixen actes intrínsecament dolents; en totes les circumstàncies, poden els esposos, amb la gràcia de Déu, complir fidelment llurs deures i conservar la castedat matrimonial neta d'aquesta màcula; car hi ha una veritat de fe cristiana formulada en aquests termes pel Concili Tridentí: “Ningú no ha de professar aquesta doctrina temerària anatematitzada pels Sants Pares, que hi ha preceptes divins que és impossible que l'home justificat pugui complir. Puix que Déu no mana coses impossibles, sinó que quan mana, vol que facis el que puguis i que demanis el que no puguis i t'ajudarà perquè ho pugui fer”⁵⁰. I la mateixa doctrina fou solemnement imposada i confirmada per l'Església en la condemnaació de l'heretgia jansenista, que s'atreví a blasfemar de la divina bondat amb aquestes paraules: “Alguns preceptes de Déu, són impossibles pers als homes justos que volen i s'esforcen a observar-los, ateses les forces que tenen de present, perquè els manca la gràcia en virtut de la qual esdevenen possibles”⁵¹.

⁴⁹ Luc., VI, 38.

⁵⁰ Concil. Trident., sess. VI, cap. 11.

⁵¹ Cost. Apost. *Cum occasione*, 31 maig 1653, prop. 1.

Les anomenades "indicacions terapèutiques"

I encara ens cal recordar, Venerables Germans, un altre crim gravíssim amb què hom atempta a la vida dels fills dins mateix del si matern. Alguns volen que això sigui permès i que es deixi a l'arbitri del pare i de la mare; altres ho tenen per il·lícit, si no hi ha causes gravíssimes, que bategen amb el nom d'*indicació* mèdica, social o eugenètica. Pel que fa a les lleis penals de l'Estat que prohibeixen de llevar la vida als fills abans de néixer, exigeixen tots ells que les lleis reconeguin tal o tal *indicació*, la que ells defensen, i que la declarin exempta de pena. I fins n'hi ha que demanen que les autoritats públiques facilitin elements per a aquestes mortíferes operacions, cosa que, oh malaurança! tothom sap que en algun indret és d'ús freqüentíssim.

I pel que fa a "la indicació mèdica i terapèutica"—per usar llurs mateixos mots—ja hem dit, Venerables Germans, com Nos compadim la mare a la qual amenacen, en el compliment de la seva missió natural, greus perills de la salut i fins de la vida; però, quina és aquesta causa tan greu que d'alguna manera pugui excusar la mort directa de l'innocent? D'això precisament es tracta aquí.

"No mataràs"

Tant si es lleva la vida a la mare com al fill, es va contra la llei de Déu i la veu de la naturalesa que clamen: "*No mataràs*"⁵². Tan sagrada és la de l'un com la de l'altra, i ningú, ni la mateixa autoritat, no té dret de disposar-ne. I estultament es pretén derivar del dret de glavi aquest dret contra els innocents, puix que el dret de glavi sols pot exercir-se lícitament contra els culpables; ni hi ha aquí el dret de defensa sagnant contra un agressor injust (car, qui dirà que un pàrvul innocent és un agressor injust?; ni hi ha tampoc l'anomenat "dret d'extrema necessitat", que pugui arribar fins a la directa occisió de l'innocent. Els metges dignes i experimentats s'afanyen a protegir i conservar les vides de la mare i del fill; altrament, demostrarien ésser indignes de respecte i del noble càrrec de metges els que posessin parany a alguna d'elles amb el pretext d'exercir la medicina, o bé moguts d'una falsa compassió.

Tot això concorda plenament amb les severes invectives que el Bisbe d'Hipona llança contra els cònjuges depravats que procuren evitar els fills, i si no reïxen, no es donen vergonya de llevar-los la vida: "De vegades—diu—aquesta crueltat luxuriosa o aquesta luxúria cruel arriba al punt de proporcionar-ne metzines esterilitzadores, i si això no hi val, cerca la manera de matar dintre les entranyes el fetus concebut i expel·lir-lo, i s'estima més que els seus fills morin abans de viure, o, si ja viuen en la matriu, que morin abans de néixer. Verament, si ambdós

⁵² Exod., XX, 13; cfr. Decr. S. Ofic., 4 maig 1898; 24 juliol 1895; 31 maig 1884.

són així, no són esposos; i si de bell començament ja eren així, llur unió és més aviat una luxúria que un casament; si ambdós són així, m'atreveixo a dir que, o bé ella és en certa manera la meretriu del marit, o bé ell és l'adúlter de l'esposa" ⁵³.

L'eugenisme

Pel que fa a les raons allegades a favor de la *indicació* social i eugènica, poden i han de tenir-se en compte d'una manera lícita i honesta i dintre els límits deguts; però voler posar remei a les necessitats en què és funden per mitjà de la mort d'un innocent, és cosa absurda i contrària al precepte diví, promulgat també per l'Apòstol: No s'ha de fer el mal perquè n'esdevingui un bé ⁵⁴.

Els governants i legisladors no han d'oblidar que a l'autoritat pública pertoca de defensar la vida dels innocents amb lleis i penes oportunes, tant més com menys poden defensar-se aquells la vida dels quals perill i és impugnada; entre ells cal posar, sens dubte, en primer terme, els infants amagats en el si matern. I si les autoritats no posen sota llur tutela aquests pàrvuls, sinó que amb lleis i prescripcions deixen fer, i fins els posen en mans de metges o d'altres persones perquè siguin morts, que es recordin que Déu és jutge i vindicador de la sang dels innocents que de la terra estant clama al cel ⁵⁵.

Prohibicions il·lícites

També cal reprovar aquell costum pernicios que d'una manera immediata sols ateny el dret natural de l'home a contraure matrimoni, però que abasta també veritablement el bé de la prole. Perquè n'hi ha que, massa preocupats pels fins *eugènics*, no sols donen consells saludables per a procurar amb seguretat la salut robusta de la futura prole—cosa que de cap manera no és contrària a la recta raó—sinó que anteposen el fi eugènic a qualsevol altre, encara que sigui d'ordre superior, i volen que les lleis prohibeixin el matrimoni a tots aquells qui, segons les normes i les conjectures de llur ciència, han d'engendrar una prole defectuosa, a causa de la transmissió hereditària, encara que siguin aptes per a contraure matrimoni. I encara més, volen que en virtut de la llei, siguin privats, de grat o per força, d'aquella facultat natural per mitjà d'una intervenció quirúrgica. Això no és lícit, ni àdhuc amb el caràcter de sanció cruent pel crim comès o per prevenir danys futurs. És, per tant, contra tot dret i tota moral aquesta facultat que s'arroguen les autoritats civils; mai no l'han tinguda; i mai no podran tenir-la lícitament.

Tots els qui obren d'aquesta manera obliden que la família és més sagrada que l'Estat i que els homes són engendrats primàriament per

⁵³ S. AUGUST., *De nupt. et concupisc.*, cap. XV.

⁵⁴ Cfr. *Rom.*, III, 8.

⁵⁵ Cfr. *Gen.*, IV, 10.

al cel i per a l'eternitat i no pas per a la terra i les coses temporals. I certament no és lícit de considerar reus de culpa greu, si contrauen matrimoni, homes per altra part capaços de casar-se, que, després d'un atent examen, es conjectura que no poden engendrar sinó una prole defectuosa, encara que moltes vegades se'ls ha de desaconsellar el matrimoni.

Sancions inadmissibles

Les autoritat no tenen cap potestat directa sobre els membres dels ciutadans; per tant, no poden mai atemptar directament a la integritat corporal, quan no hi ha hagut culpa que justifiqui una pena cruent, ni per motius *eugèmes*, ni per altres qualssevol. El mateix ensenya Sant Tomàs d'Aquino, quan, en esbrinar si els jutges humans poden castigar un home per tal de prevenir mals esdevenidors, ho concedeix pel que fa a certs càstigs, però amb raó ho nega quant a les lesions corporals. "En virtut d'un judici humà, mai ningú no ha d'ésser castigat sense culpa amb pena de mort, de mutilació o d'assots ⁵⁰.

A més que la doctrina cristiana ensenya, d'acord amb la raó natural, que cada home en particular no té altre domini sobre els membres del seu cos que el que requereix per a llurs fins naturals, i que no poden destruir-los o mutilar-los, o per altres procediments fer-se ineptes per a les funcions naturals, llevat del cas que no hi hagi altre mitjà d'atendre al bé del cos enter.

CONTRA LA FIDELITAT DELS CÒNJUGES

Passem a tractar del segon grup d'errors, això és, dels que es refereixen a la fidelitat conjugal. Aquests dos béns del matrimoni estan tan íntimament relacionats, que tot el que va contra la prole és també en certa manera contrari a la fidelitat conjugal. Però, a més, cal esmentar taxativament tantes fonts d'errors i corrupteles contra aquesta fidelitat com virtuts domèstiques enclou, això és, la casta fidelitat d'ambdós esposos, l'honesta obediència de l'esposa al marit, i el ferm i verader amor mutu.

Perverses llicències

Atempten primerament a la fidelitat els qui opinen que cal condescendir amb certes opinions i costums actuals referents a una amistat especiosa i no del tot inofensiva amb terceres persones, i sostenen que cal concedir als esposos una ampla llibertat de sentiments i d'accions en aquests tractes, i això amb tant més motiu que, com suposem, molts tenen un temperament sexual congènit que no pot satisfer-se dins els estrets límits d'un matrimoni monògam. Per això tenen per una flaque-

⁵⁰ *Summ. theol.* 2^a 2ae, q. 108, 4 ad s. um.

sa antiquada de l'enteniment i de la voluntat, o per una abjecta i vil gelosia el rigid costum dels matrimonis honestos que refusa i condemna qualsevol afecte o acte libidinós amb terceres persones; i per consegüent demanen l'abrogació de les lleis penals de l'Estat referents a la salvaguarda de la fidelitat conjugal.

El noble esperit dels esesos castos refusa i menysprea aquestes teories vanes i indecents: així ho ensenya la raó natural aprovada i confirmada per la llei de Déu: "*No cometràs adulteri*"⁵⁷, i per les paraules de Crist: "*Qui mirará amb mal desig una dona ja haurà adulterat amb ella en el seu cor*"⁵⁸. No hi ha costums humans ni mals exemples, ni progrés aparent de la humanitat que pugui desvirtuar aquest precepte diví. Perquè així com és ell mateix "*Jesucrist ahir i avui, i també per a tots els segles*"⁵⁹, també ho és la seva doctrina, de la qual no passarà mai un punt sense accomplir-se tot⁶⁰.

L'emancipació de la dona

Els mateixos mestres d'errors que, de paraula i per escrit, ofusquen la resplendor de la fidelitat i castedat matrimonials, malmenen també fàcilment la fidel i honesta subordinació de la muller al marit. Molts d'ells tenen l'audàcia de proclamar que és una indigna esclavitud d'un espòs envers l'altre; que els drets dels cònjuges són iguals; i com que la servitud d'un d'ells els conculca, proclamen orgullosament que s'ha realitzat ja o que cal realitzar certa *emancipació* de la dona. Aquesta emancipació és triple, això és, en el règim de la societat domèstica, en l'administració del patrimoni familiar i pel que fa a evitar la prole o a desfer-se'n, i li donen els noms de *social*, *econòmica* i *fisiològica*. En la virtut de l'emancipació fisiològica pretenen que les dones són exemptes o han d'ésser alliberades a llur albir, dels deures conjugals o maternals propis de la muller (cosa que ja hem explicat llargament que no és una emancipació sinó un crim detestable); l'econòmica implica que les dones sense saber-ho el marit o contra la seva voluntat, puguin lliurement emprendre, administrar i governar llurs negocis, sense tenir en compte els fills, el marit ni la família; finalment, l'emancipació social vol dir que la muller ha de posar en segon terme les atencions domèstiques dels fills i de la família, a fi que, desentenent-se'n, puguin seguir les seves inclinacions i dedicar-se als afers i fins a l'exercici de càrrecs públics.

Camí de corrupció

No és aquesta la vertadera emancipació de la dona, ni la digna i enraonada llibertat deguda a l'ofici d'esposa i de muller noble i cristiana; és més aviat una depravació de l'esperit femení i de la dignitat materna

⁵⁷ Exod., XX, 14.

⁵⁸ Matth., V, 28.

⁵⁹ Hebr., XIII, 8.

⁶⁰ Matth., V, 13.

i una subversió de tota la família en virtut de la qual el marit resta sense muller, els fills sense mare i la casa i la família sense una guardiana sempre vigilant. Encara més, aquesta falsa llibertat i aquesta igualtat innatural amb l'home redunden en dany de la mateixa dona, puix que si ella baixa del tron reial de la llar a què l'ha fet pujar l'Evangeli, ben aviat tornarà a caure en l'antiga esclavitud (si no en aparença, sens dubte en realitat) i esdevindrà, com era entre els gentils, un mer instrument de l'home.

Justa igualtat

La igualtat de drets que tant se cerca i s'exagera, s'ha de reconèixer precisament en aquelles coses que són pròpies de la personalitat i de la dignitat humanes, i que són conseqüències del contracte matrimonial i consubstancials amb ell; en això sí que els dos esposos tenen els mateixos drets i els mateixos deures; en les altres ha d'haver-hi una certa desigualtat i reglamentació exigides pel bé de la família i la deguda unitat i estabilitat de la societat domèstica i de l'ordre.

Però si, degut a la transformació dels costums i de les relacions socials, en algun lloc cal introduir certs canvis en les condicions socials i econòmiques de la dona casada, pertoca a l'autoritat d'adaptar els drets civils de les esposes a les necessitats i a les exigències dels nostres temps, tenint en compte el temperament natural del sexe femení, l'honestat dels costums, el bé comú de la família, mentre es mantingui intacte l'ordre essencial de la societat domèstica establert per una autoritat més alta que la humana, això és, per l'autoritat i la saviesa de Déu, i que no poden canviar ni les lleis de l'Estat ni els convenis dels particulars.

Damunt l'arena...

Van encara més enllà els moderns enemics del matrimoni puix que substitueixen el sòlid i veritable amor, fonament de la fidelitat conjugal i d'intima satisfacció, per certa cega conformitat de temperament i de caràcter que anomenen simpatia; segons ells, quan desapareix, s'affluixa i es desfà completament el vincle que només lliga els esperits. Què és això sinó bastir la casa damunt la sorra? Així que l'envesteixin les ones de l'adversitat, trontollarà tot seguit i caurà: "*I bufaren els vents i envestiren aquella casa, i s'aterrà, i fou gran la seva ruïna*"⁶¹. Al contrari, la casa bastida damunt la pedra, això és, amb el mutu amor dels esposos, i consolidada amb la unió conscient i constant dels esperits, no serà trasbalsada i enderrocada per cap adversitat.

CONTRA EL SAGRAMENT

Fins aquí, Venerables Germans, hem defensat els dos primers excel·lentíssims béns del matrimoni cristià, contra els quals maquinen els ac-

⁶¹ *Matth.*, VII, 27.

tuals pertorbadors de la societat. Però com aquest tercer bé, o sigui el *Sagrament*, és molt més excel·lent que els altres, no té res d'estrany que aquesta excel·lència sigui el primer objectiu de llurs més dures escomeses. Ensenyen primerament que el matrimoni és una institució del tot profana i merament civil, que de cap manera no pertany a l'Església de Crist, societat religiosa, sinó exclusivament a la societat civil; i encara afegeixen que cal alliberar el pacte conjugal de qualsevol lligam indissoluble, de manera que les lleis no sols tolerin els divorcis sinó que els sancionin; i que a conseqüència d'això, el matrimoni, despulat de tot caràcter sagrat, baixi a la categoria d'una institució profana i civil.

Posen en pràctica el primer principi establint que l'acte civil ha d'ésser considerat com el vertader contracte matrimonial (en diuen *matrimoni civil*), i que l'acte religiós és com un afegitó tolerat només que a la plebs supersticiosa. Després volen que siguin lícits i irrepreensibles els casaments dels catòlics amb acatòlics, sense tenir en compte la religió ni demanar el permís de l'autoritat religiosa. Les conseqüències que dedueixen del segon principi són que cal tolerar els divorcis perfectes i lloar i promoure les lleis civils favorables a la dissolució del vincle.

L'acte civil

Quant al caràcter religiós de qualsevol matrimoni i molt més del matrimoni cristià i del *Sagrament*, com que els punts principals d'aquesta matèria són tractats extensament i sostinguts amb sòlida argumentació en l'Encíclica de Lleó XIII, que hem citat moltes vegades i que clarament hem fet nostra, a ella remetem, creient que no serà gran cosa el que ens caldrà de repetir aquí.

Amb la sola llum de la raó, majorment si s'estudien els vells monuments de la història, si s'interroga la constant convicció dels pobles, si es consulten les institucions i els costums de totes les nacions, consta prou que hi ha quelcom de sagrat i de religiós en el mateix matrimoni natural "no adventici sinó ingènit, no rebut per tradició humana, sinó gravat en la mateixa naturalesa" puix que "el seu autor és Déu, i ja de bell començament fou com una certa ombra de l'Encarnació del Verb"⁶². El caràcter sagrat del matrimoni, íntimament relacionat amb la religió i amb les coses sagrades, es desprèn del seu esmentat origen diví, del seu fi que és engendrar i educar per a Déu la descendència i acostar a Déu els cònjuges per mitjà de l'amor cristià i de l'ajut mutu i finalment de l'ofici natural del mateix matrimoni, instituït per la sàvia providència del Creador perquè sigui un mitjà de transmetre la vida amb el qual els pares fan de ministres de l'omnipotència divina. Afegiu-li encara un nou motiu de dignitat derivat del *Sagrament* en virtut del qual el matrimoni cristià ha esdevingut molt més noble i elevat a tal excel·lència que va representar-se a l'Apòstol com "un misteri gran", "honorable... en totes les coses"⁶³.

⁶² LEO XIII, Litt. Encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880.

⁶³ Cfr. *Ephes.*, V, 32; *Hebr.*, XIII, 4.

Aquesta naturalesa religiosa del matrimoni i la seva excelsa significació de la gràcia i la unió entre el Crist i l'Església, exigeixen dels esposos una santa reverència pel matrimoni cristià i un sant desig que el matrimoni que han de contraure s'acosti tant com pugui a aquest mateix model.

Matrimoni mixt

Van molt equivocats, i de vegades amb perill de la salvació eterna, els qui tenen la temeritat de contraure matrimonis mixtos, dels quals l'amor i cura materna de l'Església aparta els seus fills per moltes causes, com consta per molts documents reunits en aquell canó del Codi que diu així: "L'Església prohibeix severament pertot arreu el matrimoni entre dues persones batejades, una de les quals sigui catòlica i l'altra afiliada a una secta herètica o cismàtica; cas d'haver-hi perill de perversió del cònjuge catòlic o de la fillada, la mateixa llei divina prohibeix aquest matrimoni"⁶⁴. I si de vegades l'Església per les circumstàncies del temps i de les persones dispensa aquestes severes prescripcions (salvat sempre el dret diví, i evitat tant com és possible, per mitjà d'oportunes precaucions, el perill de perversió) és difícil que la part catòlica no sofreixi algun detriment a conseqüència d'aquest matrimoni.

Sovint els descendents d'aquests matrimonis experimenten una deplorable defecció religiosa, o si més no, cauen aviat en la indiferència religiosa, propera a la infidelitat i a la impietat. I a més, en els matrimonis mixtos esdevé més difícil aquella identificació espiritual que, com hem vist, és una imatge de la misteriosa unió de Crist amb l'Església.

Mancarà fàcilment aquella íntima unió espiritual que és senyal i nota de l'Església de Crist i cal que sigui glòria i resplendor del matrimoni cristià. Puix que sol trencar-se, o almenys afloixar-se el vincle espiritual quan hi ha diferent manera de pensar i de voler en les coses que l'home més respecta i que considera de major importància, això és, en les creences i sentiments religiosos. D'on prové el perill d'entebiar-se l'amor dels esposos, i que en valgui de menys la pau i la felicitat de la societat domèstica que provenen principalment de la unió dels cors. Puix que, com deia molts segles enrera l'antic Dret Romà: "Les noces són la unió del marit i la muller, una convivència total i la comunió del dret diví i de l'humà"⁶⁵.

El divorci

Però sobretot, com ja hem advertit, Venerables Germans, impedeix la restauració i la perfecció del matrimoni cristià acomplida per Crist Redemptor, la facilitat, cada dia en augment, dels divorcis. A més, els factors del neopaganisme, sense fer cas de les tristes lliçons de l'expe-

⁶⁴ *Cod. iur. can.*, c. 1060.

⁶⁵ MODESTINUS (in *Dig. lib. XXII; De ritu nuptiarum*), lib. I, Regularum.

riència, combaten cada dia amb més braó la sagrada indissolubilitat del matrimoni i les lleis que la protegeixen, i pretenen que cal decretar la llicitud del divorci per tal que les lleis antiquades siguin substituïdes per una altra de més suau.

Els diversos pretextos

Quant a les causes del divorci, n'alleguen moltes i diverses: unes d'eixides de defectes i culpes de les persones, altres de radicades en les coses (de les primeres en diuen subjectives, de les altres objectives); per dir-ho en un mot, ho són totes aquelles circumstàncies que fan difícil i poc agradosa la convivència. I pretenen que hi ha moltes raons que abonen aquestes causes i lleis: primerament el bé d'ambdós cònjuges, perquè l'un és innocent i per tant té dret de separar-se del culpable, o perquè és criminal i per tant ha d'ésser dispensat d'una unió desagradable i forçada; després el bé dels fills, als quals manca una bona educació, o en perden els fruits, puix que fàcilment s'aparten del bon camí a causa de l'escàndol que els donen els pares amb llurs discòrdies i mals exemples, i finalment el bé de la societat que exigeix l'extinció total dels matrimonis que no serveixen de cap manera per a obtenir el que la natura demana, a més que si la llei dóna als cònjuges la facultat de separar-se, s'eviten els crims, i el descrèdit dels tribunals i de les lleis, perquè els cònjuges, per tal d'obtenir la sospirada sentència de divorci, o cometen a gracienc un crim en virtut del qual el jutge pot desfer el vincle segons les normes legals, o alleguen i juren falsament davant els jutges que l'han comès, per més que ell vegi clarament la veritat de les coses. Per això baladregen perquè les lleis s'adaptin a aquestes necessitats i als canvis que han experimentat les circumstàncies de temps, les idees dels homes i les institucions i costums dels Estats; coses que, ja cadascuna de per si i molt més totes plegades, els sembla que demostren clarament que hi ha causes en virtut de les quals cal concedir el dret de divorci.

Altres goßen a anar encara més enllà, i són de parer que, com que el matrimoni és un contracte merament privat, cal deixar-lo al consentiment i a l'albir privat dels contraents, com es fa en els altres d'aquesta mena, i, per tant, pot ésser dissolt per qualsevol causa.

La llei de Déu

Però contra aquestes aberracions hi ha també, Venerables Germans, una clara llei de Déu, confirmada plenament per Crist, que no poden desvirtuar les determinacions dels homes, ni el vot dels pobles, ni la voluntat dels legisladors: "*El que Déu ajuntà, que no ho separi l'home*"⁶⁶. I si l'home, contra dret, ho separa, aquest acte és invàlid; amb raó, doncs, com hem dit més d'una vegada, Crist mateix va proclamar: "*Qualsevol que deixa la seva muller i en pren una altra comet adulteri*;

⁶⁶ MATTH., XIX, 6.

i el qui pren la repudiada pel seu marit és també adúlter"⁶⁷. I aquestes paraules de Crist es refereixen a qualsevol matrimoni, àdhuc al merament natural i legítim; puix que a tot veritable matrimoni correspon aquella indissolubilitat, en virtut de la qual i pel que fa a la dissolució del vincle, està completament fora del beneplàcit de les parts i de la jurisdicció de tota potestat secular.

Cal també refrescar la memòria del solemne judici amb què el Concili de Trent va condemnar sota pena d'excomunió aquesta doctrina: "Si algú digués que el vincle matrimonial pot ésser dissolt per causa d'heretgia, o de molesta cohabitació o per la voluntària absència del cònjuge, sigui anatema"⁶⁸; i: "Si algú digués que l'Església erra quan ha ensenyat i ensenya que, segons la doctrina evangèlica i apostòlica el vincle matrimonial no pot ésser dissolt per raó de l'adulteri d'un dels cònjuges, i que cap d'ells, fins l'innocent que no ha donat motiu d'adulteri, no pot contraure matrimoni en vida de l'altre, i que comet adulteri el qui abandona l'adúltera i en pren una altra, sigui anatema"⁶⁹.

I si no va errar ni erra l'Església quan va ensenyar i ensenya aquesta doctrina, és absolutament cert que el vincle matrimonial no es pot desfer ni a causa de l'adulteri, i, per tant, és evident que les altres causes de divorci que solen allegar-se i són de menys importància tenen encara menys valor i de cap manera no s'han de tenir en compte.

La separació

Altrament, és ben fàcil de resoldre les objeccions contra la indissolubilitat del vincle deduïdes d'aquelles tres raons. S'eviten tots aquells inconvenients i perills si, en aquelles circumstàncies extremes, es permet la separació imperfecta dels esposos, salvada la integritat del vincle, cosa que les mateixes lleis eclesiàstiques concedeixen amb les clares paraules dels canons que tracten de la separació de llit, de taula i d'habitació⁷⁰. Pertoca a les lleis canòniques d'assenyalar les causes, condicions, maneres i cauteles d'aquesta separació per tal d'atendre a l'educació dels fills i la incolumitat de la família, i s'evitin, tant com es pugui, tots els inconvenients que amenacen el cònjuge, la fillada i la societat. El mateix correspon parcialment a les lleis civils pel que fa a les condicions i als efectes civils.

Tots els arguments que solen allegar-se per demostrar la indissolubilitat del matrimoni i que hem indicat més amunt tenen la mateixa eficàcia contra els divorcis necessaris o facultatius i per negar a qualsevol autoritat el poder de concedir-los. Tants com són els notables avantatges de la primera, són els inconvenients de l'altra, funestíssims per als individus i per la societat.

⁶⁷ Luc., XVI, 18.

⁶⁸ Conc. Trid., sess. XXIV, c. 5.

⁶⁹ Conc. Trid., sess. XXIV, c. 7.

⁷⁰ Cod. iur. can., cc. 1228 sqq.

Collita de mals

I, al·legant altra vegada la doctrina del nostre predecessor, gairebé no cal dir que el divorci implica una collita de mals tan abundosa com el conjunt de béns que reporta la indissoluble estabilitat del matrimoni. A l'una part, intacte el vincle, veiem els matrimonis confiats i segurs; i l'altra, admesa la separació dels cònjuges o exposats als perills d'un divorci, veiem que els matrimonis són variables o, si més no, subjectes a sospites angoixoses. D'una banda, meravellosament assegurada la mútua benvolença i la comunitat de béns; de l'altra, lamentablement debilitada a conseqüència justament del dret de separació. D'un costat, una oportuna salvaguarda afegida a la casta fidelitat dels cònjuges; de l'altre, l'increment de perniciosos excitacions a la infidelitat. En un cas, la procreació, la defensa i l'educació de la prole eficaçment ateses; en l'altre, exposades a greus perjudicis. D'una banda, la porta tancada a les discòrdies entre les famílies i els parents; de l'altra, una freqüent ocasió de discòrdies. Aquí són ofegades fàcilment les llavors de l'avversió dissimulada; mentre que allí són escampades amb més abundor i més lluny. Aquí principalment contemplem la dignitat i el caràcter de la dona restaurada en la societat domèstica i civil; mentre que allí està indignament rebaixada, puix que les mullers s'exposen "a ésser abandonades quan ja han satisfet la concupiscència del marit" ⁷¹.

Amenaça social

I com per a la perdició de les famílies—per acabar amb unes paraules gravíssimes de Lleó XIII—"i per a destruir els recursos de les nacions, no hi ha cosa més eficaç que la corrupció dels costums, es veu fàcilment que els majors enemics de la prosperitat de les famílies i de les nacions són els divorcis, nacuts dels costums depravats dels pobles, que com ensenya l'experiència, obren la porta als costums més viciosos en la vida pública i privada. Es veurà més la gravetat d'aquests mals, si hom considera que no hi haurà mai uns frens tan potents que puguin contenir el dret de divorci dins uns límits determinats i prefixats. Gran és la força dels exemples, major, però, la de les passions: amb aquests estímuls s'esdevindrà que la pruija dels divorcis, s'estendrà cada dia més i envairà l'esperit de molts, com una malaltia encomanadissa, i com una mola d'aigua que s'escampa després d'haver trencat les rescloses" ⁷².

Per tant, com es llegeix a la mateixa Encíclica, "si no es canvia de parer, les famílies i la societat humana hauran d'estar sempre amb el temor d'ésser llançades miserablement... en un daltabaix universal" ⁷³. La corrupció de costums cada dia major i la inaudita depravació de la

⁷¹ LEO XIII, Litt. Encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880.

⁷² Litt. Encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880.

⁷³ Litt. Encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880.

família en els llocs dominats pel comunisme confirmen plenament la veritat d'aquestes previsions de cinquanta anys enrera.

III

LA RESTAURACIÓ CRISTIANA DEL MATRIMONI

Fins ara, Venerables Germans, hem admirat amb reverència les disposicions donades pel sapientíssim Creador i Redemptor del llinatge humà en ordre al matrimoni, ensems que ens dolíem de veure com tan sovint les concupiscències, errors i vicis dels homes frustren i menyspreen avui aquest piadós dissenyi de la Bondat divina. És, doncs, natural que Nós amb paternal sollicitud emprenguem la recerca dels remeis oportuns per extirpar els funestos abusos esmentats i per restituir pertot arreu al matrimoni el degut honor.

Ens hi ajudarà principalment aquell principi comunament admès per la sana filosofia i la sagrada teologia: les coses que s'han desviat no poden ésser tornades a la rectitud primitiva i adient a llur natura, si no és tornant a la conformitat amb el pensament diví, que és l'exemplar de tota rectitud, com ensenya l'Angèlic Doctor⁷⁴. Per això el nostre predecessor Lleó XIII, de felicitat memòria, amb molta de raó arguïa contra els naturalistes amb aquestes gravíssimes paraules: "És una llei posada per Déu, que la utilitat i el profit que ens reporten les coses establides per Ell i per la natura siguin proporcionals a llur permanència en l'estat primitiu, sense menyscapte ni mutació, puix que Déu, Creador de totes les coses, prou coneix el que més convé a la constitució i a la conservació de cadascuna i, amb la seva voluntat i la seva intelligència, les ha ordenades de manera que cadascuna assoleixi oportunament el seu fi. Però quan la temeritat i la malícia humanes volen canviar i trasbalsar l'ordre de les coses assenyadament establert, àdhuc les institucions més sàvies i útils comencen de fer nosa o deixen de fer servei, ja sigui perquè amb el canvi hagin perdut llur virtut benefactora, o bé perquè el mateix Déu prefereixi de castigar així l'orgull i l'audàcia dels homes"⁷⁵.

El dissenyi diví

Per tal, doncs, de tornar a l'ordre recte en matèria matrimonial, cal que tothom mediti per conformar-se amb ells.

Però com que l'obstacle principal que s'hi oposa és la força de la indòmita concupiscència, que és la causa més important dels pecats contra les santes lleis del matrimoni, i com que l'home no pot dominar les seves passions si primer no se sotmet a Déu, cal, abans que tot, sotmetre's a Déu, segons l'ordre per Ell establert. Perquè és una llei immutable que qui viu subjecte a Déu, amb l'ajut de la divina gràcia, domina la con-

⁷⁴ S. THOM. AQUIN., *Summ. Theolog.*, 1^a 2ae. q. 91, a 1-2.

⁷⁵ Litt. Encycl. Arcanum, 10 febr. 1880.

cupiscència i les passions del seu cor; mentre que qui és rebel a Déu experimenta amb dolor la lluita interna de les passions impetueses.

Sant Agustí exposa en aquests termes la saviesa d'aquesta disposició: "Cal que les coses inferiors se sotmetin a les superiors: de manera que qui vulgui tenir subjecte el que està sota seu se subjecti al que és damunt d'ell. Reconeix l'ordre, cerca la pau. *Tu a Déu, la carn a tu*. Quina cosa més justa? Quina cosa més bella? Tu al major, a tu el menor: serveix tu el teu Creador perquè et serveixi el que ha estat creat per a tu. És que no entenem ni proposem aquest ordre: *A tu la carn, i tu a Déu*, sinó *Tu a Déu i la carn a tu*. Si menysprees el *Tu a Déu* no aconseguiràs mai el *la carn a tu*. Si no obeeixes el Senyor, seràs turmentat per l'esclau" ⁷⁶.

El mateix Doctor de les nacions, inspirat per l'Esperit Sant, testifica també aquesta norma de la divina saviesa, quan, a propòsit dels savis antics que refusaren d'adorar i reverenciar el Creador de l'Univers clarament conegut, s'expressa així: "*Per això Déu els ha lliurats a les concupiscències de llurs cors, a la impuresa, de manera que ells deshonorin en ells mateixos llurs propis cossos... Per això Déu els ha lliurat a passions ignominioses*" ⁷⁷. I és que "*Déu resisteix als superbs, però als humils dona gràcia*" ⁷⁸, sense la qual, com ensenya el mateix Doctor de les nacions, l'home no pot cohibir la concupiscència rebel" ⁷⁹.

Profunda pietat

Puix que no és possible, doncs, de refrenar com cal aquestes impetueses passions indòmites, si l'ànima no ret primer al Creador l'obsequi humil de la pietat i la reverència, és indispensable, de primer, que els qui es lliguen amb el sagrat vincle matrimonial estiguin ben penetrats d'una profunda i vertadera pietat envers Déu, que informi tota llur vida i ompli llurs intel·ligències i voluntats de summa reverència envers la Majestat divina.

Obren, doncs, rectament i segons la norma més perfecta del sentit cristià, els Pastors d'ànimes que, per tal d'impedir que en el matrimoni els esposos es desviïn de la llei de Déu, els exhorten sobretot als exercicis de religió i de pietat, a lliurar-se totalment a Déu, a implorar assíduament el seu ajut, a freqüentar els Sagraments, a fomentar i a servir, sempre i en tot, sentiments de devoció i de pietat envers Déu.

En canvi, erren completament els qui posposen i negligeixen aquests mitjans d'ordre sobrenatural, i creuen que poden induir els homes a refrenar els desigs carnals en virtut de les aplicacions i troballes de les ciències naturals (com la biologia, l'estudi de les transmissions hereditàries i altres coses semblants). No volem dir amb això que hagin d'ésser menystingudes les coses naturals honestes: puix que l'Autor de la natura

⁷⁶ S. AUGUST., *Enarrat.* in Ps. 134.

⁷⁷ *Rom.*, I, 24, 26.

⁷⁸ *Jac.*, IV, 6.

⁷⁹ *Cfr. Rom.*, VII, VIII.

i de la gràcia és el mateix, és Déu que ha disposat que els béns d'ambdós ordres serveixin per a l'ús i la utilitat dels homes. Els fidels, doncs, poden i han d'aprofitar-se també dels mitjans naturals; però erren els qui creuen que aquests són suficients per a garantir la castedat de la unió matrimonial, o que els suposen de major eficàcia que l'ajut de la gràcia sobrenatural.

Obediència a l'Església

Però aquesta harmonia del matrimoni i dels costums amb les normes donades per Déu en aquesta matèria, sense la qual no pot ésser eficaç la seva restauració, exigeix que tothom pugui conèixer aquestes normes. Tothom veu a quants d'enganys s'obre la porta i quants d'errors es mesclarien a la veritat, si cadascú hagués d'estudiar el problema amb la sola llum de la raó, o interpretant personalment la veritat revelada. Si això passa en moltes altres veritats de l'ordre moral, s'ha de tenir més en compte en les que es refereixen al matrimoni, en les quals la concupiscència carnal pot fàcilment envestir la fragilitat humana, enganyar-la i pervertir-la; tant més que l'observança de la llei de Déu, de vegades exigeix dels cònjuges sacrificis arduos i continuats que, com ensenya l'experiència, són altres tants pretextos que l'home dèbil allega per eximir-se de l'observança de la llei divina.

Així, doncs, per tal que el coneixement veritable i autèntic de la llei divina, i no una ficció o una imatge estafeta d'ella, illumini les intel·ligències i guiï la conducta dels homes, cal que l'obediència sincera i humil a l'Església vagi unida a la pietat envers Déu i al desig de complaure'l. Puix que el mateix Crist Senyor Nostre constituï l'Església mestra de veritat, àdhuc en les coses que es refereixen a la direcció i a l'ordenació dels costums, encara que moltes d'elles no siguin, per elles mateixes, inaccessibles a la intel·ligència humana. I de la mateixa manera que Déu, pel que fa a les veritats naturals relatives a la religió i als costums, completa amb la revelació la llum de la raó, per tal que la justícia i la veritat, "àdhuc en les condicions actuals de la natura humana, poguessin ésser conegudes de tothom fàcilment, amb certesa absoluta i sense mescla d'error"⁸⁰, també pel mateix fi constituï l'Església guardadora i mestra de totes les veritats religioses i morals; els fidels, doncs, han d'obeir-la i de sotmetre-li l'enteniment i la voluntat, si volen preservar-se d'error i de corrupció. I per no privar-se d'un ajut concedit per Déu amb tan liberal benignitat, han de retre obediència, no sols a les definicions més solemnes de l'Església, sinó també, guardada la deguda proporció, a les altres Constitucions i Decrets en què es proscriuen i condemnen certes opinions perilloses i perverses⁸¹.

⁸⁰ *Conc. Vat.*, sess. III, cap. 2.

⁸¹ *Cfr. Conc. Vat.*, sess. III, cap. 4; *Cod. iur. can.*, c. 1324.

EDUCAR I AJUDAR

Pel que fa a les qüestions matrimonials d'actualitat, cal també que els fidels es guardin d'una excessiva independència de criteri i dels afalacs de la falsa llibertat o *autonomia* de la raó humana. Desdiu completament d'un cristià de debò refiar-se amb tant d'orgull del seu criteri, que no vulgui creure altres veritats que les que coneix per arguments trets de la mateixa naturalesa de les coses, i opinar que l'Església, destinada per Déu a ésser mestra i guia de tots els pobles, no està prou assabentada de les qüestions i circumstàncies actuals, o bé no prestar-li assentiment i obediència sinó en allò que ella imposa mitjançant definicions més solemnes; com si no fos una imprudència de suposar que els altres decrets seus són falsos, o no prou ben fonamentats en motius veritables i honestos. Al contrari, és propi de tots els vertaders seguidors de Crist, tant si són doctes com ignorants, de deixar-se regir i guiar per la Santa Església de Déu en totes les coses relatives a la fe i als costums, per mitjà del seu Suprem Pastor, el Pontífex Romà, el qual és dirigit per Jesucrist Senyor Nostre.

Com que tot s'ha de conformar a la llei i al pensament de Déu, és de gran importància per a la restauració general i estable del matrimoni que els fidels estiguin ben instruits en aquesta matèria: de paraula i per escrit, no rares vegades i superficialment, sinó sovint i amb solidesa, amb arguments clars i de pes, de manera que la veritat colpeixi la intel·ligència i mogui el cor. Cal que coneguin i que meditin assiduament quanta saviesa, santedat i bondat envers el llinatge humà ha mostrat Déu en la institució del matrimoni, en les sagrades lleis que el tutel·len, i encara més, en la seva admirable elevació a la dignitat de Sagrament, en virtut de la qual s'obre per als esposos cristians una copiosa font de gràcies amb què poden realitzar castament i fidelment els nobilíssims fins del matrimoni per a bé propi i dels fills, de tota la societat civil i del llinatge humà.

Certament, si els moderns demolidors del matrimoni posen tot llur afany a pervertir les intel·ligències, a corrompre els cors, a posar en ridícul la castedat matrimonial i a exaltar tota mena de vicis, valent-se de conferències, escrits, llibres, fulletons i altres innombrables mitjans, molt més vosaltres, Venerables Germans, als quals "*l'Esperit Sant us ha constituïts bisbes, per regir l'Església de Déu, que ha comprat amb la seva sang*"⁸², amb la vostra acció personal i la dels sacerdots que teniu encomanats i amb l'ajut de seglars escollits de l'*Acció Catòlica*, tan fomentada i recomanada per Nós con a auxiliar de l'apostolat jeràrquic, heu d'afanyar-vos, per tots els mitjans oportuns, a contraposar la veritat a l'error, l'esplendor de la castedat a la turpitud del vici, la llibertat dels fills de Déu⁸³ a l'esclavitud de les passions, la constància del vertader amor matrimonial i la inviolabilitat fins a la mort del jurament de fidelitat prestat a la iníqua facilitat dels divorcis.

⁸² *Act.*, XX, 28.

⁸³ Cfr. JOAN, VIII, 32 sqq; *Gal.*, V, 13.

D'aquesta manera, els cristians donaran, de bon cor, gràcies a Déu perquè els seus manaments els obliguen i, amb dolça violència, els forcen a fugir ben lluny de la idolatria de la carn i de la innoble esclavitud de la concupiscència, i a apartar-se amb horror i defugir amb tota diligència les opinions nefandes que, amb deshonra de la dignitat humana, s'escampen avui de paraula i per escrit preconitzant un *matrimoni perfecte* que, com amb raó hem dit més amunt, no és altra cosa que un *matrimoni depravat*.

L'exagerada educació fisiològica

Però aquesta saludable instrucció i educació religiosa sobre el matrimoni cristià és molt lluny d'aquella exagerada educació fisiològica amb què, en els nostres dies, alguns pretesos reformadors de la vida conjugal s'esforcen a venir en ajut dels esposos, parlant llargament d'aquestes qüestions, cosa amb la qual, més que la virtut d'una vida casta, s'aprèn de pecar dissimuladament.

Per això ben de cor fem nostres, Venerables Germans, les paraules que el nostre predecessor, de feliç memòria, Lleó XIII, adreçava als bisbes de tot el món en l'Encíclica sobre el matrimoni cristià: "Treballem tant com pugueu i fins on arribi la vostra autoritat perquè en els pobles que us estan encomanats es conservi sencera i incorrupta la doctrina ensenyada per Crist Senyor Nostre i pels Apòstols, interprets de la seva celestial voluntat, i que l'Església Catòlica guarda religiosament i mana que els cristians de tots temps l'observin" ⁸⁴.

Però ni la millor educació donada per l'Església no basta per si sola per a obtenir que el matrimoni torni a posar-se en harmonia amb la llei de Déu, no basta que els cònjuges sàpiguen perfectament la doctrina relativa al matrimoni cristià: cal també que tinguin una voluntat decidida d'observar les lleis santes de Déu i de la natura sobre el matrimoni. Sigui la que es vulgui la propaganda verbal o escrita que es faci, el criteri ferm i constant dels cònjuges ha d'ésser aquest: atènyer-se sense vacil·lacions als manaments de la llei de Déu en tot allò que es refereix al matrimoni; per tant, s'han de prestar mútuament el consol de l'amor, s'ha de servir la fidelitat de la castedat, no s'ha d'atemptar mai contra l'estabilitat del vincle, s'han d'usar amb moderació cristiana els drets conjugals, especialment en el primer període de la unió, per tal que si després les circumstàncies els imposen la continència, habituats tots dos, puguin observar-la més fàcilment.

Viure el Sagrament

Els ajudarà molt a concebre aquesta ferma voluntat, a perseverar en ella i a posar-la en pràctica, la consideració freqüent de llur estat i el record actiu del Sagrament rebut. Recordin sovint que han estat santificats i corroborats en els deures i en la dignitat de l'estat llur per mitjà d'un Sagrament especial, l'eficaç virtut del qual, per bé que no im-

⁸⁴ Litt. Encycl. *Arcanum*, 10 febr. 1880.

primeix caràcter, és tanmateix permanent. Meditin, doncs, aquestes paraules del Sant Cardenal Robert Bellarmino, verament plenes de suau consolació, que, coincidint amb el parer d'altres teòlegs autoritzats, piament pensava i escrivia: "El Sagrament del matrimoni es pot considerar de dues maneres: la primera, mentre se celebra; la segona, mentre perdura després de celebrat. És, doncs, un Sagrament semblant a l'Eucaristia, la qual és Sagrament no sols mentre es fa, sinó també mentre perdura; durant la vida dels cònjuges, llur unió és sempre el Sagrament de Crist i de l'Església" ⁸⁵.

Però, perquè la gràcia d'aquest Sagrament desplegui tota la seva eficàcia, és necessària la cooperació dels cònjuges, que ha de consistir a treballar tant com puguin en l'acurat compliment de llurs deures. De la mateixa manera que, en l'ordre natural, perquè les forces donades per Déu actuïn amb tota llur activitat, cal que els homes hi apliquin llur treball i indústria, i quan això es descarta no se'n treu cap profit, així també les forces de la gràcia, que el Sagrament va disposar en l'ànima, han d'ésser posades en activitat mitjançant el treball de l'home. No vulguin, doncs, els esposos negligir la gràcia del Sagrament que hi ha en ells ⁸⁶; compleixin amb diligència llurs deures, encara que siguin difícils, i cada dia experimentaran amb més eficàcia la virtut d'aquella gràcia.

I si alguna vegada es troben afeixugats pels treballs de llur estat o de la vida, no es desanimin, ans considerin dites per a ells les paraules que sobre el Sagrament de l'Ordre escrivia Sant Pau al seu caríssim deixeble Timoteu, aclaparat de fatigues i de menyspreus: "*Et recomano que facis reviure la gràcia de Déu que hi ha en tu per la imposició de les meves mans. Car Déu no ens ha donat esperit de covardia, sinó de fortalesa, de caritat i de templança*" ⁸⁷.

La preparació de les noces

Tot això, Venerables Germans, depèn en gran part de l'acurada preparació pròxima i remota dels esposos per al matrimoni. No es pot negar que el fonament sòlid del casament feliç i que la ruina del desgraciat es van preparant i disposant en el cor dels nois i de les noies en llur infància i joventut. Bé és de témer que els qui abans del matrimoni no cercaven altra cosa que ells mateixos i la pròpia comoditat i condescendien amb llurs concupiscències, arribats al matrimoni siguin com abans i que recullin el que havien sembrat ⁸⁸—això és, dins de casa, la tristesa, el dol, el menyspreu mutu, renyines, odís dissimulats, fàstig de la vida conjugal—i, el que és pitjor, que es trobin ells mateixos amb llurs passions indòmites.

Presentin-se, doncs, els futurs esposos al matrimoni ben disposats i preparats, per tal que puguin ajudar-se mútuament com cal en les vicissituds adverses de la vida, i, sobretot, en l'assoliment de la salvació eter-

⁸⁵ S. ROB. BELLARMIN., *De controversiis* tom. III, controvers. II, cap. 6.

⁸⁶ Cfr. I Tim., IV, 14.

⁸⁷ II Tim., I, 6-7.

⁸⁸ Cfr. Gal., VI, 8.

na i en la formació de l'home interior a la mida de la plenitud de Crist ⁸⁹. Això també els ajudarà a mostrar-se envers llur estimada prole tals com Déu vol que siguin els pares envers llurs fills: de manera que el pare sigui vertader pare, i la mare vertadera mare; i així amb llur piados amor i llurs cures assídues, la llar domèstica, àdhuc en la major misèria i en aquesta vall de llàgrimes, esdevingui per als fills com un rastre del paradís agradós on el Creador del llinatge humà havia posat els nostres primers pares. Una altra conseqüència d'això és que sabran fer dels fills homes perfectes i cristians perfectes, que els imbuiran l'autèntic esperit de l'Església Catòlica, i que els infondran el noble amor a la pàtria com exigeixen la pietat i l'agraïment.

Concurs individual

Així, doncs, tant els qui es proposen de contraure el sant matrimoni, com els qui tenen cura de l'educació de la joventut cristiana, cal que ho tinguin molt en compte per tal de preparar les coses bones i evitar les dolentes i que tinguin en la memòria els advertiments que Nós donàvem en l'Encíclica sobre l'educació: "Cal, doncs, corregir les inclinacions desordenades, fomentar i ordenar les bones des de la més tendra infància, i, sobretot, cal il·luminar l'enteniment i fortificar la voluntat amb les veritats sobrenaturals i amb els mitjans de la gràcia, sense la qual no és possible ni de dominar les perverses inclinacions ni d'atènyer la deguda perfecció educativa de l'Església, perfectament i acimplidament dotada per Crist de la doctrina divina i dels divins Sagraments perquè fos mestra eficaç de tots els homes" ⁹⁰.

L'acurada elecció del consort és un element importantíssim de la preparació pròxima d'un bon matrimoni, puix que d'ella depèn, en gran part, la felicitat o la desgràcia de la futura unió, ja que l'un cònjuge pot ésser per a l'altre un gran ajut per a portar en el matrimoni una vida cristiana, o un gran perill i destorb. Per tal, doncs, que no hagin de pagar tota la vida la pena d'una elecció inconsiderada, cal que els promesos s'hi pensin bé abans d'escollir la persona amb la qual després hauran de viure sempre; en aquesta deliberació han de tenir en compte primerament Déu i la vertadera religió de Crist, han d'atendre després el bé propi, el de l'altre cònjuge, el de la futura prole i el de la societat humana i civil que neix del matrimoni com de la pròpia font. Implorin amb perseverança l'ajut diví perquè facin l'elecció segons la prudència cristiana i no empesos per la concupiscència cega i indòmita, ni portats pel sol desig de lucre o altres motius innobles, sinó per un veritable i ordenat amor i un afecte sincer envers el futur consort; a més, cal que cerquin en el matrimoni els fins per als quals fou instituit per Déu. No deixin, finalment, de demanar el consell prudent dels pares sobre l'elecció a fer, i no el menyspreïn, per tal que, mitjançant llur madur coneixement i experiència de les coses humanes, evitin perniciosos equivocacions en aquest afer, i, en contraure matrimoni, obtinguin amb

⁸⁹ Cfr. Eph., IV, 13.

⁹⁰ Litt. Encycl. Divini illius Magistri, 31 desembre 1929.

més abundància la divina benedicció del quart manament. "*Honora el teu pare i la teva mare (que és el primer manament amb prometença), per tal que siguis feliç i siguis de llarga vida sobre la terra*" ⁹¹.

Providències socials

I com que sovint l'exacta observança dels manaments de la llei de Déu i l'honestetat del matrimoni ensopeguen amb greus dificultats, perquè els cònjuges estan oprimits per la indigència i la manca de béns temporals, cal, certament, subvenir a llurs necessitats de la millor manera possible.

Salari just

En primer lloc, com deia sapientíssimament el nostre predecessor Lleó XIII ⁹², cal fer tots els esforços perquè les condicions econòmiques i socials de la societat civil permetin que tot pare de família pugui guanyar i obtenir el que necessita per mantenir-se ell, la dona i els fills, segons la respectiva condició social i les circumstàncies locals: "*L'operari és digne de la seva paga*" ⁹³. Negar-la o defraudar-la és una greu injustícia que la Sagrada Escriptura compta entre els pecats més grans ⁹⁴; tampoc no és lícit de senyalar salaris tan escassos que, donades les circumstàncies, siguin insuficients per a mantenir la família.

S'haurà de procurar que els mateixos cònjuges, ja molt abans de contraure matrimoni, s'esforcin a prevenir, i si més no a disminuir, les dificultats futures i les necessitats de la vida, i que hi hagi persones enteses que els ensenyin de fer-ho per procediments eficaços i honestos. I si ells isoladament no són prou per a reeixir, caldrà subvenir a llurs necessitats de la vida per mitjà de la cooperació de les persones de condició semblant unides en associacions privades o de caràcter públic ⁹⁵.

El deure dels rics

Però quan ni els esmentats subsidis no bastin a anivellar les despeses de la família, sobretot si és nombrosa i de poc valer, l'amor cristià del proïsme reclama absolutament que la caritat compensi el que manca als indigents, que els rics, abans que tot, socorrin els pobres, que els qui tenen de sobres no ho esmercin en despeses inútils o s'ho malmetin, sinó que ho despenguin per conservar la vida i la salut dels qui estan mancats del necessari. Els qui donaran del seu a Crist en la persona dels pobres rebran del Nostre Senyor una riquíssima paga en el dia del Judici, mentre que els qui faran el contrari seran castigats ⁹⁶. Que no en-

⁹¹ Ephes., VI, 2-3; cfr. Exod., XX, 12.

⁹² Litt. Encycl. Rerum novarum, 15 maig 1891.

⁹³ Luc., X, 7.

⁹⁴ Cfr. Deut., XXIV, 14, 15.

⁹⁵ Cfr. LEO XIII, Litt. Encycl. Rerum novarum.

⁹⁶ MATTH., XXV, 34, sqq.

debades diu l'Apòstol: "Si algú posseeix els béns d'aquest món i veu el seu germà en la necessitat i tanca envers ell ses entranyes, com l'amor de Déu persevera en ell?" ⁹⁷

El que pertoca als poders públics

Quan no n'hi ha prou amb els recursos privats, correspon a l'autoritat pública de suplir les forces insuficients dels particulars, sobretot en una cosa de tanta importància per al bé comú com és de proporcionar a les famílies i als matrimonis un estat digne dels homes.

Assistència pública

Si manquen habitacions convenients a les famílies, sobretot si són nombroses, si l'home no troba fàcilment feina i jornal, si les coses necessàries d'ús quotidià són excessivament cares, si la mare es veu obligada a anar a jornal amb dany de l'economia domèstica, si en els treballs ordinaris i àdhuc en els extraordinaris de la maternitat, està mancada d'aliments, medicines, assistència d'un metge expert i d'altres coses semblants, tothom veu que els cònjuges perdran el coratge i que els esdevindrà difícil la vida matrimonial i l'observança del manaments de la llei de Déu. És palès també el perill a què s'exposen la seguretat pública, la pau i fins la mateixa existència de la societat civil, si aquests homes arriben a tal extrem de desesperació que no tinguin res per perdre i concebin l'esperança de guanyar molt a conseqüència d'un daltabaix universal.

Aquells, doncs, qui tenen a llur càrrec la cosa pública i el bé comú no poden negligir aquestes necessitats materials dels consorts i de les famílies sense causar greu dany de caràcter social; en fer, doncs, les lleis i els presupostos, cal tenir en compte l'ajut a la misèria d'aquestes famílies necessitoses i considerar aquesta cura com un dels principals deures de llur càrrec.

I en aquest ordre de coses advertim amb dolor que en els nostres temps no és rar el cas que, contra el recte ordre, es proveeixi fàcilment de prompte i abundós subsidi la mare i la prole il·legítima (també cal que sigui atesa, si més no per evitar majors mals), mentre que el mateix socors és negat a la legítima, o, concedit amb tanta mesquinesa que sembla arrabassat a la força.

Garanties morals

No sols. Venerables Germans, interessa molt a l'autoritat pública que el matrimoni i la família estiguin ben ordenats quant als béns temporals, sinó també quant als béns espirituals: això és, que siguin justes i que s'observin exactament les lleis relatives a la fidelitat de la castedat i al mutu ajut dels cònjuges, puix que, com ensenya la història, la

⁹⁷ I Io., III, 17.

conservació de l'Estat i la fidelitat temporal dels ciutadans no poden estar segures i salvades des del moment que trontolla el fonament sobre el qual recolzen, que és el recte ordre moral, i que, per culpa dels ciutadans, s'embussa la font d'on neix la ciutat, que és el matrimoni i la família.

En ajut de l'Església

No basten per conservar l'ordre moral la coacció externa i les lleis penals de l'Estat, ni la proposició de la bellesa i de la necessitat de la virtut, sinó que cal que s'hi afegeixi l'autoritat religiosa que il·lumina la intel·ligència amb la veritat, guia la voluntat i corrobora la fragilitat humana amb l'ajut de la divina gràcia; i aquesta autoritat no és més que l'Església instituïda per Jesucrist. Per tant, exhortem vivament en el Senyor tots els qui exerceixen la suprema potestat civil, a establir i consolidar la concòrdia i l'amistat amb l'Església de Crist, per tal que, coordinades l'actuació i la diligència d'ambdues potestats, allunyin els danys enormes que amenacen l'Església i la societat a conseqüència de la llibertat desenfrenada amb què són combatuts el matrimoni i la família.

Les lleis civils

Molt poden ajudar l'Església en aquesta gravíssima tasca les lleis civils, si en llurs disposicions tenen en compte els preceptes de Déu i de l'Església i castiguen els qui les infringeixen. Puix que n'hi ha que creuen que poden fer lícitament segons la llei moral tot el que les lleis de l'Estat permeten o almenys no castiguen, o bé que ho fan, encara que la consciència hi repugni, perquè no tenen temor de Déu, ni veuen cap motiu de temor en les lleis humanes, cosa per la qual no poques vegades són causa de llur pròpia ruïna espiritual i la de molts altres.

Aquest acord amb l'Església no posarà en perill ni reportarà minva als drets de l'Estat o a la seva independència: aquestes suspicàcies i temors són frívols i sense fonament, com ja va exposar amb eloqüència Lleó XIII: "No hi ha dubte que Jesucrist, fundador de l'Església, volgué que la potestat religiosa fos distinta de la civil, i que l'una i l'altra tinguessin, cadascuna en la seva esfera d'acció, lliure i expedit l'exercici del seu poder; però amb la condició, convenient a totes dues i a tot el llinatge humà, que vagin unides i d'acord... De l'acord de l'autoritat civil amb la sagrada autoritat de l'Església, en reporta gran utilitat l'una i l'altra. Augmenta la dignitat de la primera, i si segueix les normes de la religió, el seu govern no serà mai injust; l'altra en treu tutela i defensa amb avantatge comú dels fidels"⁹⁸.

Un exemple il·lustre

I per allegar un exemple recent i il·lustre, en els solemnes convenis feliçment estipulats entre la Santa Seu i el Reialme d'Itàlia, tot s'ha fet

⁹⁸ Litt. Encycl. Arcanum, 10 febr. 1880.

amb rectitud i segons la llei de Crist, per la qual cosa, en matèria matrimonial, s'ha establert un acord pacífic i una amistosa cooperació com s'adeia a la gloriosa història de la nació italiana i a les seves antigues i sagrades tradicions. Heus ací el text de l'esmentada disposició dels Pactes Lateranencs: "L'Estat italià, volent tornar a la institució matrimonial, que és la base de la família, la dignitat que li pertoca segons les tradicions catòliques del seu poble, reconeix els efectes civils del matrimoni celebrat segons el dret canònic" ⁹⁹. A aquesta norma fonamental s'han afegit després altres disposicions concordades de caràcter complementari.

Això pot servir a tots d'exemple i d'argument de com, àdhuc en els nostres temps (en els quals, per desgràcia, es proclama arreu l'absoluta separació de l'autoritat civil i de l'Església, i fins de tota confessió religiosa) les dues supremes potestats, sense cap detriment dels respectius drets i de la supremacia de cadascuna, poden unir-se i associar-se amb mútua concòrdia i pactes amistosos, pel bé d'ambdues societats, i que les susdites potestats comunament poden tenir cura del matrimoni, per tal d'allunyar dels matrimonis cristians greus perills i fins la ruïna imminent.

Vida cristiana

Tot això, Venerables Germans, que, moguts de la sollicitud pastoral, hem ponderat atentament amb vosaltres, volem que sigui amplemment divulgat, segons les normes de la prudència cristiana, entre els nostres fills dilectes encomanats directament a la vostra cura, membres de la gran família cristiana, i que sigui explicat, per tal que tots sàpiguen la bona doctrina relativa al matrimoni i es guardin amb diligència dels parany preparats pels apòstols de l'error, i principalment "*que renunciant a la impietat i a les cobejances mundanes, visquin d'una manera sòbria i justa i pietosa en aquest món, en expectació de la benaurada esperança i de l'adveniment de la glòria del gran Déu i Salvador nostre Jesucrist*" ¹⁰⁰.

Faci, doncs, el Pare omnipotent "*del qual té nom tota paternitat en la terra i en el cel*" ¹⁰¹, que corrobora els dèbils i dóna coratge als flacs i temorencs; faci Crist Senyor i Redemptor "*instituidor i perfeccionador dels venerables Sagraments*" ¹⁰², que convertí el matrimoni en una mística imatge de la seva unió amb l'Església; faci l'Esperit Sant, Déu d'amor, llum dels cors i vigor de les ànimes, que la doctrina exposada en aquestes nostres Lletres sobre el sant Sagrament del matrimoni, la meravellós voluntat i llei de Déu respecte a ell, els errors i els perills que amenacen, i els remeis amb què poden obviar-se, tothom l'entengui i l'accepti de bona voluntat, i, amb la gràcia de Déu la posi en pràctica, de

⁹⁹ Concord., art. 34: *Acta Apost. Sed. XXI* (1929), pàg. 290.

¹⁰⁰ *Tit.*, II, 12-13.

¹⁰¹ *Eph.*, III, 15.

¹⁰² *Conc. Trident.*, sess., XXIV.

manera que, a conseqüència d'ella, reffloreixin i prosperin en els matrimonis cristians, la fecunditat dedicada a Déu, la fidelitat immaculada, l'estabilitat inconcussa, la santedat del Sagrament i la plenitud de les gràcies.

I per tal que Déu, autor de totes les gràcies, del qual procedeix tot *voler i tot obrar*¹⁰³, es digni de complir i de concedir-nos tot això a proporció de la seva benignitat i de la seva omnipotència, mentre Nós, amb humilitat, alcem insistents pregàries al Tron de la seva gràcia, com a penyora de les copioses benediccions del mateix Déu omnipotent, a Vosaltres, Venerables Germans, a la clerecia i al poble confiat a la vostra cura assidua i vigilant, donem afectuosament la Benedicció Apostòlica.

Donat a Sant Pere de Roma el dia 31 de desembre de 1930, any novè del Nostre Pontificat.

PIUS P. P. IX

Nota.—Els epígrafs són trets de la versió italiana publicada a *L'Osservatore Romano* del dia 10 de gener de 1931.

MOVIMENT INTERNACIONAL

EL MOMENT SOVIETIC.—Fins ara tota la política imperialista dels dictadors comunistes de Rússia, havia passat per dues fases. La primera—la militar—quedà aturada llavors de la desfeta de l'exèrcit vermell, a les portes mateixes de Varsòvia, en 1920. La segona, iniciada llavors, continua encara, però en depressió contínua. Els mètodes de provocar desordres dintre els mateixos Estats, mitjançant la celebració de vagues—més o menys revolucionàries—, de diades comunistes de protesta mundial, ha sofert aquests dos anys últims, després del primer de maig de 1929, a Berlín, no solament una disminució de força combativa, sinó que fins i tot haurien passat desapercebudes pel gros públic, a no ésser les extraordinàries precaucions adoptades per la policia arreu del món. El primer d'agost, que ha vingut a substituir per a l'obrer comunitzant el primer de maig clàssic en les lluites obreres, no ha registrat, en els dos anys

¹⁰³ *Phil.*, II, 13.

que se celebra, cap incident que el matisi, malgrat les sinistres prediccions llançades des del Komintern (Internacional). Per altra banda, també hem presenciat aquests darrers anys un altre fet—ben simptomàtic per cert—que posa de relleu la disminució de la influència dels “meneurs” soviètics entre les multituds proletàries: el retrocés dels sufragis comunistes en les diverses eleccions que s’han celebrat arreu d’Europa. S’exceptua Alemanya, on la crisi de treball és agreujada per les circumstàncies particulars derivades d’haver perdut la guerra, amb les càrregues econòmiques que això comporta.

Els enormes cabals que Moscou ha abocat a mans plenes als països més diversos s’han esvaït misteriosament, sense cap més resultat positiu per a ells que finançar mitja dotzena d’editorials, que han circumscrit el seu camp d’acció a publicar les obres completes de Lenin o de la seva companya d’emigració—abans—i de poder—després—, coneguda pel nom de Krupskaia, un nom ben eslau. Tot al més, han arribat a donar als seus seguidors diaris com *L’Humanité*, a França, i *Rote Fahne*, a Berlín. I és que aquesta mateixa abundància—o millor dit, prodigalitat—ha servit per a emmenar cap als medis comunistes molts “profiteurs”—com diuen els francesos, encertats sempre a trobar la paraula justa—, atrets per la lluisor de l’anomenat or de Moscou. Naturalment que al costat d’aquests indesitjables pullulen, pels diversos partits comunistes, revolucionaris de bona fe, posseïts d’un vertader misticisme subversiu, que no s’aturen davant de cap mena de perill, per intentar d’aconseguir el que se’n diu pomposament *la revolució mundial*, finalitat que, per ara, no ha passat d’ésser ideal més o menys allunyat d’una possible realització en temps a venir, però que en l’actualitat és una utopia, que res no indica que pugui assolir-se.

Un dels gèrmens de la descomposició dels Partits Comunistes és la divisió dels governants de la U. R. S. S. en stalinistes, trozkistes, comunistes de dreta, de centre, d’esquerra, incondicionals i adversaris de la N. E. P. (Nova Política Econòmica), en la qual uns pretenen veure una desviació de les doctrines marxistes pures, i uns altres el mitjà per a estabilitzar d’una manera definitiva el sistema comunista concebut pels seus teoritzadors. Els mitjans subterranis de què s’ha valgut Stalin per escalar la direcció suprema del Partit Comunista han promogut al voltant seu un seguit d’odis i enveges entre els primitius companys de Lenin, per als quals la figura del dictador actual no passà mai, en aquells temps, de segona fila. Aquesta descomposició interior, on s’ha palesat ben clarament ha estat en els Partits Comunistes de les diverses nacions. A Alemanya i França, on evidentment apleguen unes certes masses, gran nombre de militants—els més capacitats, regularment—se n’han separat per constituir-se en noves agrupacions de caire marxista, com-

pletament independents de Moscou, mentre no es modifiquin les directrius actuals del partit.

Aquests darrers temps, han estat nombrosíssimes les desercions de funcionaris soviètics—molts d'ells de categoria—que, enviats a l'estranger en funcions de servei, s'han negat després a reintegrar-se a Rússia, malgrat que això els comportés la pèrdua de la seva font natural d'ingressos.

Que els Soviets saben explotar com ningú els sentiments impressionables de la massa, és una veritat innegable. El truc del famós "pla quinquennal" sols pot servir per embadalir quatre mujiks de l'estepa, ignorants del que s'esdevé als altres països civilitzats, sense necessitat de fer actes commemoratius, ni grandioses reunions populars, en les quals se'ls dóna com a coses noves, invents i preteses obres meravelloses que els Estats capitalistes coneixen des d'abans de la Gran Guerra I en fi, sense moure's de la mateixa Rússia, el ferrocarril Tursib (Turquestan-Sibèria), que no és, en definitiva, res més que una obra copiada del Transiberià, construït en època dels Tsars. El darrer truc que han posat en pràctica, el conegut pel "procés del partit industrial", posa d'una manera ben destacada el treball a què sotmeten la seva fèrtil imaginació. En definitiva, sembla que és ben clar que els pretesos culpables no són més que uns vulgars comparses que s'han avingut a representar una absurda conspiració contra el règim, perquè a l'hora de comparèixer davant els Tribunals soviètics poguessin acusar d'estar en connivència amb els Governos de diverses potències estrangeres, i mitjançant el sabotatge del pla quinquennal, destruir l'economia russa, llançant el poble contra el règim, ensems que les tropes dels països capitalistes envairien Rússia. Ja teniu, doncs, de quina manera més senzilla el pla quinquennal ha arribat fins a estar a punt de tenir els seus màrtirs. Afortunadament, el Tribunal s'acontentà de condemnar a penes lleugeres els dos o tres mil—a Rússia tot es fa a l'engrós—enginyers i obrers que apareixien com acusats, a malgrat de les peticions de pena capital que contenia l'acusació fiscal.

Darrerament, han iniciat contra el món civilitzat una nova ofensiva de caire econòmic, que si bé no és fàcil que origini la revolució mundial, en canvi serveix per a agreujar la crisi actual que passa l'economia del món sencer. Ens referim al "dumping", paraula fins fa mig any completament inconneguda per l'home d'una cultura mitjana, i que en la forma actual en què és emprada significa vendre a menys del preu del cost. Així es dóna la paradoxa que mentre el pobre rus està en la misèria, tot i les riqueses naturals del país, els seus dictadors actuals exporten a l'estranger aquelles matèries que tanta falta els fan a l'interior. En aquells països que, com Anglaterra, són dirigits per un govern lliurecanvista, els estralls que el *dumping* produeix són incalculables. La

primera conseqüència és l'augment matemàtic dels sense feina. El treball forçós a què estan sotmesos els obrers a Rússia, sense cap compensació material que trobarien en un país burgès, els permet de vendre més econòmicament, encara que els primers que en surten perjudicats són els mateixos obrers que el suporten.—L. O.

PREGUEM PELS NOSTRES DIFUNTS

A tots els nostres lectors demanem en el Crist una oració per aquesta germana nostra que ens ha precedit en el senyal de la fe i dorm el son de la pau, Rosa Vallverdú i Gebelli, mare del nostre subscriptor Lluís Armengol.

Tots els mesos *La Paraula Cristiana* fa dir una missa en sufragi dels seus difunts amics, subscriptors i afavoridors i llurs propparents.

El que prescriu la Ciència Mèdica per a combatre la Arterioesclorosis

Heus aquí una calamitat molt terrible a causa de les seves conseqüències que poden ésser fatals, és fàcil d'evitar.

Hom diu que "cada u te l'edat de les seves artèries"; l'arteritis és l'oxidació de la vida i hom pot dir que envellaix les seves víctimes, especialment quan una vida desordenada, l'abús del treball i els plaers s'ajunten a una sobreproducció d'àcid úric congènita o adquirida.

El mal comença per la tensió habitual de les artèries deguda a l'alteració de la sang. La cara és pàl·lida, el malalt es queixa de mal de cap amb xiulets a l'oïda, formigueig a les cames, trastorns visuals, vertigen, opressió, son pesada amb cansament en despertar-se.

Es necessari guarir i evitar aquests greus símptomes, crear, mitjançant l'ús de l'Urodonal, un drenatge úric que serà suficient gairebé sempre per a rebaixar la pressió arterial, apartar les congestions i disminuir les opressions cardíques, allunyant el greu perill de la paràlisi, seguint en aquest particular el consell d'un gran terapeuta:

"Manifesto que acostumo emprar l'Urodonal en casos d'arterioesclorosis i en altres de diàtesis úrica amb bons resultats."—DR. JOSEP MEGIA I GARCÍA, Director de la clínica "La Latina", Madrid.